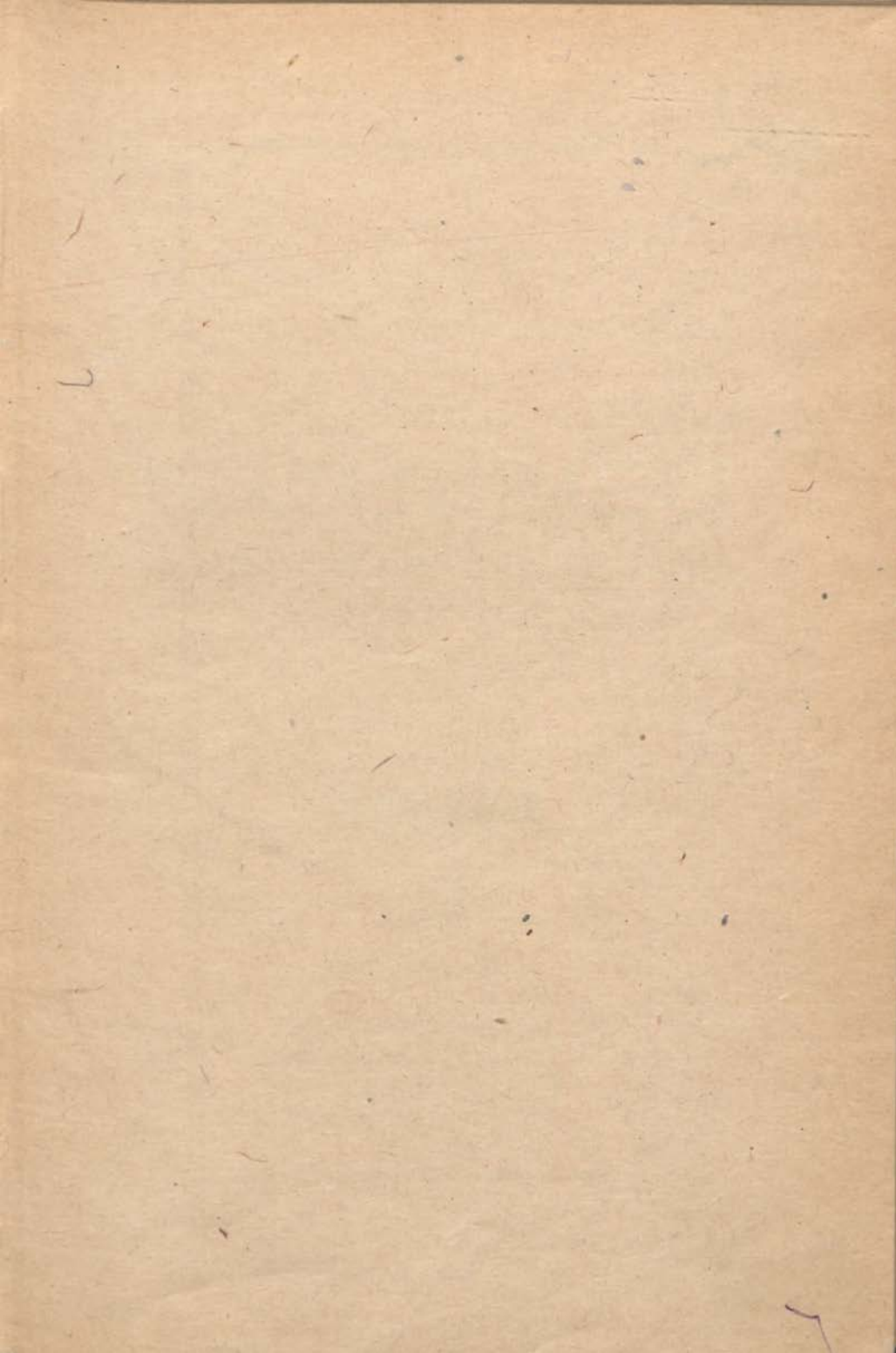

Donată de
Oct. S. Vestemear
Bibliotecii „ASTRA” Sibiu

Sibiu, 21/iv 1975

22. *reilly*
2076

22

PREOTUL IOAN I. MUNTIU

TIPOGRAFIA
OCT. L. VESTEMEAN
= SIBIU =
STR. AVRAM IANCU 16 - TELEF. 304

SATUL MEU

MONOGRAFIA COMUNEI
CĂRPINIȘ

Biblioteca Județeană ASTRA

263701

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

TIPOGRAFIA VESTEMEAN, SIBIU
1937

263701

'91

2012

1991

PROF. IOAN I. MURIN

DEPT. OF CHEMISTRY
UNIVERSITY OF BUCHAREST

SATUL MEU
MONGERARIA COMONEI
CARPINS

247178

BIBLIOTECA ASTRA
SIBIU

PROF. IOAN I. MURIN
1991

Introducere.

In arhiva parohiei nu există nici o carte care să se ocupe cu monografia comunei Cărpiniș.

Am crezut, că voi umplea un gol, dacă voi arăta pe scurt, trecutul acestei comune și însușirile poporului, ca natură, limbă și obiceiuri.

Modesta mea lucrare scrisă pentru parohienii mei, nu are pretenția de a fi admirată de cetitor pentru frumsețea stilului, ci are menirea de a servi urmașilor mei ca criteriu de istorie privitoare la comuna mea natală și ori care istoric ar veni în urma mea și bazat pe documente, va putea descoperi lucruri noi privitoare la trecutul comunei, întregind spusele mele, va face un lucru meritos pentru națiune.

AUTORUL.

Introduction

The author has endeavored to present a clear and concise account of the history of the United States from the first settlement to the present time. The work is divided into three parts: the first part contains a general history of the country; the second part contains a history of the states and territories; and the third part contains a history of the people. The author has endeavored to present a fair and impartial account of the events of our history, and to show the progress of our civilization and the growth of our nation.

ALBANY

ORIGINEA CĂRPINIȘULUI.

În trecutul mai îndepărtat al comunei, cu greu putem străbate, deoarece nu avem documente. Tot ce putem spune, spunem bazați pe tradiție.

Dupăcum spun bătrânii, Cărpinișul era așezat pe malul stâng al Secașului. Hotarul comunei cuprindea dincoace de Secaș „Albele”, cari și azi sunt ale Cărpinișului și dincolo de Secaș, dealul „Coșcani”.

Nu se știe precis timpul, nici pentru ce, — probabil din cauza năvălirilor barbare, cari dela retragerea împăratului roman Aurelian peste Dunăre la anul 271 d. Hristos, veacuri după veacuri pribegeau nestăvilite prin Ardeal, în drumul lor spre Roma, jefuind și devastând orașele și satele ce le întâlneau în cale, — cărpinișenii mereu neliniștiți de hoardele barbare, și-au strâns avutul și s'au retras mai la munte, ca să întemeieze o comună nouă.

O parte din ei s'au așezat în Gârbova, iar a doua parte, cea mai numeroasă, s'a tras la poala muntelui în deșisuri de codri.

La Budrala, aflând apă din abundență pentru oameni și vite, precum și lemne și poiene cu pășunat în jur, conducătorul lor a designat locul pentru noua comună, înfigând un par în pământ. Apoi au făcut varnițe și cu varul ars, au zidit case de peatră, numind strada aceia „Vărare”, numire rămasă până în ziua de astăzi.

Colonizându-se mai târziu prin veacul al XII-lea în Gârbova și Sașii,¹ au pus stăpânire asupra Cărpinișului considerându-i hotarul ca câmp comun, trimițându-și și vitele lor la pășune pe hotarul Cărpinișului și încă în mod neegal. Pe lângă o vită de a Românilor din Cărpiniș, Sașii din Gârbova trimiteau la pășune 2 vite de ale lor. Ba nici nu permiteau Sașii ca Românii din Cărpiniș să trimită mai mult de 1 vită, socotit la 2 de ale lor, trimise la pășune pe hotarul Cărpinișului. În această proporție erau amestecați și porcii în o singură țarină, având staulul în pădurea de ghinzi.

Perii cei sălbatici de pe Gherghelău, Muchea-Lacului și Cățânele, îi scuturau amândouă comunele în ziua fixată de fânojul (primarul) săsesc din Gârbova. Sașii luau 2 măsuri, Românii din Cărpiniș 1 măsură.

Nu puteau Românii din Cărpiniș întreprinde nimic, nici să-și zidească casă, să-și mute gardul dela grădină, sau să-și planteze un loc nou cu vie, fără o încuviințare prealabilă a fânojului săsesc din Gârbova.

Ba mai mult. Sașii urmăreau și deposedarea Românilor de moșii. Nici o cumpărare de moșie nu se putea face fără înștiințarea și încuviințarea forului săsesc, al primăriei din Gârbova, care fixa prețul de cumpărare. Moștenirile de case, fânețe și vie le treceau pe numele comunității săsești; iar moștenitorilor români le lăseau numai dreptul de folosință și un preț de escontentare fixat de comisia săsească.²

Această apăsare a dat naștere la o mulțime de nemulțumiri și conflicte. Jalbele Românilor au

¹ Tolnai Világtörténelme. Budăpest, vol. VI. pag. 74. Sașii au fost așezați în Ardeal de Geza al II-lea regele Ungariei, care a domnit între anii 1141—1161.

² G. Müller pag. 179—180.

ajuns până la împăratul, fără a se putea îndrepta răul și a se putea scutura de jugul sășesc.

Mai târziu reușiră să li se respecte hotarul, fixându-se și linia de despărțire, pe care Sașii o împinseră cu încetul de pe Gherghelău, până în Părăul-Piscului și întreaga pădure de ghinzi o trecură pe partea lor.

UN PRIMAR INCORECT.

Tot tradiția ne spune că pe la anul 1800 primarul comunei de pe atunci Ioan Crăciun, împreună cu jurații: Antinoiu, Dobrotă și Vasile Popa, prin contract iscălit de ei, au vândut în mod mișelesc, cea mai frumoasă și fructiferă parte din „Albele”, Sașilor din Mercurea, despre ceia ce poporul nu știa nimic și lucrând mai departe la glia strămoșească, într'o zi fu scos, bătut și alungat cu biciul de pe moșia lui străbună, de Sașii din Mercurea.

* * *

Intrucât tradiția despre originea Cărpinișului cu hotarul ei din „Alba”, corespunde adevărului sau nu, s'ar putea constata numai pe baza unor documente, de cari însă din nefericire nu dispunem.

Dacă admitem că Cărpinișul a fost cândva pe malul Secașului, atunci mutarea pe locul de azi, s'a făcut înaintea anului 1100 după Hristos, sau înaintea venirii Sașilor, căci Teutsch în istoria sa, amintește de comuna Cărpiniș la anul 1487.¹

După colonizarea Sașilor în Ardeal, Românii din Cărpiniș au avut foarte mult de suferit din

¹ Teutsch: Sächsengeschichte I.3 (1899) pag. 149, Hermannst. Archiv, spune că Cărpinișul a fost dărâmat de Sașii din Gârbova și locuitorii alungați, afirmative cu decretul regelui Matia la anul 1487.

partea Saşilor din Gârbova, cari îi tratau pe cărpinişeni ca pe nişte supuşi, cu toate că nu putea fi între ei relaţia de stăpân şi iobag, nici de supremaţia comunei săseşti Gârbova asupra Cărpinişului, dupăcum afirmă G. Müller în cartea sa intitulată: „Die ursprüngliche Rechtslage der Rumänen im Siebenbürger Sachsenlande 1912”, care prezintă lucrurile din punct de vedere al intereselor săseşti şi încearcă a pune toate comunele româneşti de pe pământul regesc,¹ în raport de subordinaţiune faţă de comunele săseşti.

G. Müller în cartea sa spune că Românii din Căpiniş au fost alungaţi de Saşii din Gârbova şi satul reconstruit, a fost pustiit ultima dată la anul 1504.²

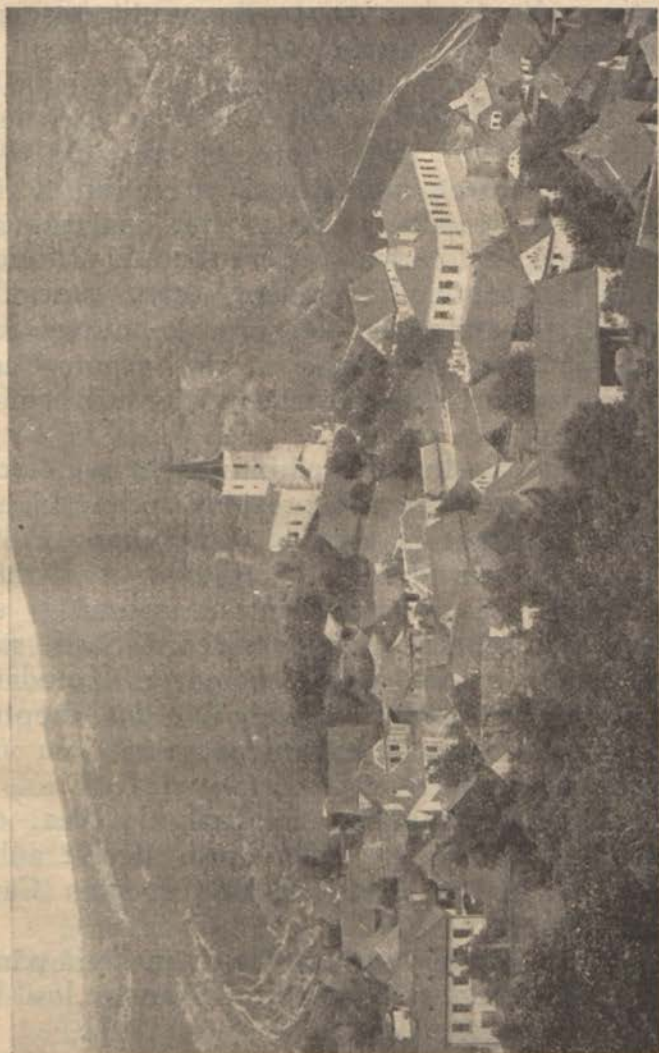
Dacă aceasta este adevărat, atunci din procedura Saşilor se vede că ei erau de fire sălbatică şi în mod volnic atacau şi persecutau Românii din jur.

Dreptul la care apelau şi pe care susţineau că l-ar fi avut, să facă aceasta, este o simplă iscodire. Există doar o mulţime de decrete, cari dovedesc că toate naţiunile de pe pământul crăesc, erau egal îndreptăţite. Saşii din Gârbova însă şi-au arogat în mod nelegal anumite drepturi asupra Românilor din Cărpiniş şi n'au încetat de-ai şicana în diferite moduri cu împovărări şi persecuţii.

În mod nelegal s'au introdus în hotarul nostru şi ne permiteau la păşune, numai un cap, pe lângă două capete de vite de ale Saşilor.

¹ Pământul regesc cuprindea 11 districte: Bistriţa, Orăştie, Sibiu, Braşov, Nocrich (Leschkirch), Mediaş, Sebeş, Rupeni (Reps), Mercurea, Sighişoara şi Cincu (Schenker Stuhl).

² G. Müller pag. 153. Cărpinişul a fost dărâmat şi ars cu foc de Saşii din Gârbova la anul 1504, afirmative cu decretul regelui Vladislau al II-lea.

Vederea principală a comunei.

Tot așa de nelegal încassau dijma¹ (a zecea parte), dela Români din Cărpiniș, pe seama preotului sășesc din Gârbova și nu era scutit dela solvirea ei nici preotul român din Cărpiniș.

Cărpinișenii au înaintat o mulțime de jalbe la guvern împotriva Sașilor din Gârbova, cari însă trecând prin foruri unde erau sași sau filo-sași, se puneau la arhivă fără a avea rezultatul dorit.

Dintre aceste jalbe ni s'a păstrat una care se află publicată în cartea: „Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor”,² care cuprinde plânsoarea Românilor din Cărpiniș, împotriva Sașilor din Gârbova, cari nu-i lasă să-și planteze un loc cu vie și nici să-și scoată vitele la pășune, fără a le prinde și pedepsi.

De astădată plânsoarea cărpinișenilor avu efect. Comisia aulei ardeleni sub prezidiul Izdenczki, judecă drept și decide cu data de 19 Februarie 1789, de a li-se respecta dreptul de egalitate al Românilor. Anume: de a se uni într'o comună și să aibă aceleași drepturi și împovărări cu Sașii, sau de a se separa cu desăvârșire comunele.³ Totodată li-se recunoaște Românilor din Cărpiniș dreptul asupra locului pârât, pe care îl pot planta cu vie sau cu ce voesc.

Înțeleptul și bunul împărat Iosif al II-lea, ca să înfrâneze abuzurile Sașilor, prin decret aulic special la 16 Martie 1789, declară comuna Cărpiniș de liberă.⁴

Cu toate acestea persecuțiile nu încetară până în anul 1848, când sub împăratul Francisc Iosif I,

¹ G. Müller pag. 234.

² Dr. Parion Pușcariu etc.: „Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăiesc. Sibiu, 1913 pagina 327”.

³ Contrib. istorice pag. 329.

⁴ Contrib. istorice LIV. 6.

inceată iobăgia și căzu de la sine ori și ce pretext de al Sașilor gârboveni, de a se mai amesteca în mod nelegal în afacerile de drept ale cărpinișenilor.

STÂRPIREA PĂDURILOR.

Locuitorii Cărpinișului înmulțindu-se cu timpul și perzându-și și cea mai frumoasă parte din moșia „Albele”, au fost nevoiți a stârpi pădurile de pe locurile, cari se puteau cultiva cu cereale, cartofi și alte plante nutritive. Pentru a cunoaște locurile acelea, voi face o schiță geografică a hotarului Cărpiniș, situat de partea nordică, între comună și „Vârful Dealului”.

La Ost se mărginește cu valea, iar la Est cu pădurea Reciului ce merge paralel cu valea. Are forma unui paralelogram, iar restul hotarului e pădure.

Bucata ce se află între comună, respective Putineiu și păraul Vădișor, era folosită pentru fânețe naturale, până acum târziu, când singuratici, au început a o sparge ici colea cu plugul.

Partea dintre păraul Vădișor și dealul Hăberului era arătură. (Heber-ridicătură, numire dată de funojii sași din Gârbova). Din dealul Hăberului până la păraul dela Hudă, era pădure închisă cu gard unde pășunau vitele.

Drumul ce traversa hotarul și aceasta pădure, îl închidea o poartă la crucea din dealul Hăberului și alta la păraul dela Hudă.

Dela păraul dela Hudă până în păraul Glodului, era arătură.

Apoi dealul viilor.

Așa dar hotarul cultivabil, era împărțit în cinci bucăți, dintre cari aproape fiecare avea

forma unui pătrat. Putem înțelege că din cele cinci părți ale hotarului cultivabil, două părți arătură, erau prea puține în proporție cu numărul locuitorilor. Ba mai mult decât atât, chiar toate cinci laolaltă erau neîndestulitoare.

La anul 1866 au tăiat pădurea de stejar dintre dealul Häberului și păraul dela Hudă, parcelând-o la particulari.

Glimeia au parcelat-o la anul 1912.

Cu mult mai înainte au spart cu plugul Co-soarele și Cotunele.

Dar toate acestea erau neîndestulitoare și locuitorii, cea mai mare parte au fost siliți a cultiva moșii în parte din hotare străine, sau a se hrăni cu recolte cumpărate din comunele învecinate.

COMUNA ESTE BÂNTUITĂ DE FOC LA ANUL 1845.

Ca eveniment însemnat din trecutul apropiat al comunei, ne istorisesc bătrânii despre un foc îngrozitor, care prefăcuse multe case în scrum și cenușe. Mai jos voi istorisi pe scurt izbucnirea focului, precum și lucrurile ce stau în legătură cu acest foc:

Dănuț furând lemne din pădurea comunei, fu prins și pedepsit de Groza, vigیلul pădurei de pe timpul acela. Dănuț ca să se răsbune pe vigیلul pădurei, a incendiat acestuia sălașele. Focul ajutat de vânt, în scurtă vreme cuprinsese aproape strada întreagă și forma o coloană întinsă de foc.

Poporul îngrozit adunat să stingă, își perdu capul. Fugea încoace și încolo, isbindu-se unul de altul neștiind pe ce să pună mâna. Era un amestec ca la turnul Babilonului. Pe stradă vite slobozite

din grajduri, femei și copii plângând și un șgomot surd dela vâlvătaia focului.

Andrei Paștea, venetic, hoț vestit de cai și temut de oamenii din comună, trecând din întâmplare pe stradă împreună cu soția sa, după ce privi focul zise: „Haide Ileano că aceștia s'au stâns!” Mulțimea interpretând rău cuvântul lui și luându-l de incendiator l-a prins, l-a bătut și judecat să fie ars pe rug.

Înainte de al arunca în foc, fu adus preotul ca să-l ispitească și să-i dea binecuvântarea de pe urmă.

„Spune Andrei spune?! — îl întreba popa Mitiu ce vorbia puțin pe nas și grăbit, — spune dacă ai făcut ceva?!“

Andrei Paștea îngălbenit la față cu ochii înholbați, cuprins de spaima morții răspunde tremurând: „Nu știu nimica părinte, nu mă omorâți!”

Poporul însă cunoscându-l de făcător de rele, l-a aruncat în gărgăraia focului. Scăpând de acolo a fost prins din nou și legat cu spatele de o scară, spânzurat cu fața în jos deasupra jăratecului. El se pârjoli între țipete desperate în fața mulțimei. Mereu spunea că nu e vinovat însă nimeni nu-l credea. Capul lui se sbătea neputincios în stânga și în dreapta, până ce trupul lui se jupui de pelea arsă. Pe urmă arse și sfoara ce-l ținea legat și el se rostogoli de pe jeric la o parte. Încă nu era mort. O femeie miloasă îi turnă apă rece în gură. Cu un gest de recunoștință ridică pleoapele și apoi le închise pe veci.

Focul fu localizat numai după ce ajunsese pe strada Plăieț în jos la bătrânul Nicu. Acesta având pivnițele pline cu vin, în lipsa de apă; după cum spun bătrânii, stânsese focul cu vin.

Dănuț după focul acesta îngrozitor, muștrat de conștiință, la două săptămâni căzu pe pat. Nu

mai putea suferi greutatea ce-l apăsa pe suflet și chemând preotul ca să se ușureze, îi destăinui că el este incendiatorul.

A doua zi dimineața îl aflară mort.

Dumnezeu răsplătește fiecăruia după fapta sa!

BISERICA.

*„Din cer a privit Domnul,
spre fiii oamenilor,
ca să vadă dacă este,
celce înțelege și ascultă pe D-zeu“.*

(Inscripție pe cupola din mijlocul bisericei).

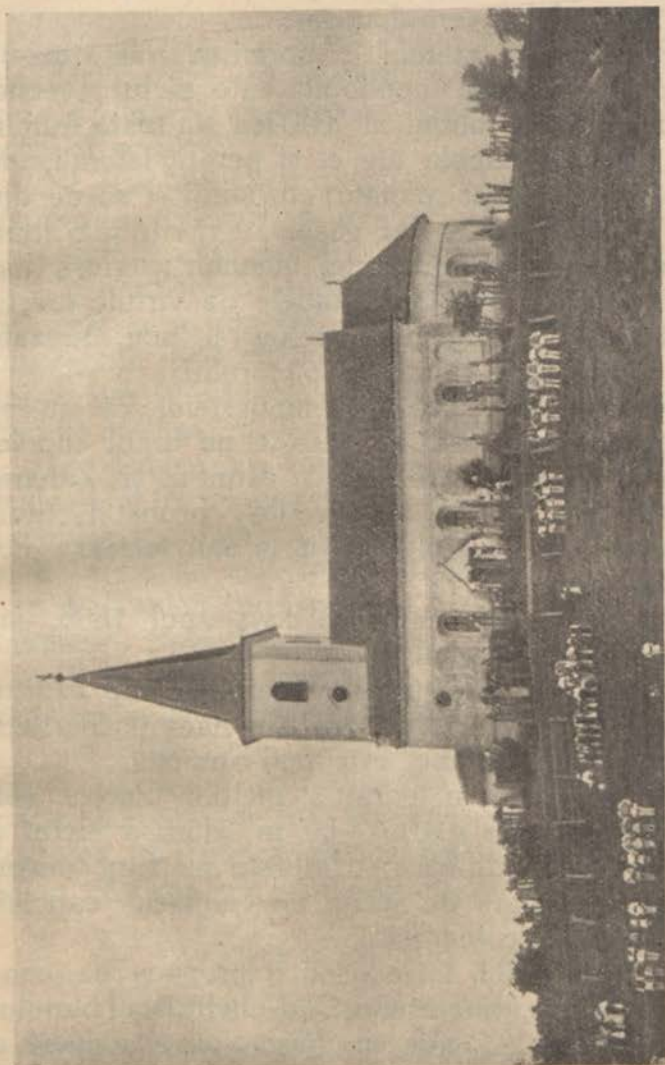
Biserica așezată pe o colină în mijlocul comunei și înconjurată de cimitirul preerat cu sute de cruci dela mormintele strămoșilor, se ridică măreț peste celelalte case ale credincioșilor și este cea mai înaltă clădire a Cărpinișului.

A fost zidită la anul 1771,¹ din material solid, piatră și cărămidă, în stil bizantin. Forma ei este longitudinală cu direcția dela Vest spre Ost, având două intrări, una la pronaos sub turn pe seama femeilor și alta la naos pentru bărbați, provăzute cu pridvoare.

Turnul bisericei este de 30 metri înalt și adăpostește 3 clopote, dintre cari cel mai mic, cântărind 50 kgr., — la anul 1933 a fost turnat din nou, primind inscripția: „Creștinii-i strâng, norii-i frâng, morții-i plâng“.

Clopotul al doilea are o greutate de 166 kgr., iar al treilea are o greutate de 233 kgr., purtând amândouă inscripția: „Glasul celui ce strigă în pustie: gătiți calea Domnului“, fiind procurate la

¹ Contrib. la Istoria bis. din Ardeal pag. 115.

Biserica.

anul 1921, din daruri strânse dela credincioșii comunei, în locul celor 2 clopote rechiziționate la anul 1916, de guvernul ungar.

Biserica are hramul „Adormirea Născătoarei” și pe dinăuntru este împodobită cu o pictură veche, din începutul secolului al XIX-lea, de toată frumusețea. Cele 4 cupole ale ei și pereții laterali, de sus până jos sunt pictate cu sfinți și scene din viața Mântuitorului. Dar găsim zugrăviți și o mulțime de mucenici, mucenițe, monahi, cuvioși, patriarhi, proroci, regi etc., modele de virtute creștinească din Testamentul vechiu și nou, așezate după o împărțire genială a pictorului.

Numele pictorului nu-l cunoaștem, că nu se găsește scris nicăieri. Se găsește pe brâul cupolei din altar numele lui David Muntiu și Zaharie Dobrotă, mic de tot abia vizibil, probabil ctitori cărpinișeni, cari au plătit o parte sau întreaga pictură din altar.

Pe cupola din mijloc e scris anul 1805, iar pe cea din tindă anul 1810.

Pictura din pronaos (la femei) pe câmp azuriu, este bine conservată, iar cea din naos (la bărbați) pe câmp brun roșietic, este mai afumată.

Se pare că au lucrat 2 pictori. Partea cea mai artistică este naosul, iar în altar a lucrat o mână mai puțin dibace. Umbrele nu sunt destul de nuanțate, afară de scena din mijlocul cupolei, care este artistic lucrată.

La anul 1903, între naos și pronaos se construiește pe seama tineretului, cu cheltuiala bunului creștin Nicolae Crăciun un foișor, care acopere o mare parte din pictură și strică aspectul frumos al bisericii.

Biserica a fost supusă unei reparații temeinice la anul 1936.

PICTURILE DIN BISERICĂ.

I. IN ANTIȘAMBRA PRONAOSULUI.

1. Tablou: Fecioara Maria cu mantia desfășurată sub a cărui falduri ridicăte de îngeri, se umbresc cete de cuvioși și patriarhi.

La intrarea
femeilor
deasupra
ușei.

2. Tablou cu inscripția: „Vifor de gânduri necredincioase având“. O femeie se prezintă unui preot.

La dreapta.

3. Tablou cu inscripția: „Pacea celui de sus o a umbrit“. Fecioara Maria încoronată șezând pe tron străjuită de îngeri, iar în văzduh se zărește Isus cu mâinile întinse, în semn de chemare.

Sub turn, la
dreapta
spre ușe.

4. Tablou cu inscripția: „Zid ești fecioarelor Născătoare“. Fecioara Maria, ținând în mâni un zid, având de-a dreapta și de-a stânga ei cete de fecioare.

La stânga.

5. Tablou cu inscripția: „Făclie primitoare“. Fecioara Maria cu o făclie aprinsă în mână înconjurată de nori, iar poporul îngenunchiat prosternându-se.

La stânga.

6. Tablou cu inscripția: „Împărate sfinte de ți-am aduce cântare“. Închinarea împăraților cu coroane pe cap, înaintea lui Hristos cu sceptrul în mână și cu coroana pe cap, plutind în nori.

La stânga
sub turn
spre ușe.

CUPOLA DE SUB TURN

7. Fecioara Maria cu mâinile ridicăte spre cer și cu pruncul Isus pe pept în medalion. Inscripția de jur împrejur: „Ceiace ești mai cinstită decât Cheruvimii și ești mai mărită fără asemănare decât Serafimii 1810 Ian. 28“.

În cupolă
sus.

OCT. L. VESTEMEAN
= SIDIU =
STR. AVRAM IANCU 15 - TELEF. 204

- Pe brăul de pe cupolă. 8. Fecioara Maria înconjurată de 12 mucenițe: Vasilica, Emiona, Teodota, Miropa, Eugenia, Tecla, Indescifrabil, Anisia, Susana, Iustina, Anastasia, Sofia.
- In cele 4 colțuri de sub cupolă. 9. In medalioane: Monahii Antonie, Moisi, Kosma și Teodor Studitul, între buchete de flori.
- Alt brău sub cei 4 monahi. 10. 12 chipuri de cuvioase în medalioane: Pelaghia, Fevronia, Teodula, Irina, Platonida, Melania, Indescifrabil, Varvara, Indescifr., Domnica, Isidora și Marina.
- Pe peretele din dreapta. 11. In medalioane: Mucenița Eudochia, Minodora, Nimfodora, Mitrodora, Indescifrabil, înconjurate de vița de vie.

II. PRONAOS.

- Pe boltitura picioarelor dela turn. 12. Cuvioșii: Pior, Loghin, Pitirun, Didim, Pafnutie, Vavila, Anina, Agapit, îmbrăcați în rasă călugărească cu meta-niile în mâni.
- Pe boltitura din pronaos la dreapta. 13. In mărime naturală cuvioșii: Avramie, Indescifr., Indescifr., Arsenie. Chipuri de serafimi.
- La stânga. Ilarion, Atanasie cel din Aton, Damaschin, Visarion.
14. Pe peretele din dreapta și din stânga în medalion 8 chipuri de cuvioși și 3 de cuvioase cu inscripții șterse.
- Pe piciorul boltiturai dintre pronaos și naos. 15. In medalioane apostolii: Pame, Tit, Terpiona, Tadeu, Pud, Epodion, Artemaion, Filolon, Luchie, Achila, Epen-toir, Ahaie, Indescifrabil, Apelin, Podion, Olimpan, înconjurate de vița de vie.

III. NAOS

CUPOLA I.

16. Pantocrator cu inscripția de jur împrejur: „Din cer a privit Domnul, spre fiii oamenilor, ca să vadă dacă este celce înțelege și ascultă pe Dumnezeu 1805”.
17. Cele 9 cete îngerești: 1 Cheruvimii, 2. Serafimii, 3. Tronurile, (vezi capetele și roatele cu aripi), 4. Domniile, 5. Puterile, 6. Stăpâniile, 7. Incepătoriile, 8. Arhanghelii, 9. Ingerii.
18. Patimile Domnului cu următoarele 12 scene: 1. Cina cea de taină, 2. Isus rugându-se în grădina Ghetsimani, 3. Sărutarea și prinderea lui Isus, 4. Isus la Ana, 5. Isus la Caiafa, 6. Isus legat înaintea judecății, 7. Isus la Irod, 8. Isus la Pilat, 9. Isus legat de stâlp și bătut, 10. Punerea cununii de spinii pe capul lui Isus, 11. În drum spre Golgota, 12. Luarea de pe cruce.
19. Sfinții: Ioan Damaschin, Andrei Criteanul, Teofan Monahul și Iosif Monahul.
20. De jur împrejur între ghirlande de flori 40 de sfinți indescifrabili.
21. Alt brâu împrejurul cupolei cu 30 de apostoli în medalioane cu inscripții șterse, decorați cu vița cu struguri.
22. Tablou: Ingerul i-se arată preotului Zaharia în biserică.
23. Tablou: Întâlnirea fecioarei Maria cu Elisaveta la munte.
24. În mărime naturală: Apostolul Petru și Pavel cu cheile în mână.

În cupolă sus.

Pe brâul I. de pe cupolă sub Pantocrator.

Pe brâul al II-lea de pe cupolă.

În cele 4 colțuri de sub cupolă.

Pe marginea cupolei.

Pe sub cupolă.

Pe peretele din dreapta sus.

Alătura.

Pe peretele din dreapta.

- Mai jos. 25. In mărime naturală : Doctorii fără de argint Cosma și Damian.
- In fereasta din dreapta. 26. In medalion sfinții mucenici : Indescifrabil, Agapie, Ioan Botezătorul, Teona, Gardelae.
- Pe peretele din dreapta. 27. In mărime naturală : Impărații Constantin și Elena.
- Mai sus. 28. Nașterea lui Ioan Botezătorul.
- Alătura. 29. Tăierea capului lui Ioan Botezătorul.
- Mai jos. 30. In mărime naturală : Sfinții Chir și Ioan.
- Pe bolta piciorului dintre cupola I. și II. din naos. 31. In medalioane apostolii : Sila, Stahie, Tihon, Ștefan, Ermia, Indescifr., Varnava, Marcu între vița cu struguri.

CUPOLA II.

- In cupolă sus. 32. Avram și Sara ospătează pe cei trei călători.
- Pe brâul I. din cupolă. 33. O masă având pe ea crucea și 2 cărți simbolizând Testamentul vechiu și nou, strejuite de Serafimi sub baldachin, deasupra cu Duhul Sfânt. De-a stânga șezând Isus Hristos, iar de-a dreapta Dumnezeu Tatăl, înconjurați de îngeri printre nori. Vis-à-vis de Dumnezeu Tatăl mahrama.
- Pe brâul al II lea din cupolă. 34. 13 scene de ale prasnicelor împărătești : 1. Nașterea fecioarei Maria, 2. Intrarea în biserică, 3. Bunăvestirea, 4. Nașterea lui Isus, 5. Botezul lui Isus, 6. Intâmpinare Domnului, 7. Intrarea lui Isus în Ierusalim, 8. Invierea, 9. Înălțarea, 10. Pogorârea Duhului Sfânt, 11. Schimbarea la față, 12. Adormirea Născătoarei, 13. Înălțarea cinstitei cruci.

35. In medalion Isus și Fecioara Maria înconjurați de 28 de sfinți indescifrabili. Pe brâul al III-lea din cupolă.
36. Cei 4 evangheliști cu insignele lor: Ioan cu vulturul, Marcu cu leul, Luca cu taurul, Matei cu îngerul. In cele 4 colțuri de sub cupolă.
37. 40 de sfinți cu inscripții șterse, în medalioane decorate cu trandafiri. Pe brâul de sub cupolă.
38. In medalioane 30 de apostoli cu inscripții șterse, între vița de vie. Pe arcurile cari sprijinesc cupola.
39. Tablou: Fecioara Maria rugându-se în „Muntele Maslinilor”, îngerul îi vestește trecerea ei din viață. Alătura: Fecioara Maria pe patul de moarte înconjurată de apostoli. Pe peretele din dreapta sus.
40. Părinții Născătoarei rugându-se, Ioachim în munte și Ana în grădina casei sale. Vis-à-vis.
41. In mărime naturală: Sfinții Sava și Procopie soldați. Pe peretele din dreapta jos.
42. In mărime naturală: Mucenicii Nestor și Teodor Stratilat soldați. Vis-à-vis.
43. In mărime naturală: Mucenicul Gheorghe. Pe peretele din dreapta între strană și tâmplă.
44. In mărime naturală: Mucenicul Dumitru. Vis-à-vis.
45. In mijloc Hristos pe tron. De-a dreapta și de-a stânga câte 6 apostoli șezând pe scaune. Pe tâmpla de zid a altarului deasupra ușilor.
46. In medalioane 10 patriarhi cu inscripții șterse. Pe arcul dintre cupola din naos și altar.

IV. ALTARUL CUPOLA.

47. Dumnezeu Tatăl, la stânga Fiul cu crucea, ținând ambii coroana deasupra Fecioarei Maria, umbrită de Duhul Sfânt. In cupolă sus.

- Pe brăul I. din cupolă. 48. Cete de îngeri.
- Pe brăul al II-lea din cupolă. 49. In medalioane 18 sfinți cu inscripții indescifrabile.
- Pe brăul al III-lea din cupolă. 50. Isus Hristos înconjurat de 12 apostoli în ordinea următoare: Spre dreapta: Ioan, Iacob, Vartolomei, Simon, Toma și Iuda. Spre stânga: Matei, Petru, Alfeu, Andrei, Tadeu și Filip.
- Pe brăul al IV-lea din cupolă. 51. In medalioane 29 chipuri de sfinți cu inscripții șterse.
- Pe arcul ce ține cupola. 52. Prorocii: Avacum, Eoil, Solomon, Melhisedec, David, Osie și Ezechil.
- Pe peretele tâmplii spre altar. 53. In mărime naturală arhidiaconii: Laurențiu, Ștefan și Roșan.
- Pe peretele din dreapta. 54. In mărime naturală: Sfinții Ignatie purtătorul de Dumnezeu și Spiridon făcătorul de minuni.
- Vis-à-vis de Ignatie. 55. In mărime naturală un sfânt cu inscripție ștearsă.
- Pe peretele din fund. 56. In mărime naturală sfinții: Atanasie cel Mare, Vasile, Grigore și Ioan.
- La proscomidie. 57. Pogorârea de pe cruce.
- La toate ferestrele. 58. Ingeri.

PREOȚII CĂRPINIȘULUI.

In anul 1920 a apărut la Sibiu o carte intitulată: „Istoria desrobirei religioasă a Românilor din Ardeal în secolul XVIII”, de prof. univ. Silviu Dragomir, care arată lupta demnă a poporului român împotriva unirei. La anexe între alte documente prețioase referitoare la diferite comune, se află un document găsit în arhiva mitropolitului din Carloviț, despre un popă al Cărpinișului care

la anul 1749,¹ împreună cu parohienii săi, a suferit prigoniri, chinuri și temniță dela asupritorii lor catoliți, vicarul unit Petru Paul Aron și protopopii lui, pentru apărarea credinței ortodoxe.

Iată documentul:

Fasiunea Românilor din Cărpiniș despre năcazurile suferite din cauza unirii.

„Noi Cărpinișenii din scaunul Mercurei, dăm iscălitură mitropolitului din Carloviț și suntem plecați sub biserica răsăritului și legii grecești și pentru prada care s'a făcut în satul acesta, anul Domnului 1749, a sculat Aron împreună cu Dăianul și cu Armeanul doi cănțalari cu 12 raitari și au venit în satul nostru la mează noapte să prinză pe popa Pătru cel neunit și neputându-l prinde i-a prădat din casă tot ce a avut, haine, bucate, de 42 de florini și au făcut la sat pradă de 70 de zloți și a doua oară a luat protopopul Armeanul două buți de vin, și bani 35 de florini și după acestea s'a sculat iar Armeanul și a prins pe popa Petru cel neunit cu 4 Nemți și l-a dus prins în temniță în Mercurea și la 12 zile l-a scăpat Dumnezeu din prinsoare, l-a prădat domnii de acasă de 20 de florini și tot atunci Armeanul i-a luat o bute de vin și 3 boi și un cal, după aceasta s'a sculat protopopul Dăianul de ni-au luat alți doi boi și o vacă. După acestea după toate a prins Armeanul pe Ioan Crăciun din satul acesta și l-a dus în Belgrad în strajea cea mare nemțească și l-a ținut prins 8 luni pentru lege tot în fiară și în cătuși și a cheltuit 30 de florini și prade și legături întratătea rânduri ce s'au făcut pentru lege nu le-am putut toate scrie, anume eu judele Ioan Cerciu,

¹ Istoria Desrobirei. vol. I. A. pag. 142.

eu Ioan Crăciun, eu Simion Munteșcu și cu toțatul împreună, iar noi ne rugăm Preasfinției tale cu mic cu mare să nu ne lăsați să perim și trupește și sufletește.

Eu popa Petru“.

Știm că unirea a început la anul 1700, pusă la cale de împăratul Leopold al Austriei și rege al Ungariei, susținută și de urmașii săi, pentru a trece pe Români la religia catolică.

Mai întâi au câștigat prin făgădueli pe mitropolitul ortodox din Alba-Iulia Atanasie Anghel, care împreună cu o parte din protopopi a trecut la unire.

Acești uniți cu sprijinul împăratului și slujilor lui, au voit să silească pe toți Românii să treacă la unire, momindu-i cu făgădueli și aplicând pedepse, supunându-i la chinuri mari, cum arată scrisoarea de mai sus a lui popa Petru, apoi documentul ce-l voi reproduce mai jos, precum și alte dovezi rămase de pe timpul acela. Dar cu toate persecuțiile ce le făcură nu-i putură trece la unire, pentru că cea mai mare parte a Românilor, prefera a muri, decât să se lase de credința strămoșească.

Cei mai dârji în apărarea credinței se dovediră Românii de pe țara Oltului și cei de pe pământul crăiesc.

Poiana, Jina, Cărpinișul și comunele din jur, persistară până la anul 1751, când vicarul unit Petru Paul Aron cu ocaziunea unei vizitații canonice, cutreeră toate satele și stoarse cu forța câteva iscălituri dela fiecare comună, întărindu-le cu pecetea că sunt trecute la unire. Apoi compune o listă în care arată comunele și numărul iscăliturilor, trimițând-o la împărăteasa Maria Terezia sugrumătoarea ortodoxiei, ca să se bucure și ea de izbândă așa de mare.

Poiana ocură cu 30, Jina cu 33, Cărpiniș cu 10, Rod cu 13, Deal cu 19 iscălituri, precum și alte comune din jur, pe cari nu le mai înșir.¹

Increzută în isbândă, episcopia unită trimite Cărpinișului imediat un popă unit și cu ajutorul deregătoriei statului cuprinde biserica pe seama uniților, iar pe preotul Petru cel ortodox îl alungă. Dar poporul revoltat la anul 1755 cuprinde biserica înapoi și pe popa cel unit îl alungă, strigând în gura mare că în curând o să capete și episcop ortodox.²

Popa Petru împreună cu popa Ioan din Poiana, popa Manu și popa Pavel din Rod, popa Samuilă din Apold și popa Petru din Răchita în anul 1759, compun un memoriu în numele Românilor ortodoxi din Ardeal, către crăiasa Maria Terezia și mitropolitul sârbesc Pavel Nenadovici din Carloviț, ca să inceteze persecuția, să le dea un arhiereu ortodox, ori să le sloboadă granița ca să iese în altă țară, unde vor putea trăi muncind pământul și să-și țină credința.

Iată documentul:

„Preacinstită și iubitoare de Dumnezeu, Maică a noastră crăiasă Maria și preasfințitul și de bun neam arhiepiscopului și mitropolitului Pavel și către toți arhieriei cădem cu lacrimi ferbinti, din adâncul sufletelor noastre. Și de acestea ne jelim, noi Români din Ardeal cari slujim cu dreptate preainălțata împărăție și pe toți domni din Ardeal și ne ținem de legea grecească și ne prigonesc domnii și protopopii, ne pradă și ne prind pentru legea noastră și nu aflăm la nimeni nici o dreptate. Că de-i trebuie cătane preainălțatei crăiese Români

¹ Istoria Desrob. vol. I. A. pag. 103.

² Istoria Desrob. vol. II. pag. 46 și 49.

merg, unde trebuie oameni, tot Românii merg, iar Sașii nu merg și nici celelalte neamuri nu merg, numai tot Românii. Iar Sașii spun, că pământul îi al lor și al celorlalte neamuri, și ne iau viile și locurile, de nu avem unde să ne pripășim. Porție dăm noi Românii, cât celelalte neamuri din Ardeal toate laolaltă și ei spun, că pământul îi al lor. Cuartire dăm Românii mai multe, decât celelalte neamuri, întocmai ca și căraușie. Și suferind am tot așteptat mila înălțatei crăieșe, să ne trimită arhieru de legea grecească ori să ne sloboadă granițele, să ieșim din țară, să ne ducem, unde vom putea să ne ținem legea și să avem pământ, ca să trăim.

Am scris noi Românii, cari ne vom subscrie cu lacrimi ferbinți, mici și mari, anume: din scaunul Mercurei, din Poiana judele Opre Oprean, Ion Ban, Dumitru Vonica, pe cari îi trimitem cu scrisoarea, din Apold că-i jocariu și om priceput. Din scaunul Sibiului, din Jina judele Opre Prodea, Ioan Barb, din scaunul Sebeșului, anume din Deal, Avram Negrea, Dumitru Bodea; din varmeghia Bălgradului, anume din Jina, Constantin Petric, Opre Rotar; din scaunul Orăștiei, Matei George. Așisderea popii neuniți cari ne subscriem: eu popa Ioan din Poiana, eu popa Manu, popa Pavel din Rod, popa Samuilă din Apold, popa Petru din Cărpiniș, popa Ion din Răchita.

Anii Domnului 1759, luna Martie 29 zile".

(Textul e tradus de pe copia sârbească din arhiva mitropolitană din Carloviț, Nr. 75 din 1759).¹

Crăiasa nu le ușură soarta Românilor ortodoxi și persecuțiile continuară cu înverșunare pentru lățirea unirei. Atacurile cele mai violente erau în-

¹ Ist Desrob. vol. I. A. pag. 178.

dreptate împotriva preoților ortodoxi pentru a-i nimici, ca apoi turma rămasă singură să poată fi aplecată mai ușor la unire.

Dar credincioșii se apărară și singuri, precum se vede din rugarea Românilor din Ardeal, către mitropolitul sârbesc Pavel Nenadovici din Carloviț la 1757,¹ scrisă și iscălită de juzii și jurații: Stan Bâjea și Bucur Oprian din Poiana, Coman Dordea și Bucur Dordea din Jina, Iosif Plitea și Ioan Cerciul din Cărpiniș și trimisă prin 4 delegați la mitropolitul din Carloviț care avea mare trecere la regina, să-i apere și să le trimită un arhiereu de legea ortodoxă din Carloviț.

Reproduc documentul:

„Rugarea Românilor ortodoxi din Ardeal către mitropolitul sârbesc, ca să-i ocrotească și să-i apere de unire.”²

„De acestea ne rugăm și plângem cu lacrimi din inimă noi Români din țara Ardealului, cari ne ținem de legea grecească și slujim împăratului cu toată credința cum am slujit și la alți împărați mai nainte trecuți, că noi nepretenii înălțatei împărății n'am fost, ci tot cu credință am slujit, dar atâta pedeapsă ce ni s'a venit nouă pentru legea noastră cea grecească nice mai de mult când au fost jidovii și împărații cei răi, Maximilian și Dioclețian încă nu a fost mai multă răutate pentru lege cât fac aceștia în vremile de acum cu noi, că a venit aceia vreme care ne-am dus la mormânturile morților și am zis ieșiți morți din gropi să intrăm noi de vii, că nu mai putem răbda pedep-

¹ Ist. Desrob. vol. I. A. pag. 162

² Arhiva mitropolitană din Carloviț, No. 72 din 1757. Ist. Desrobirii vol. I A. pag. 102

sele ce ne vin dela popii cei uniți și dela domnii țării că nu știm ce să mai facem, că nime de noi nu-l doare, nice pe domnii cei săsești, nice pe domnii cei nemțești, nice pe cei ungurești, că toate temnițele au umplut de noi pentru legea noastră cea grecească, că atâta ne-au prădat, cât nu știm cu ce o să plătim porția împăratului de prada lor, ci ne rugăm și iară ne rugăm de înălțata și prealuminata crăiasa noastră și sfetnicii Măriei sale și de O Preasfințitul arhiepiscop și mitropolit Pavel ot Carloviț și de toți episcopii și arhierii, care se află sub stăpânirea înălțatei crăiesei noastre, să facă milă înălțata crăiasă să ni se dea arhieru dela Carloviț pe legea grecească, să se oprească și popii cei uniți a ne mai prăda și a ne mai lega. Că mai pe scurt ce s'a făcut în Martie în 25 de zile, că județul cel mare din Șabiș, Verder, a mânat cu porunca lui a trimis pe unul din domni anume Slodăr Mărtin în Deal și au legat doi oameni pentru să ia cheia bisericii cu sila și au luat cu sila și pe preoteasa popii au legat-o dacă n'au putut prinde pe popa. Și iară în scaunul Sebeșului la Lomam au luat biserica popii cei uniți împreună cu domnii și au încuiat-o de stă pustie, după aceea au mers în Răchita și iară au încuiat biserica, apoi în Pianul de sus iară au închis biserica de stă fără rugă și iară în Pianul de jos iară au încuiat biserica și la Lancrăm au mers județul mare Verder dela Sebeș de a încuiat și a zis că din porunca înălțatei crăiasă fac aceste răutăți asupra noastră și noi nu credem, că prin cuvântul Preasfinției tale avem pace dela înălțata crăiasă și iată că trimitem acești patru oameni și prea ajuns i-am trimes cu mare frică de domnii țării, ci precum ai făcut milă de mulțori cu noi, fieți milă și acum de acești oameni anume Dumitru Vonica din Poiana din

scaunul Mercurii și anume Oprea Urdea din Sibiel din scaunul Săliștii. Și scris-am noi, care mai jos ne vom iscăli, anume judele din Poiana Stan Bâjea, împreună și juratul Bucur Oprean și cu tot satul și din Jina din scaunul Sibiului anume judele Coman Dordea și Bucur Dordea și cu tot satul și din Cărpiniș, din scaunul Mercurii Iosif Plitea și Ionu Cierciu tot satul și toată marginea, câtă este din Brașov până în Dobra și cu toată țara, de nu-i face milă Preasfinția ta cu noi perim și trupește și sufletește, că după Dumnezeu toată nădejdea avem la Preasfinția ta, cerem milă dela Dumnezeu și dela Preasfinția ta să ne trimiți arhieru dela Carloviț pe legea răsăritului.

Anul Domnului 1757, meseța Maiu în 21 de zile".

Cât de prigonți erau preoții se vede și din „Statistica Românilor din Ardeal“ din anii 1760—1762 făcută de administrația austriacă și copiată de Dr. Virgil Cioban, din arhiva de războiu din Viena la 1914 și publicată în 1926, că în întreg județul Sibiu precum și în alte județe mărginașe cu România, de unde era alimentată credința ortodoxă nu se mai afla un singur preot ortodox român în anii aceia.¹

Pe susamintitul popa Petru care în anul 1758 luase parte la soborul din Deal, ținut de popa Ioan din Aciliu, pentru a îndemna poporul împotriva unirei, șezând la masa prezidială de-a dreapta popei Ioan din Aciliu, nu-l mai întâlnim.² Și nici pe al doilea popă ortodox Vasile al Cărpinișului, pe care îl găsim înșirat în lista preoților ortodoksi a episcopului unit Aron, trimisă reginei la 1757.³

¹ Statistica Românilor din Ardeal pag. 87.

² Ist. Desrob. vol. II. pag. 103.

³ Ist. Desrob. vol. II. pag. 69.

Au murit în urma chinurilor îndurate, sau au fost izgoniți din preoție împreună cu toți preoții ortodoxi din județul Sibiu.

Dar unirea n'a prins rădăcini trainice și cele 6 familii¹ alipite cu deasila la legea unită, la cea dintâi ocazie prielnică, au revenit la credința strămoșească de unde au plecat.

Aceste documente cari arată luminos întreaga sbuciumare a neamului românesc, față de pornirea de unizare cu Roma, prin tăria credinței pe care nici cuvintele amăgitoare ale împăraților, nici muștrările domnilor, nici ușile temniței nu o au biruit, descriu paginile cele mai frumoase ale istoriei ortodoxiei neamului nostru din veacul al XVIII-lea.

* * *

1. *Preotul Petru* (numit „Tilișanul“, după strada „Tiliș“ unde locuia), între anii 1749—1760 și

2. *Preotul Vasile* 1757—?

Acești doi preoți se disting prin luptele purtate împotriva unirei și prin chinurile suferite dela asupritorii catolici, dupăcum ne arată documentele găsite în arhiva mitropolitului sârbesc din Carloviț.

Alte amănunte despre ei nu ni s'au păstrat.

3. *Preotul Simtion*. În tinda bisericii e îngropat un preot, a cărui cruce de lemn, poartă inscripția: „Eren Simtion Aprilie 1819“. Îscălitura acestui preot nu o găsim nicăeri și nu mă pot pronunța cu siguranță, dacă acest Simtion, nu e identic cu preotul Ioan Șufan.

4. *Preotul Ioan Șufan*, a fost hirotonit de episcopul sârb Șofronie Chirilovici la anul 1771²

¹ Biserica Rom. din Ardeal pag. 89.

² Contrib. la Ist. bis. pag. 115.

și a vestit evanghelia în Cărpiniș timp de 43 ani, până la anul 1814.

Protocolul cel mai vechi ce ni-sa păstrat, începe cu anul 1792 și de pe prima pagină începe subscrierea lui: „Popa Ioan Șufan paroh în sat Cărpiniș”, (scris cu litere cirilice) și ocură până la anul 1814, când a urmat moartea lui.

Din anul 1793 însă, începe și iscălitura popei Mafteiu Cosma tot în acest protocol, numindu-se și pe sine de paroh al Cărpinișului, funcționând astfel împreună. (După crucea lui E. Simtion, ar rezulta că deodată erau trei preoți ai Cărpinișului).

5. *Preotul Mafteiu Cosma* din Cărpiniș, funcționează ca paroh al Cărpinișului, după protocolul botezațiilor din anul 1793 până la anul 1845, peste un jumătate de veac.

El a fost hirotonit de episcopul sârb Gherasim Adamovici.

Bătrânii povestesc despre dânsul, ca despre un bun părinte, învechit în slujbă cu figura de patriarh, și care și în cele ale agriculturii era modelul satului.

Căsătoria i-a fost binecuvântată cu 2 fete și 2 băieți, dintre cari, cel mai mare Dumitru, a ajuns preot în locul tatălui său.

6. *Preotul Dumitru Cosma*, fiul parohului Mafteiu Cosma, apare în protocolul botezațiilor cu iscălitura de paroh dela anul 1836 până la anul 1856, fiind hirotonit întru preot în biserica din Cărpiniș, de episcopul Vasile Moğa, pe care l-a și găzduit o noapte în casele lui proprii.

Așa spune despre el legenda, care coincide cu adevărul, arătându-l totodată, ca pe un păstor vrednic, care își iubise turma sa, silindu-se a o ridica pe terenul credinții și al culturii.

La anul 1850, a ridicat prima școală confesională, la care a numit întâi ca învățător pe notarul Vasile Muntiu.

7. *Preotul Gligor Cioran*, funcționează ca paroh al Cărpinișului, după protocolul botezaților dela anul 1853, până la anul 1882.

El s'a născut în Cărpiniș la anul 1810 și a fost hirotonit la Sibiu de mitropolitul Andrei Baron de Șaguna.

Ceice l-au cunoscut, spun că ar fi avut puțină carte. La citirea evangheliilor de multe ori îi șoptea cantorul, pe care îl lua lângă dânsul pentru a nu se poticni.

Nici cu scrisul nu sta mai bine. Inducerea în protocolul botezaților, cununaților și morților o făcea cantorul sau dascălii Vasile Muntiu și Vasile Radu, cari iscăleau și semnătura numelui lui.

Dar parohul Gligor iubea foarte mult biserica și școala. Sâmbătă seara, când toca de vecerne, venea regulat la școală, luând pe învățător împreună cu elevi la biserică.

La intrarea lui în școală, elevii îl primeau cu salutul: „Mărire lui Isus Hristos!”, iar când pleca spuneau: „Slavă lui Isus Hristos!”

8. *Preotul Ioan Muntiu senior*, funcționează ca paroh al Cărpinișului, dela anul 1883 până la anul 1931.

S'a născut în comuna Cărpiniș la anul 1855. Tatăl său Vasile Muntiu, a fost notar al Cărpinișului și învățător, iar mama sa Ana, fica parohului Dumitru Cosma.

A studiat gimnaziul romano-catolic maghiar din Alba-Iulia și teologia de 3 ani la „Seminarul Andreian” din Sibiu.

Parohul I. Munteșu și fiul său preotul I. I. Munteșu între fruntașii comunei făcând lectură.

Cariera și-a început-o ca învățător la școala primară conf. ort. rom. din Căpâlna (județul Alba), apoi trecând la școala grănițerească din Jina se remarcă ca bun învățător, funcționând 2 ani ca director între 3 puteri didactice.

După moartea parohului Gligor Cioran la anul 1883, a fost hirotonit la Sibiu, de mitropolitul Miron Romanul ca paroh al Cărpinișului, având calități sufletești și trupești, pe cari le puse în serviciul credincioșilor săi.

Viguros, optimist, energic și cântăreț de primul rang, a dus credincioșii cu sine pe calea credinței. A renovat biserica în câteva rânduri și în locul școlii vechi zidită de bunicul său popa Dumitru Cosma, a zidit școala cea nouă la anul 1913, o adevărată capo'doperă. S'a îngrijit de învățători destoinici ca dascălul V. Radu, cu care a putut conlucra la educarea religioasă morală a copiilor de școală și a credincioșilor adulți ai parohiei.

Insuflețit de misiunea lui, și-a păstrat turma timp de 48 ani curată și sănătoasă, încât nu s'a statornicit printre credincioșii lui, nici un om de altă națiune, confesiune sau sectar. În privința hărniciei în economia câmpului și a ordinii în gospodărie, era modelul păstoriiților săi.

9. *Preotul Ioan I. Muntiu* (junior), fiul parohului cu acelaș nume, vine ca preot capelan și duhovnic la anul 1914, fiind hirotonit la Sibiu de mitropolitul Ioan Mețianu, (având pregătire 8 cl. de liceu, maturitatea, pedagogia și teologia de 3 ani dela Seminarul „Andreian” din Sibiu).

Dela 1 Septemvrie 1913, funcționează și ca învățător la școala de aci, până la anul 1921, iar după moartea tatălui său, în 1931 urmează ca paroh.

Calitățile preoților acestora (afară de a popei Petru și a parohului I. Muntiu), prea puțin le cunoaștem, iar destoinicia lor nu o putem califica, deoarece afară de protocoalele botezaților, ale morților și cununaților, alte scrisori dela ei n'au rămas.

Noi nu-i vom preamări. Preamărirea lor va fi în cer, dacă acești lucrători în via Domnului au pășit pe urmele lui Hristos.

Atâta este cert, că ei ca doctori sufletești prin punerea mânilor, au vindecat mii de bolnavi. Ei întâmpinau pruncul când se năștea și se bucurau împreună cu părinții și tot ei îl petreceau la groapă și se întristau cu cei ce-l plângeau.

Toate tainele vieții și gândurile ascunse, preotului le spuneau și cereau sfatul lui. Toate boalele trupești și sufletești, le lecuia preotul, mai vârtos că înainte de aceasta nu cu mult, credincioșii noștri nu aveau încredere și nu cunoșteau puterea vindecătoare a doctorilor trupești. Ei erau ca niște copii nevinovați, cari nu așteaptă și nu cunosc alt ajutor, decât al părinților lor. Ei cunoșteau pe preotul și acela era părintele lor.

Dar judecând în genere, persoana vechilor preoți, cred că nu vom zice prea mult dacă vom spune că: Ei au fost aceia, cari totdeauna în nemijlocită atingere cu poporul, au lucrat cu zel pentru stârpirea relelor, pentru păstrarea limbei și lățirea nepătată a moravurilor, obiceiurilor și datinilor strămoșești.

Ei au fost aceia cari în bine și în rău au știut să mângăie poporul, întărindu-i nădejdea în vremuri mai bune, — căci cu cât va fi mai mare suferința, cu atât va fi mai mare biruința lui de apoi.

Ei au fost aceia cari au știut să înfrângă, loviturile otrăvite ale dușmanilor, îndreptate împotriva ființei noastre naționale și confesionale. Ei ca

păstori au spus oițelor, că ele formează un neam și să fie mândre de acel neam.

După acestea judecând și astfel privind persoana preotului din trecut, se poate zice că acești preoți au fost oameni vrednici, chiar și dacă gândirile lor nu și le-au pus pe hârtie să ne lase volume scrise, pentruca noi și posteritatea să-i putem judeca.

PAROHIA CĂRPINIȘ CU FILIA RECIU ȘI GÂRBOVA.

Reciul până la anul 1816 era filia parohiei Cărpiniș. Aceasta ne-o dovedește un protocol vechiu al botezaților al parohiei Cărpiniș din 1792 intitulat: „Protocolul botezaților al parohiei Cărpiniș”, scris cu litere cirilice, în care preoții Ioan Șufan și Mașteiu Cosma, induc și nașcuții din Reciu până la anul 1816, când primul popă al Reciolui Lazar Filimon, își face introducerea în acel protocol cu următoarele cuvinte: „De aici am început eu popa Lazar Filimon neunit. Din 10 Novembre ano 1816”, ducând protocolul Cărpinișului la Reciu și continuând cu inducerea botezaților din parohia sa. Biserica Reciolui datează tot de pe timpul preotului susnumit, căci înainte Reciu nu avea biserică.¹

Tot asemenea și Gârbova era afiliată parohiei Cărpiniș. Din lipsa de date precise nu putem spune anul când s'a rupt de materă. Poate pe la anul 1787,² când și-a zidit prima biserică, sau ceva mai târziu, căci sub preotul Petru Cerciu o găsim deja ruptă de materă. Despre acest preot se spune

¹ Statistica Rom. pag. 82.

² Contrib. la ist. bis. pag. 117.

că ar fi fost din Cărpiniș și a fost hirotonit la Buda la anul 1779.¹ A servit până la anul 1817 când a murit și a fost îngropat la Gârbova. De pe timpul când era Gârbova afiliată Cărpinișului, a rămas până azi un potec numit „Potecul Popii”, ce trece prin Dumbravă, pe unde comunica preotul din materă cu credincioșii săi din filie.

Nu va fi de prisos dacă voi aminti că la anul 1762, Reциul avea 18, Gârbova 50, Cărpinișul 110 familii, porțiune canonică și casă parohială nici una, iar biserică numai Cărpinișul.²

ISTORICUL ȘCOALEI.

Școala ca instituție de educație pentru popor cu clădire proprie, există numai dela anul 1850. Înainte de timpul acesta școala era pe o treaptă foarte înapoiată. Școlarii doritori de carte, în timpul iernei se adunau în locuința învățătorului unde primeau puțină instrucție. Așezați pe lavițe, pe scaune și pe unde puteau, învățătorul le împărțea meșteșugul scrisului și al cetitului, pe când dascălița retrasă în un unghet, își torcea caerul sau săvârșea în liniște treburile casei.

Elevii erau de toată vârsta și disciplina era greu de ținut. Dar și metoda de disciplinare era drastică: nuiaua de alun. Cei neastâmpărați erau țintuiți la stâlpul ușii, vârându-li-se părul lung al elevilor într'o gaură făcută în stâlpul ușii și astupată cu un căluș. În ce privește persoana dascălului, el nu era om cu pregătire specială, ci un om mai priceput și învoit a se ocupa cu aceasta meserie, de regulă un cantor, care îi instrua și în

¹ Contrib. la ist. bis. pag. 117.

² Statistica Rom. pag. 82.

Școala primară zidită la anul 1913.

cântările bisericești. Avea și vază un astfel de om, deoarece scrisul și cetitul afară de popă și cantor, îl știau numai câțiva oameni. Salarul învățătorului era modest ca și învățământul. Fiecare elev aducea cu sine dimineața la școală o bucată de lemn pentru încălzit. Apoi mai aducea învățătorului: ouă, făină, fasole și alte, afară de măsura obicinuită de cereale, ce părintele elevului trebuia să-i dea, la finea anului de iarnă.

Învățători de felul acesta au fost:

1. *Nicolae Șufan*, fiul parohului I. Șufan din loc, pe la anul 1800. Era totodată și cantor. Îl găsim ca atare subscris prin cărțile bisericii.

2. *Pavel Groza*, între anii 1840—1850. Dela acești doi dascăli, alte scrisori afară de iscălitura numelui lor nu au rămas.

La anul 1850, prin edificarea școlii celei vechi, sub parohul Dumitru Cosma, i-se pune capăt școlii ambulante.

Poporul începe a înțelege că:

„*Nu este sărac celce n'are tată,
Ci celce n'are învățătură!*“

(A spus mitropolitul Antim Ivireanu).

Prin contribuiri în bani și lucru, aproape de biserică, care era pe timpul acela unicul focar de cultură, pe coasta stâncoasă lângă cimitir, ridică institut de creștere pentru tinerime.

Edificiul nou de școală avea 2 sale de învățământ și o odăiță pentru învățător.

3. Primul învățător la școala aceasta fu tatăl parohului I. Muntiu, notarul *Vasile Muntiu* care a servit până la anul 1855.

4. La anul 1855 urmează *Nicolae Armean* din Mercurea, jud. Sibiu care servește până la 1861.

5. La 1861 vine *Ioan Marcu* din Tău, jud. Târnava-Mică, până la 1863.

6. La 1863 urmează *Jacob Aleman* din Aciliu, jud. Sibiu și servește până la 1864.

7. La anul 1864, la școala aceasta fu ales de învățător *Vasile Radu* de origine din Deal, jud. Alba. Iubirea lui de școală și alipirea lui de biserică îl făcu nemuritor. Elevii lui pe lângă cunoștințe, primeau o creștere religioasă, ceiace era condiția principală în învățământul seu. Și aceasta o făcea fiindcă el însuși iubea biserica. Nu era sărbătoare cât de mică, în care dela începutul slujbei până la sfârșit dascălul Radu să nu fi fost în strana cântăreților. Vocea lui puternică și plăcută, făcea ca inima credincioșilor ascultători să se ridice peste grijile lumii și să palpitate aproape de părintele cerului. El a fost un adevărat fiu al bisericii nu numai după numire, dar și după fapte. Lumina lui câștigată prin școli, a străbătut nu numai creerii neștiutori ai micilor copilași și a adulților prin formare de coruri unisone bisericesti și lumești, — dar și în a poporului întreg de toată vârsta. Prin zelul lui întrupa cuvintele lui Mahomed care zice: „Învățătorul e o făclie, ce luminează pe alții, mistuindu-se pe sine!”

A servit până la anul 1904, când s'a pensionat. Dascălul Radu a murit la anul 1913, iar poporul îl deplânge și azi ca pe cel mai puternic stâlp al bisericii.

Iată în copie contractul găsit în arhiva parohială, încheiat între el și scaunul școlar din Cărpiniș la alegerea lui de învățător, prin care el se obligă la muncă, iar comuna la plată:

„CONTRACT.

Incheiat între Eforia școlară a comunității bisericesci ortodoxe răsăritene din Cărpiniș și între

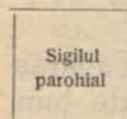
învățătorul Vasile Radu supt următoarele condițiuni:

I. Învățătorul Vasilie Radu va avea a învăța pruncii și pruncele potrivit ordinațiunii Episcopesci din 10 August 1854 Nrul Cons. 581.

IX. Eforia școlară se îndatorează a hotări învățătorului leafa pe un an școlar în bani gata 20 cr. și 4 copuri de must, care leafă i-se va da lui înainte de începutul fiecărei luni.

XI. Acest contract s'a încheiat în 2 esemplare, și s'a scris, și s'a întărit cu pecelnicile oficioase.

În Cărpiniș în ziua 10 a lunii Noemvrie 1864.

Glîgor Cioran m. p.
Paroh.

Inspectoratul școlar
districtual:

Petru Badilă m. p.
Protopop.

Eforii Școlari:
x Ioan Pet. Muntiu
jude.

x Nicolae Savu
x Iacob Gajea
x Nicolae I. Savu
jurați.

prin Vasile Muntiu m. p.

învățător:

Radu Vasile m. p."

8. La anul 1900 sub parohul Ioan Muntiu se înființează postul al doilea de învățător. În acel post se alege învățătoarea *Ana Santeiu* de origine din Sebeș, jud. Alba, care a servit până la anul 1901.

9. La anul 1901 veni ca învățător în acel post învățătorul *Ioan Simulescu*, un tânăr cu aptitudini frumoase din munții apuseni și servi până la anul 1904.

După pensionarea învățătorului Vasile Radu la 1904, deveniră amândouă posturile vacante.

10. În postul I. a fost ales învățătorul *Dumitru Ivan* din Dobârca, jud. Sibiu, iar în postul al II:

11. *Evița Negrilă* din Sibiu, care a funcționat abia un an.

12. La anul 1905 în locul învățătoarei E. Negrilă, a fost aleasă învățătoarea *Victoria Oros* din Racovița, jud. Sibiu și a servit până la 1907.

13. La anul 1907, a fost ales de învățător, absolventul de teologie *Nicolae Muntean* din Crișău, jud. Alba, care însă la anul 1908, părăsește acest post.

14. La 1908 este ales *Gheorghe Dragoș* din Dridif de pe țara Oltului și servește până la anul 1909.

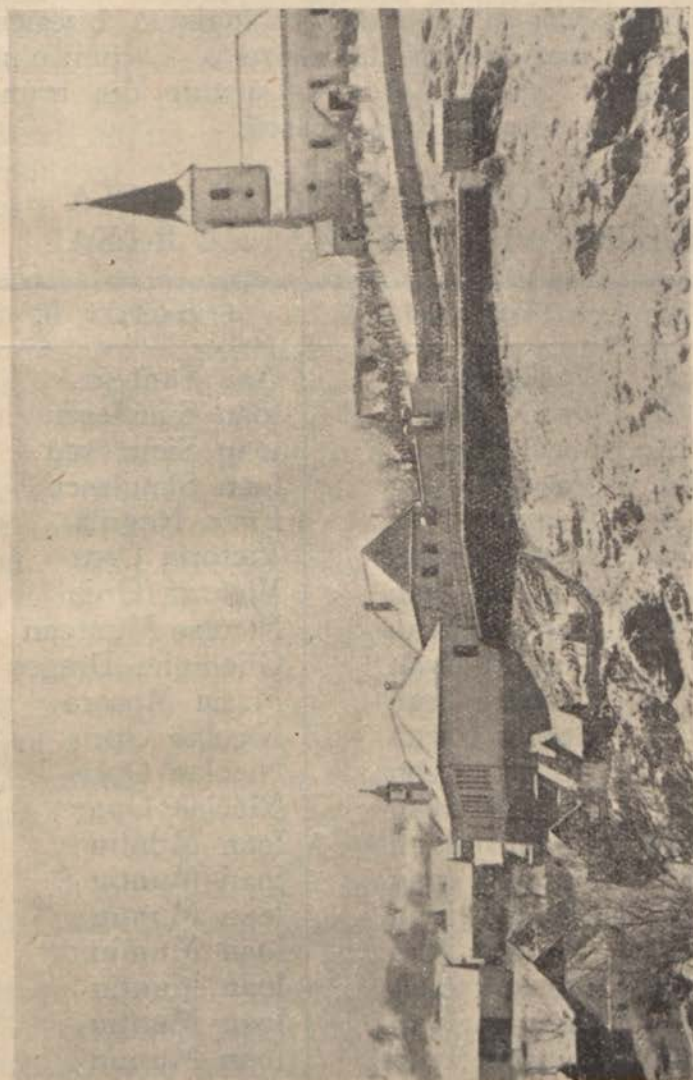
15. La anul 1909, postul devenit vacant îl ocupă în mod provizor învățătoarea *Maria Mosora* dar mai târziu încă în acelaș an fu ocupat definitiv de învățătorul:

16. *Nicolae Opriș*, din Dridif județul Făgăraș până la anul 1913, meritându-și numele de bun învățător.

Dupăce numărul elevilor s'a mărit încât nu mai încăpeau în școală, de altă parte pe motiv că nu mai corespunde timpului modern, școala fu dificultată de statul ungar. Sub păstorirea parohului I. Muntiu, cu concursul moral al viconotarului Cornel Muntean, un om cu vederi largi, se clădi noul edificiu școlar, în care se începu instrucția în anul 1913.

17. La anul 1913, postul devenit vacant prin abdicarea învățătorului Nic. Opriș, îl ocupă fiul parohului, *Ioan Muntiu*, fiind ales în anul următor și de preot capelan la biserica de aci.

Planul școalei celei noi, fu elaborat de arhitectul consistorial Ioan Pamfilie și zidirea a fost întreprinsă cu 28 mii coroane aur. Această sumă a fost repartizată pe popor. Dela marele mecenat basarabean Stroescu Vasile, am primit 500 coroane, iar dela Ven. Consistor din Sibiu 1.000 cor. ajutor. Cu lucrările ce s'au făcut în plus, școala costă

Biserica, școala cea nouă și în mijloc școala cea veche.

31.986 coroane rentă aur. Ea cuprinde 3 sale spațioase, un coridor închis și o cancelarie. Este zidită din jos de școala cea veche, îmbrăcând minunat coasta stâncoasă și urâtă ce era înaintea bisericii și este cea mai impozantă zidire a Cărpinișului. Are caracter confesional și se susține din arunc repartizat pe comuna bisericască.

INVĂȚĂTORII CĂRPINIȘULUI DELA INFIINȚAREA POSTULUI AL II-LEA

Anul școlar	Postul I.	Postul II.
1900/1	Vasile Radu	Ana Santeiu
1901/2	Vasile Radu	Ioan Simulescu
1902/3	Vasile Radu	Ioan Simulescu
1903/4	Vasile Radu	Ioan Simulescu
1904/5	Dumitru Ivan	Evița Negrilă
1905/6	Dumitru Ivan	Victoria Oros
1906/7	Dumitru Ivan	Victoria Oros
1907/8	Dumitru Ivan	Nicolae Muntean
1908/9	Dumitru Ivan	Gheorghe Dragoș
1909/10	Dumitru Ivan	Maria Mosora
1910/11	Dumitru Ivan	Nicolae Opriș
1911/12	Dumitru Ivan	Nicolae Opriș
1912/13	Dumitru Ivan	Nicolae Opriș
1913/14	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1914/15	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1915/16	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1916/17	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1917/18	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1918/19	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1919/20	Dumitru Ivan	Ioan Muntiu
1920/21	Ioan Muntiu	Vacant
1921/22	Ioan Muntiu	Maria Părău
1922/23	Ioan Muntiu	Maria Părău

ALTERAREA DREPTURILOR CONFESIUNEI.

În anul 1907 prin legea lui Apponyi Albert ministrul instrucției publice al Ungariei, a fost introdusă în școlile primare române din Ardeal, la clasele superioare a III—VI. limba maghiară ca limbă de propunere. Examenul de absolvire al clasei ultime a VI., îl prezida un comisar al statului, iar elevii răspund exclusiv ungurește din toate materiile.

Dupăce însă Ardealul ajunsese sub stăpânirea românească, statul român în anul 1920, statifică învățământul și cu el împreună pe toți învățătorii confesionali. Învățătorii nu se mai aleg după „Statutul organic al lui Șaguna” de sinodul parohial, ci îi numește direct statul.

18. În postul al II. devenit vacant prin abdicarea inv. D. Ivan, la 14 Sept. 1920, denumește pe învățătoarea ajut. *Maria Părau* din Turnișor, jud. Sibiu, care servește din 10 Nov. 1921, până la 1 Dec. 1923, când a fost înlocuită cu învățătoarea :

19. *Eugenia Cărpinișan* din Gârbova, jud. Sibiu.

20. În anul 1924 se înființează postul al III. de învățător în care e numit inv. ajut. *Ionescu Trofin* din Buzești, jud. Olt, iar în locul inv. E. Cărpinișan mutată la Gârbova cu 1 Sept. 1924, e numit învățătorul ajutor :

21. *Marcu Vergil* din Deal, jud. Alba.

Dela statificarea învățământului urmează o serie de învățători ajutoari angajați pe scurtă durată.

22. La 1 Sept. 1924 inv. I. Muntiu abdice din învățământ, luându-i locul inv. ajut. *Paraschiv Firănescu*, din Amărăștii de jos, județul Romanați, care servește până la 1 Sept. 1925.

23. La 1 Sept. 1925, în postul I. urmează învățătorul *Toma Miclăuș*, din Cacova Sibiului. Servește sârguincios până la 1 Sept. 1926.

24. In postul al II. la 1 Sept. 1925, urmează inv. ajut. *Marin Marcu* din Oltenia. Servește până la 1 Sept. 1926.

25. In postul al III. urmează la 1 Sept. 1925, inv. *Paraschiv Marinescu*, din județul Teleorman și servește până la 1 Sept. 1926.

26. Invățătoarea *Eleonora Beu* din Apoldul-mic, jud. Sibiu, servește în postul al II. din 1 Sept. 1926 până la 1 Sept. 1927.

27. La 1 Sept. 1926 în postul al III-lea e numit inv. ajut. *Dumitru Lazar* din Cărpiniș, jud. Sibiu, muncind în școală cu sârguință până la 1 Sept. 1930. Ocupă totodată și locul de contabil la banca populară „Vieritul” din loc și fiind specializat în știința bancară, dela tânjire o ridică la viață nouă.

28. Invățătorul ajut. *Gheorghe Șerb*, din Arpașul de jos, servește în postul I. dela 1 Sept. 1907 până la 1 Sept. 1928.

29. In locul inv. E. Beu, urmează în postul al II. zeloasa învățătoare *Silvia Filip* din Reci, jud. Sibiu și servește până la 1 Sept. 1929.

30. *Ieronim Muntean*, inv. ajutor din Dobârca, jud. Sibiu, servește în postul I. din 1 Sept. 1928, până la 1 Sept. 1929.

31. Postul al II. devenit vacant prin abdicarea inv. S. Filip, il ocupă inv. *Elena Popa* din Sibiu la 1 Sept. 1929.

32. Invățătorul *Bogdan Ene* din Muereștile, jud. Vâlcea, e numit în postul I. la 1 Sept. 1929. Se dedică cu totul învățământului și școlii. Elevilor le dă cunoștințe teoretice și practice, interesându-se și de viața lor în familie și de educația religioasă și morală spre a forma din ei caractere creștine. Șefii lui iau cu plăcere act despre munca lui asiduă, pe care o remarcă în procese verbale.

Dar și în cele extrașcolare desvoaltă intensă muncă. Formează cor mixt bisericesc pe 4 voci, cu tinerimea adultă și cu elevii școlii, dând răspunsurile la liturgie. Cu concursul preotului a înființat prima fanfară a Cărpinișului botezată „Strugurul”, cu 12 instrumente de suflat. Aranjează producțiuni teatrale și concerte. Se îngrijește de bunăstarea școlii, decorând-o cu tablouri intuitive încadrate în rame făcute de elevi, acvirând o bibliotecă bogată și o cooperativă administrată de elevi sub supravegherea dânsului.

Neavând școala curte potrivită la stăruințele dânsului, se construiește în dosul școlii, la intrarea în cimitir, o curte plană și superbă zidită pe stânci.

În toate direcțiile desvoaltă muncă febrilă, făurindu-și un loc de cinste între învățătorii Cărpinișului.

33. La 1 Sept. 1930, în locul inv. ajutor D. Lazar fu numit învățătorul *Ioan Mirionescu*, din Goicea mică, jud. Dolj, care pe lângă munca conștiincioasă depusă în școală, depune râvnă nobilă și în cele extrașcolare până la 1 Sept. 1931, când părăsi acest post.

34. Postul al III-lea rămas vacant la 1 Sept. 1931, îl ocupă inv. *Dumitru Maneguș* din Poiana (jud. Sibiu) până la 1 Sept. 1932.

35. Învățătorul *Dumitru Teodorescu* din București vine în postul al III-lea la 1 Sept. 1932 și servește un an.

36. În locul inv. D. Teodorescu în postul al III-lea, la 1 Sept. 1933, fu numit inv. *Ioan Buta* din Porcești, jud. Sibiu, un tânăr cu aptitudini frumoase.

37. Inv. I. Buta părăsind postul la 1 Sept. 1934, îl ocupă inv. *Gheorghe Staicovici* din Știrbei, jud. Romanați.

INVĂȚĂTORII CĂRPINIȘULUI DELA ÎNFIINȚAREA POSTULUI AL III-LEA

Anul școlar	Postul I.	Postul II.	Postul III.
1923/24	Ioan Muntiu	Eugenia Cărpinișan	Vacant
1924/25	Paraschiv Firănescu	Vergil Marcu	Ionescu Trofin
1925/26	Toma Miclăuș	Marin Marcu	Paraschiv Marinescu
1926/27	Toma Miclăuș	Eleonora Beu	Dumitru Lazar
1927/28	Gheorghe Șerb	Silvia Filip	Dumitru Lazar
1928/29	Ieronim Muntean	Silvia Filip	Dumitru Lazar
1929/30	Bogdan Ene	Elena Popa	Dumitru Lazar
1930/31	Bogdan Ene	Elena Popa	Ioan Mirionescu
1931/32	Bogdan Ene	Elena Popa	Ioan Maneșuț
1932/33	Bogdan Ene	Elena Popa	Dumitru Teodorescu
1933/34	Bogdan Ene	Elena Popa	Ioan Buta
1934/35	Bogdan Ene	Elena Popa	Gheorghe Staicovici

CĂRPINIȘUL DIN PUNCT DE VEDERE GEOGRAFIC, POLITIC ȘI ADMINISTRATIV

Cărpinișul (ungurește Kerpenyes, săsește Kărpelsbach),¹ se află dela Mercurea (jud. Sibiu), în direcție Sud Estică, la o depărtare de 12 km. sub poala munților Carpați.

Numirea i-sa dat dela carpinii cei mulți cari creșteau în pădurile lui „carpiniș“.

Comuna Cărpiniș cu comuna vecină Reciu împreună susțin un notar cu sediul în Reciu. Locuitorii comunei sunt Români de religie ortodoxă și numără 1000 suflete. Casele sunt așezate în ordine și clădite din material solid cărămidă și piatră, acoperite cu țiglă.

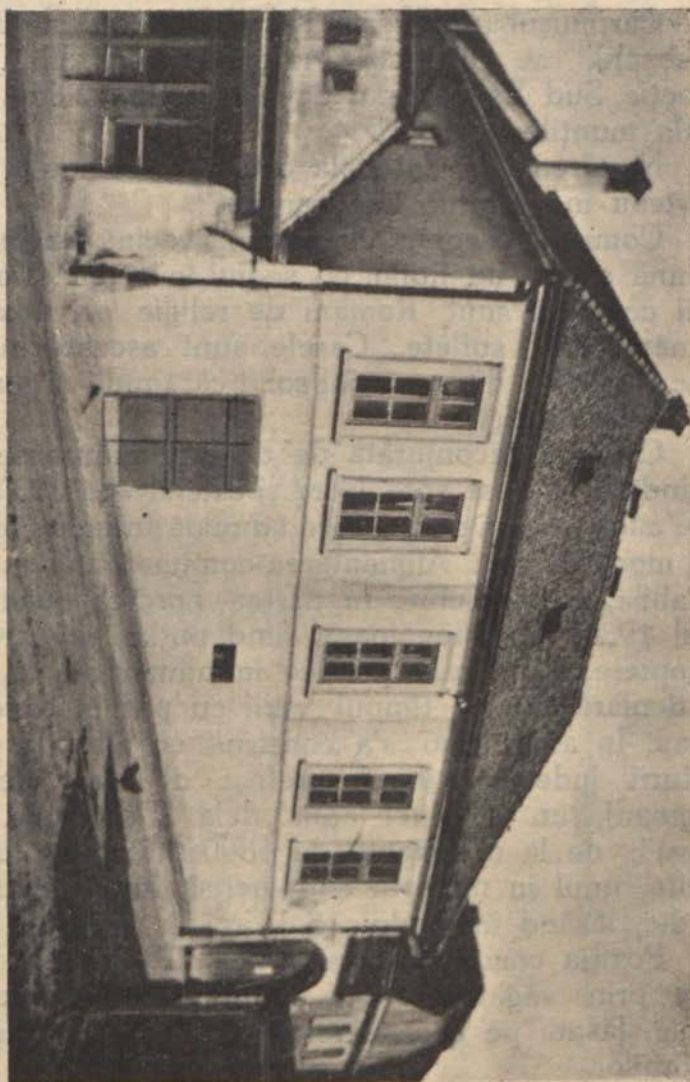
Comuna înconjurată de dealuri păduroase, se extinde dela Vest spre Nord și este străbătută de o vale mică, cu apă puțină care adunată în lacuri mână trei mori de apă. Alimentarea comunei însă cu apă potabilă, cu deosebire în partea nordică, până la anul 1936, era anevoioasă, fiind puține izvoare în apropiere. Fântânile publice în număr de 10, iar particulare 48, pe timpul verii cu puține excepții secau. În anul 1936 s'a construit cu ajutorul prefecturii județului (fiind prefect dl Dr. Nicolae Regman), un apeduct adus dela „Fântânuța din Groși“, de la o distanță de 1800 metri, cu două șipote, unul în mijlocul comunei și altul la capătul nordic, lăsând în mediu 15 l. apă la minut.

Poziția comunei e romantică. Plăcută la vedere prin văgăunile ei și pădurile de mestecăn și fag, lăsate pe coasta dealurilor, până în fundul grădinilor.

Cărpinișul are legătură telefonică dela anul 1902. Înălțimea lui deasupra mării e 600 m.

¹ Die Ursprüngliche Rechtsl. pag. 97.

Primăria comunală.

Numirea stradelor: Strada principală, Potecul Morii, Plăieț, Părăul Popii, Strada Tiliș, Valea Grosilor, Mealul, Vengheleul și Vărarea.

În ce privește administrația comunei, am amintit că Reciul și Cărpinișul compun un notariat cu sediul în Reci. Din împreunarea acestor două comune, mai mult a avut de suferit Cărpinișul fiind neglijat de notarii Reciului.

Dintre notari merită să fie amintiți: *Dumitru Muntiu*, din Răhău jud. Alba, care a funcționat ca notar al acestor comune între anii 1893—1927. Om energic, activ și cu intenții bune, a ținut Cărpinișul în bună rânduială și a construit drumul cel nou petruit, între Cărpiniș și Gârbova, în locul călii rele și neingrijite ce trecea peste „Țelinile—Gârbovei”.

Mai mult decât acesta se distinge vice-notarul *Cornel Muntean* din Cricău județul Alba, care s'a stabilit în comuna Cărpiniș la anul 1900.

Ca om tânăr cu dor de muncă, voi să o ridice la stare de înflorire. A zidit casa primăriei comunale cu 5 camere spațioase, pivnițe și dependințe. O cârciumă comunală cu mai multe încăperi și o sală mare pentru manifestări culturale. A pardosit șanțurile stradelor. A parcelat locul comunal „Glimeia” la particulari. A legat comuna telefonic cu celelalte comune din jur și cu capitala județului. A dat naștere băncii populare „Însoțirea de credit sistem Reifeisen, Cărpiniș”, astăzi banca „Vieritul”. A dat sprijin bisericeii și ajutorul său moral la clădirea școlii confesionale în 1913. A îndreptat privirea locuitorilor spre creșterea rațională a vitelor, provăzând comuna cu reproducători de rasă, remarcându-se prin o activitate rodnică cu deosebire pe teren economic și administrativ,

aducând comuna la o stare de înflorire, cum nu mai fusese înainte de el.

La anul 1915 a plecat în război, de unde întorcându-se, s'a stabilit ca notar în comuna Mercurea, spre marea noastră părere de rău.

După notarul D. Muntiu au urmat notarii: *Dumitru Gheorghe* din Gura-Râului (jud. Sibiu) dela 1927—1930, *Savu Avram* din Lancrăm (jud. Alba) în anii 1931 și 1933 și *Pompiliu Orăștean* din Apoldul mic (jud. Sibiu) în anul 1932, cari deși s'au dovedit a fi conștiincioși și harnici, funcționând puțin, n'au avut timpul necesar de a se validata pentru prosperarea acestor comune.

La anul 1934 urmează notarul *Constantin Radu* din Reciu, iar ca secretar comunal al Cărpinișului *Ioan Șterca* din Cărpiniș dela anul 1930, activând ambii intens pe toate terenele, silindu-se a aduce Reциul și Cărpinișul, la starea de înflorire de pe timpul notarilor Muntiu și Muntean.

DEALURILE COMUNEI.

La Nord-Est: Coasta-Sdrobului și Muchea-Lacului.

La Est: Cățanele, Vărtoapele și Cotunele.

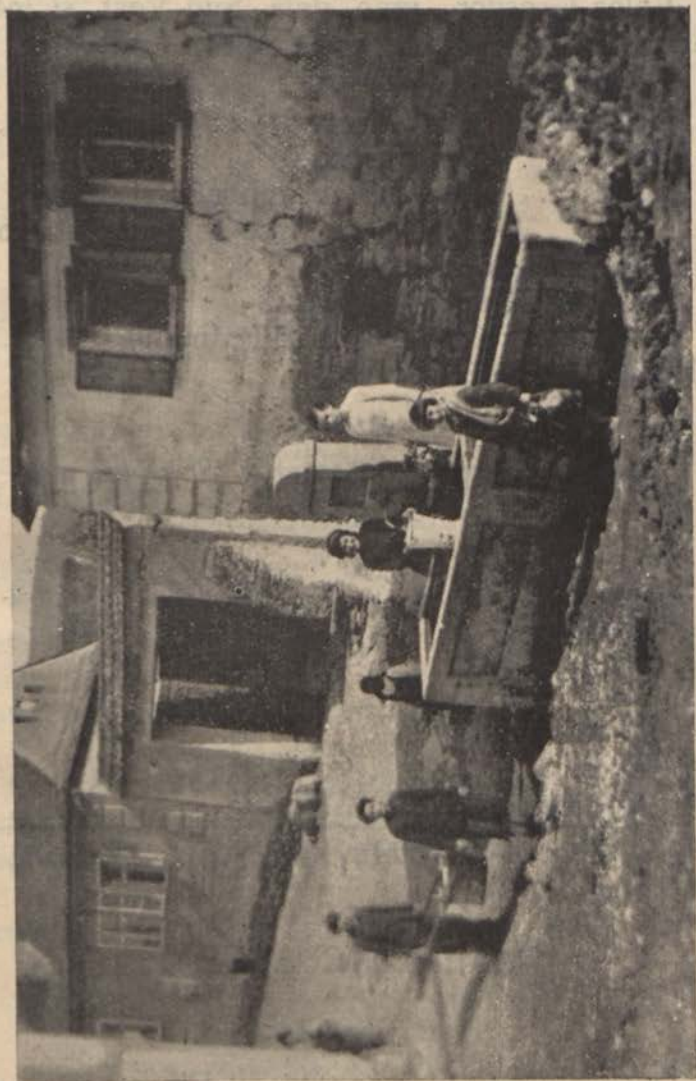
La Sud-Est: Lacul.

La Sud: Bujorul, Plopii și Cosoarele.

La Sud-Vest: Plaiul, Gruirile, Obârșile, Groșii, Marga, Trocile, Runcul și Grădina lui Bucur.

La Vest: Gruicul, Livadiș, Dosul-Trâmbului și Capul-Colnicului.

Aceste dealuri sunt acoperite cu păduri de mesteacăn și fag.

Șipotul din mijlocul comunei.

APELE COMUNEI.

Valea-Groșilor, vine dela Sud-Vest și întretăind comuna în două, curge spre Nord.

Afluenții ei din dreapta:

La Nord-Est: Părăul-Piscului și Părăul-Livului.

La Est: Valea-Tarniței.

La Sud-Est: Valea lui Bumboaie și Părăul lui Albescu cari trec în hotar strein.

Afluenții din stânga:

La Sud-Vest: Părăul-Tilișului.

La Vest: Părăul-Popii și Putineiul.

La Nord-Vest: Vădișorul.

SUPRAFAȚA COMUNEI POLITICE.

(DUPĂ INVENTAR).

1.	Agrii	244 jug.	1583 stg. ²
2.	Grădini	37 "	1155 "
3.	Fânețe	187 "	1094 "
4.	Vii	72 "	53 "
5.	Pășunat	190 "	682 "
6.	Pădure	950 "	77 "
7.	Neproductiv	47 "	99 "

Suprafața totală . 1729 jug. 1543 stg.²

RAMII DE CULTURĂ.

ECONOMIA.

Ocupațiunea de căpetenie a Cărpinișului este creșterea vitelor și vieritul. Vitele cornute sunt de rasa „Pinzgau” și „Simental”. Oile țurcane. Cu toate că Cărpinișul în raport cu numărul locuito-

rilor are multe vite cornute bine îngrijite, totuși vaca omului sărac este capra.

Caii sunt mici de munte. Porcii în majoritate sunt negri brezdați cu alb, o corcitură de „Berkhiri”. Dar sunt și albi de tot „Jorkhiri” și „Mangaliți”.

Solul Cărpinișului, îngrășat este fertil, dar fiind suprafața lui redusă, locuitorii au plantat vița de vie, plantă care să dea maximum de recoltă, pe minimum de suprafață.

Cultura cerealelor trece pe planul al II-lea.

Vieritul îi preocupă mai mult asigurându-le existența. Recolta anuală mijlocie a vinului este 4610·12 hectolitri.

Soiurile vițelor sunt: În majoritate indigena: Jordovan. Dar nu lipsește nici Risling, Burgund, Ciasla, Sovinyo, Ruländer, Busuiuoca, Isabela și alte varietăți altoite în Riparia-Portalis.

Prin grădini, cari mărginesc gospodăriile, cresc: meri, peri, pruni, nuci, perseci și gutui.

Merii cei mai mulți sunt așa numiții meri popești. Mai sunt: mere sălcii, mere cislădești cu coaja roșie vișinie, mere îndungate, Batul, Ionatan, London-Peping și alte soiuri nobile importate.

Felul perelor: pere de Sânpetru, pere ovăsești, pere turcești, pere oarzăne, pere busuiuocești, pere cu miezul roșu, pere necăcioase, păruțe mici, pere iernatice verzi și roșii, pere de unt și alte.

Albinăritul e puțin răspândit și stupul sistematic a intrat abia acum în prisaca stuparului.

INDUSTRIA ȘI COMERȚUL.

Industria și comerțul sunt puțin dezvoltate.

La anul 1934 avem 21 meseriași publici și anume: 4 pantofari, 3 tâmplari, 3 fauri, 2 rotari, 2 franzelari, 4 zidari, 2 măcelari și 1 frizer.

În schimb însă industria feminină de casă este destul de înaintată. Femeia pregătește aproape întreaga îmbrăcăminte a familiei, producând țoale, straie, ștergare, perne, ciarciafuri, șorțe, crătințe, cămăși, covoare cu motive, ciorapi, căițe, cărpe de cap, șaluri, peptare, mânecări și jerseuri din lână, cânepă și in.

La expoziția de țesături aranjate de „Astra” din Sibiu, nu odată au primit premii și diplome, femeile din Cărpiniș.

Negoțul sau comerțul este mai puțin dezvoltat, dacă nu neexistent. Nu avem nici un negustor de meserie. Prăvălii avem 2, cari nu sunt în stare să satisfacă nevoile populației. Locuitorii în cea mai mare parte își cumpără articolele necesare din Mercurea (depărtare 12 km.) și Poiana (9 km.).

INTREPRINDERI, REUNIUNI ȘI MAȘINI.

Ca întreprindere se poate număra „Însoțirea de credit sistem Reifeisen”, înființată la anul 1911 și care lucra cu un capital rulant de 40.000 coroane ungare. Azi se numește „Banca populară Vieritul” din Cărpiniș.

O altă întreprindere de societate anonimă, la anul 1909 a făcut săpături în „Valea-Tarniței”, în „Valea-Groșilor” și în „Valea-Vărărei”, pentru exploatarea grafitului și a talcului.

După un an de lucrări de încercare, perzând capitalul în alte investiții a părăsit ținta, care dacă ar fi fost ajunsă, desigur ar fi fericit această comună atât de lipsită de câmp cultivabil.

Reuniuni:

Avem reuniunea pompierilor înființată la anul 1895, în care fac parte în mod obligator toți băr-

La cules de vii.

bații între 18—42 ani, fiind provăzută cu 2 pompe, scări și alte rechizite de stâns și reuniunea femeilor ort. române, înființată la anul 1933 care are de scop cultura religioasă morală a femeii și înfrumsețarea bisericeii.

Mașini:

Cele mai vechi unelte ce le găsim la locuitori și cari se pot considera ca mașini sunt: râjnița de sare, pua de olei, teascul de struguri și de olei, îmlăciul, sdrobitoarea de struguri și de poame și moara de apă.

Pe aceste și le construesc oamenii singuri.

Mașini de fabrică: avem azi 20 mașini de cusut, cari au fost introduse la anul 1894, 4 mașini de îmlătit, de învârtit cu mânilor și tot atâtea ciururi de vânturat grâu, 2 motoare cu benzină cu batoză de îmlătit grâu și un motor cu olei brut ce pune în mișcare o moară cu 2 petri.

La anul 1913 a apărut în comună gramofonul și la 1926 aparatul de radio.

VIAȚA SUFLETEASCĂ A POPORULUI CĂRPINIȘAN.

RELIGIOSITATEA.

Religiositatea este o însușire caracteristică a poporului cărpinișan. Mai presus decât toate preocupările lui este biserica. Lucrarea, dormirea în timpul serviciului divin, sau absentarea dela slujbă, o consideră de mare păcat. În cercetarea bisericeii, mai zelos este sexul feminin, care se nizește să ducă decâteori merge la biserică, o luminiță.

A ședeă în fața preotului, acasă sau în stradă se socotește, nu numai de necuviință, dar și de păcat. La auzul sunetului toacei sau al sfintelor clopote își fac semnul crucii. În timp de furtuni, când se tem de grindină, trag sfintele clopote.

Posturile sunt ținute neatinse de cei mai bătrâni, iar generația mai tineră, amestecă mâncările pe sub ascuns.

Cimitirul numit „progadie” este loc sfânt. Femeile când vin la slujba divină, în drumul lor spre biserică, caută mormintele rudeniilor și cunoscuților. Oprindu-se ating crucea mormântului cu mâna dreaptă, făcându-și semnul crucii zicând: „Dumnezeu să-l ierte!” La rudeni mai de aproape, ingenunchiază și rostesc în taină „Tatăl nostru”.

Pe hotarul comunei se află 17 cruci din lemn, unele cu șoproane, ca oamenii de pe câmp, să se poată adăposti în ele.

CREDINȚE DEȘARTE. SUPERSTIȚII.

Credința locuitorilor de aici, nu este lipsită de unele credințe deșarte și superstiții, cari sunt adânc înrădăcinate în sufletul poporului și fără să fie propagate de biserică, ele trec dela tată la fiu prin graiu ca moștenire.

Așa cred de exemplu, că trăsnetul este scânteie desprinsă de pe roatele trăsurii prorocului Ilie, care aleargă prin nori.

Pe păreți găsești adese icoane, cari înfățișează pe prorocul Ilie cu barbă albă, învălit în mantie roșie privind maiestos înainte, așezat în trăsură, trasă de doi cai albi și zglobii. Iar roatele varsă în urma lor scânteii printre bulbuci de nori.

ÎN CHILIPCHI. (FILIPI).

Se numesc așa 3 zile înainte de lăsatul postului Crăciunului și 3 la începutul postului Crăciunului, adică șase zile în șir. Femeile atunci nu taie cu foarfecile, ci le leagă cu ață ca tăișele să stea închise. Aceasta o făceau în credință că precum sunt legate foarfecile, așa se încleștează gura lupului, când se va apropia de oi.

Legarea foarfecilor se făcea mai ales în vechime. Astăzi când Cărpinișul are oi puține, se practică mai puțin.

ȘOLOMONARIIL.

Foarte curioasă este credința în Șolomonari, pe care o aflu mai ales la poporul dela munte și se povestește și la noi. Aceștia sunt aleșii lui Dumnezeu, cari poartă vremurile. Ei sunt niște oameni, cari atunci când voesc ca să stârnească ploaie, îmbrăcați în haine albe dela cap până la

picioare, se duc la iezer și rostesc cuvinte în formă de rugăciune.

Apa din iezer începe a clocoti și umple văzduhul cu nori. Din valuri apare un balaur. În caz că nu-i convine, îl lovește cu frâul de teiu peste cap și balaurul se cufundă iar. Face astfel până îi vine un balaur pe plac. Pe acesta după ce îl înfrânează, îl încalecă. Balaurul încălecat, pleacă sforăind ridicându-se și îmbrăcându-se în nori.

Balaurul aleargă nebun și norii se freacă unii de alții, producând un sunet surd, ce seamănă cu sunetul unei oale ce fierbe la foc. Uneori se întunecă și încep a se vărsa, încât se pare că se potopește lumea. Alteori se albesc și produc grindină și piatră. Deaceia oamenii noștri când văd nori grei, trag clopotele ca „Șolomonarii”, să se depărteze de pe hotarul comunei și să nu verse norii, sau să bată piatra.

BUNELE DOMNULUI.

Numite și „Cele Tari”, sau „Ielele”, sunt o ceată formată din zâne frumoase și sburdalnice. Ele sunt nevăzute și sboară mai ales în amurgul sării prin aer, învărtind hora, însoțite de cântece minunate. Mulți țărani spun că afară pe câmp, sau prin pădure mai ales seara, au auzit sunete zăngănite și cântări ca de vraje, trecând peste ei repede ca o nălucă.

Bunele Domnului adeseori se pogoară asupra unui biet muritor și-l despoaie de puteri. Acesta după ce se desmetește, se trezește slăbit de puteri, paralizat, ca lovit de gută. Un astfel de om se numește „lovit de cele Tari”.

Nu de mult a murit bătrânul neputincios Pantiu Anghel. Acesta după cum spunea el, păsto-

rind vitele prin pădurile din sudul satului, într'o noapte frumoasă cu lună a adormit în „Livadie“. În ziua următoare, a fost aflat la „Calea Carelor“ în graniță cu hotarul Gârbovei, cu capul gol și nu-și putea mișca picioarele de loc. Pălăria lui a fost găsită în mijlocul satului. Cum a ajuns el acolo și ce s'a întâmplat, el singur nu știa. Dar se vorbea și el bănuia că „Bunele Domnului“ ridicându-l și trăgându-l în hora lor, l-au trecut peste sat, ducându-l chiar în direcția opusă, în pădurea amintită. Pălăria a pierdut-o și a căzut în sat.

De atunci bătrânul nu mai văzuse zi bună până la moarte. Patul nu-l putea părăsi și mai la urmă își perdu și mintea.

De multe ori afli în câte o grădină frumoasă, iarba tăvălită. Acolo au făcut horă „Bunele Domnului“ și nu e bine să o calci. În livezi sau poene unde afli ciuperci crescute în cerc, au făcut horă „Bunele Domnului“ și nu e bine să le rupi, nici să intri în acel cerc, fiindcă poți păți ceva rău.

VĂLVELE.

Prin mijlocul verii, în zilele călduroase, în amurgul sării, când este cerul senin, adese vedem fulgerând până noaptea târziu, cu deosebire în direcția nordică.

Poporul nostru zice că atunci se bat „Vâlvele“, două zeități, întunerecul cu lumina.

BOBITOARELE.

Cei cari și-au pierdut vre-un lucru, sau dacă li-sa întâmplat ceva și au nedumerire, se duc la bobitoare. Aceste babe din felul cum se aranjează cărțile de noroc, sau boabele de porumb ori fa-

sole, întinse pe masă, spun trecutul, prezentul și prezic viitorul.

STRIGOII.

Ființele cele mai urghisite de popor, sunt strigoii. Aceștia sunt niște oameni răi. Puterea lor consistă în aceia că iau laptele dela vaci și-l mută la vacile lor. E destul ca să arunce odată ochii asupra unei vaci, ca aceia din momentul acela să-și peardă laptele. Mulți pândesc pela miezul nopții cu furcoiul în mână în grajd la vacă, ca să prindă strigoii, căci atunci se crede că vine la vaci.

Vacile stricate de strigoi se îmbolnăvesc de multeori așa de tare, încât la muls în loc de lapte le curge sânge din uger și se pot prăpădi, dacă nu le-ai lecu.

Leacul e făcut din farmece și descântece. Pe lângă unsoarele cu cari se unge vaca, de regulă pe la ora 11 noaptea, stăpânul ferbe laptele vacii bolnave pe foc și-l împunge mereu cu furculița. Poarta o ține încuiată. Zice-se că de câteori va împunge cu furculița în lapte, îl străpunge pe strigoi în inimă. Atunci neputându-se odihni va veni la poartă și va încerca ca să ia ceva din curte, ori va striga pe nume să-i deschidă. La caz că va apuca un obiect cât de mic din curte, sau de-i va răspunde cineva strigoii merge liniștit că leacurile nu mai au putere asupra lui.

Aceasta se face în trei seri la rând și în acele 3 zile nu se dă nimic din curte afară ca să nu ajungă cumva în mâna strigoiiului.

Usturoiul și rostopăsta sunt arme puternice în contra strigoilor, de cari nu se poate apropia ca dracul de tămâie. Deacea de multe ori se

pune usturoi la grajd, în mâncarea sau în cornul vacii.

Femeile meștere când fată vaca o mulg cruciș, ca să nu o strice strigoii. Laptele îl varsă în apă mergătoare, mai ales în lăptocul morii și zice: „Precum vine aici apa și nu se găta, așa să vină laptele la vaca mea“. Vițelul dacă e femelă îndată după fătat îl trece de 3 ori printr'un cerc, ca strigoii să nu-l poată strica.

Se socotește ca leac puternic împotriva strigoiiului, usturoiul crescut în gura șarpelui. Pentruca să-l obții, omori primul șarpe întâlnit primăvara. Tăindu-i capul pui în gura lui un cățel de usturoi și-l îngropi la streșină în grădină. Foițele crescute din gura șarpelui se dau vacii în mâncare.

DESCÂNTECE ȘI FARMECE

Am amintit că descântecele la poporul nostru joacă un mare rol.

Dacă cineva este lovit de „Cele-Tari“, se lecuște cu descântece. Dacă strigoii au stricat vaca, pe lângă leacul făcut din farmece, se folosesc și descântecele. Dar nu numai atât. Bube, urcior, roșeață, albeață și alte, încearcă babele să le vindece cu descântece.

Imbolnăvirile și le inchipuiau ca venite dela duhuri rele, cari ca o plagă, se apropiu de oameni să-i șicaneze.

Aceste morburi poporul le vindecă cu descântece, în cari invoacă o putere divină, de regulă pe Maica Domnului, ca să depărteze duhurile rele dela bolnav și să-l tămăduiască.

Voi lăsa să urmeze câteva descântece, spuse de babe:

PENTRU CELE TARI.

A plecat Ioan,
 Pe-o cale pe-o cărare,
 Neauzind nimica,
 Nevăzând nimica.
 S'a întâlnit cu nouă făcătoare ;
 Cu nouă stricătoare.
 Cu nouă „Bunele Domnului” .
 Și i-au luat puterea.
 Din toate mădulările,
 Din toate încheieturile
 Și au aruncat pe el,
 Toate pociturile.
 Prea Sfânta Maria
 Doamna le roagă :
 Turnați-vă și luați

Toate pociturile
 Și toate stricăturile.
 Că de nu veși înturna,
 Cu cușitul v'oi înfăpa,
 Cu furculița v'oi străpunge,
 Cu mătura v'oi mătura,
 Și'n mare v'oi arunca.
 Prea Sfânta Maria
 Doamna vă așteaptă,
 În munți umbroși cu brazi,
 Cu mese întinse,
 Cu făclii aprinse,
 Cu vedre cu vin,
 Să-i treacă lui Ioan, Amin.
 (Auzită dela Maria Dăncescu)

PENTRU ALBEAȚĂ.

Plecat-a Maria
 La râul Iordan ;
 Să-l curețe de pietri,
 Să-l curețe de lemne,
 Și de toți buciumașii.
 S'a întâlnit c'o ciudalbă ;
 Ciudalbă codalbă
 Și peste ochi o a lovit
 Și albeață s'a făcut.
 Albeață cu corcitur
 Albeață de nouă teluri.
 Ea se plânge și se vaită
 Și n'o aude nime :
 Făr' Sfta Maria Doamna,

Din cer coborând,
 Cu frunză de laur,
 Pe scară de aur.
 Pe cuie argintate,
 Cu brâne șantate.
 Cu foarfeci va tăia-o,
 Cu mătura va mătura-o,
 Cu pânzătura va șterge-o.
 Și-a rămânea luminată,
 La ochiul ei ca odată,
 Ca zi bună ce a născut,
 Ca maica ce o a făcut.
 „Fie-ți leacul din mâna mea
 Ajute-ți D-nul din gura mea !”
 (Auzită dela Marta Fulea).

(Baba către sfârșitul descântecului, învârtește o mătură îmbrăcată în ștergar, înaintea ochiului bolnav, ca și când l-ar șterge).

LA BUBE URÂTE.

<i>A plecat Anica'n cale</i>	<i>Spurc tulburat,</i>
<i>Și a mers pe o cărare,</i>	<i>Ieși dela Anicuța</i>
<i>S'a 'ntâlnit cu spurcul spurcat.</i>	<i>Din 99 de oase!</i>
<i>Spurc spurcat</i>	<i>Te du'n vârful muntelui,</i>
<i>Cu duh necurat,</i>	<i>Acolo să-ți faci casă,</i>
<i>Nemânat s'a băgat</i>	<i>Acolo să-ți faci masă,</i>
<i>La Anicuța'n 99 oase.</i>	<i>Și acolo să stai,</i>
<i>Eu mărturisesc cu aiu,</i>	<i>La rădăcina bradului,</i>
<i>Ca cu Anicuța</i>	<i>La glia pământului.</i>
<i>Să nu mai ai baiu.</i>	<i>Că Anicuța nu te poate purta,</i>
<i>Mărturisesc cu busuioc</i>	<i>Că Anicuța nu te poate salta.</i>
<i>Ca cu Anicuța</i>	<i>Să rămâie curată,</i>
<i>Să nu mai ai joc.</i>	<i>Ca de tot vindecată,</i>
<i>Spurc spurcat</i>	<i>Ca de maica ei lăsată.</i>

(Auzită dela Ileana Sârbu).

(Se descântă pe 3 cățai de aiu și puțină untură, pe cari le străpunge cu cuțitul în decursul cuvintelor. Acestea se pun apoi pe bubă).

LA DIFERITE BUBE,

<i>Bubă albă,</i>	<i>Nu străpunge.</i>
<i>Bubă neagră.</i>	<i>Nu coace,</i>
<i>Bubă din vânt,</i>	<i>Nu răscoace.</i>
<i>Bubă din pământ.</i>	<i>Ci te du în vârful muntelui,</i>
<i>Nu umfla,</i>	<i>La rădăcina bradului.</i>
<i>Nu gămfa.</i>	<i>Acolo să-ți faci casă.</i>
<i>Nu împunge,</i>	<i>Etc., etc.</i>

(Auzită dela Sânza Bălgrăzan).

LA LĂTRATUL*) UNUI URCIOR.

Ham, ham urcior,
Cât oi fi eu câne,
Atât să nu mai fii tu până mâne.
De vârful să te pleci,
De rădăcină să seci.
 (Se repetă de 3 ori).

(Auzită dela Elisaveta Lavu).

*) Descântatul.

LEGENDE.

DEALUL MARGA (950 m.).

Pe la mijlocul veacului al XVI-lea, când ajunsese Mircea numit Ciobanul, pe tronul Munteniei, acesta isgoni de pe vetrele lor mulți boieri, cari pândeau ca norocul să le facă rând și lor la domnie.

Mircea Vodă ca să răsbune moartea tatălui său Mihnea Vodă ucis de boieri, a dărâmat și a făcut cenușe multe case boierești, iar pe boierii cari îi cădeau în mână, îi ucise mișelește. Cei cari au putut scăpa cu viața, au luat drumul pribegiei în lumea largă cu familiile lor, și tot avutul ce-l putură duce cu ei. Unii se refugiaseră aici în Ardeal căutând prietenia și sprijinul vreunui grof ungar, în familia căruia trăiau mâncându-și avutul în așteptarea unor vremuri mai bune pentru ei.

Intre acești pribegi era un boier numit Matei Marga care printre alte îndeletniciri își petrecea timpul cu vânatul prin pădurile mari și frumoase ale Ardealului, fiind un vânător pasionat.

Cerbii, urșii, mistreții, lupii, vulpile și viezurii, erau trofeele lui vânătoarești cele mai iubite. Dar și sălbătăciuni mai mici: ca pisici sălbătice, jderi, veverițe și altele, erau căutate și stârpite de el, având acasă haine și chiar case întregi înblănite cu astfel de piei. Dintre toate însă cele mai plăcute îi erau căprioarele.

Odată la o vânătoare goniau căprioare. Matei depărtându-se cam mult de tovarășii lui și ajungând într'o poiană frumoasă pe coama unui deal strigă de câteva ori: hop, hoop, ca să încerce dacă tovarășii lui sunt mult departe.

Neprimind nici un răspuns, afară de ecoul prelung ce venea dinspre văi, se încredință că e nu-

mai singur și paserile cari cântau pe întrecute, făcând un concert melodios.

La câțiva pași de el un părăiaș șerpuia sclipind, ca niște bucățele de oglindă pierdute pe pașiște în jos.

Dupăce își potoli setea Marga dădu o ochire în întinsul văilor, unde văzu o mulțime de sate înălbind, pierdute printre coloanele de dealuri. Turme de oi răslețe pe livezi ca niște boabe de mazăre albă, preperate pe un covor verde. O priveliște încântătoare de o zugrăvire nespuse de pitorească.

Mai sus, tot mai sus se suie spre culme, ajungând pe vârf. Aici zări o stâncă eșită din pământ asemenea unei măsele uriașe, cu marginile încovoiate în sus, frumos rotunzite și înaintea puțin mai adunate. Părea un scaun domnesc.

„Adevărat tron făcut de natură!” exclamă Matei.

Urcându-se pe el și atârându-și ranița cu merinde de o creastă, cu spatele răzimat de stâncă, și cu mâinile încrucișate, privea în depărtare. Ochii lui negri, sprincenați se ațânteau spre zarea albastră, care se pierdea tot mai fumurie în marginea orizontului, unde se răzima cerul pe munții albi de zăpadă ai Făgărașului.

Cuprins de dorul țării lui iubite de unde dușmanii lui îl alungaseră de atâția ani de zile, își țesea visuri de venire la domnie, pe tronul pe care azi șade groaznică Doamna Cheajna ajutată de Turci în locul soțului ei Mircea Ciobanul mort pe neașteptate. Mult va fi stat el așa dus pe gânduri, când deodată un lătrat violent de câni l-a deșteptat. Din depărtare văzu tovarășii lui de vânătoare, muncindu-se gâfâind cu o prăjină de carpin, de care atârna un cerb frumos, drept pradă de vânat.

Matei se dete jos.

Un foc mare se aprinse cu găteji și vreascuri adunate din împrejurime. În văpaie pe jăratice pârjoleau în frigare un pui de căprioară și un cocos de munte.

Apoi destupând cornurile de bou, umplute cu vin, atârnate subsuori, se veseliră bine.

Înainte de plecare Matei le grăi astfel: „Domnilor și iubiți prietini! Nici odată nu voiu uita această plăcută gustare și aceste locuri atât de frumoase. Dacă Dumnezeu îmi va îngădui cândva ca să ajung pe tronul Munteniei, voiu ridica o cetățue falnică, aici de-asupra acestui izvor, chiar pe vârful, în locul acelei stânci, pe care am șezut eu. Acea cetățue să înfrunte norii și vânturile cu nepăsare, privind către țara mea iubită, spre acel domn care în vremuri de restriște s'a odihnit la poala ei”.

Plecară.

Multă vreme a trecut de atunci, și bietul Margă zace în mormânt, fără să fi avut norocul de a ajunge la domnie ca să zidească o cetate în locul stâncei, dar locului aceluia i-a rămas numele „Margă”. În locul izvorului de unde a beut Margă, azi este o fântână, unde își adapă păstorii Cărpinișului vitele și o numesc: „Fântâna Margii”.

MUCHEA LACULUI

Se zice că mai demult, în direcția opusă Cărpinișului, dincolo de vale, în locul numit „Curechi”, unde își pasc cărpinișenii vitele, era un lac adânc și cu apă limpede ca cristalul.

Pe vremea aceia în Cărpiniș trăiau doi oameni bătrâni: Stan și Raveca, cari aveau un fecior, ca de 19 ani și era frumos minune mare.

Lisandru, că așa îl chema pe feciorul lor, mergea cu vitele la pășune, și în toată ziua trecea pe lângă lac. Iși adăpa boii la amezii, se oglindea în apă, își aranja pletele negre ca pana corbului cari ieșeau de sub căciula care îi acoperea gâtul alb. Apoi trecea boii pe muchea de alături să zacă.

Boii sătuli gemeau și rumegau, iar el se așeza la umbră de mesteacăn și cânta din fluer.

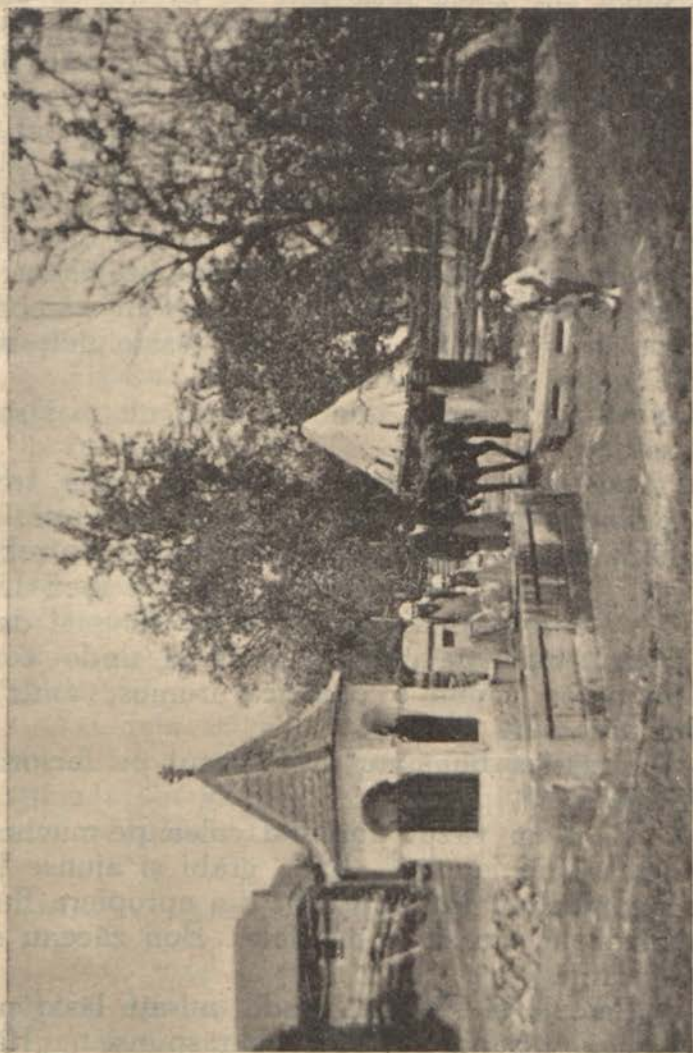
Ci-că în lacul acela, uitasem să vă spun, locuia o zână frumoasă, dar nu se prea arăta oamenilor.

Lisandru trecea în toată ziua pe lângă lac, și se uita în apă.

Zâna văzându-l azi, văzându-l mâine îl îndrăgi și-și puse gândul să-l răpească. Odată când ședea Lisandru pe muche de amiază îl apucă somnul. Iși puse țundra sub cap, se întinse pe iarbă lângă un mesteacăn și adormi. Era liniște ca'n mormânt. Nimic nu se auzea decât ticăitul clopotului dela boi și cântecul cucului. Când era mai adâncit în somn, zâna ieși din lac — se așeză la capul lui — îl privi, îl adie, apoi se aplecă să-l sărute și părul ei inelat alunecă ușor pe fața lui Lisandru.

Lisandru tresări..., strânse în mână o șuviță de păr, iar zâna iute ca gândul fugi și se cufundă în lac. Băiatul se frecă la ochi, și trezindu-se i se părea c'a visat, dar șuvița de păr îl încredință că nu a fost numai vis ci chiar realitate. Păstră însă taina și nu spuse nimănui.

A doua zi, tot pe vremea aceia, soarele dogorea ca un cuptor și cucul amuțise. Zâna trimise un vânt calduș, molatic și lîn ca să-l adoarmă. Băiatul simți că-l năpădește somnul. Se așeză tot în locul de ieri, dar bănuitor își puse cu grije în țundra de sub cap, un ac cu vârful în sus.

Șipotul dela crucea Nesului.

Când se aplecă zâna și-i atinse obrazul, simți o înțepătură sub cap și trezindu-se o văzu și se repezi după ea. Zâna însă iute ca gândul se cufundă în lac. Când ajunsese Lisandru la marginea lacului, iată că ieși din apă un castel ocolit de trandafiri urcători, iar în pragul lui stătea zâna înconjurată de o ceată de fete frumoase. Lui Lisandru i s'a urcat sângele în obraz. Nu mai văzuse o așa frumusețe. Vrajit de priveliștea aceasta minunată, băiatul zise :

„Zână frumoasă du-mă și pe mine în castelul tău !“

Zâna șireată îl luă de mână cu un zâmbet seducător și trecându-l pe pragul castelului, se cufundă în apă castelul cu ei cu tot.

Raveca tot așteptă dar Lisandru nu mai sosisese acasă.

A doua zi plecă baba cu bățul în mână, trecând dealuri și păraie ca să-și găsească băiatul.

Întâlni un cal pășunând pe o vale și-l întrebă plângând : „Calule n'ai văzut pe feciorul meu Lisandru ?“ Calul clătină din cap și păscu mai departe. Plecă baba pe potec înainte și unde coti peste un părau cânta o păsărică frumos, dintr'otufă din apropiere.

— „Păsărică bună nu mi-ai văzut pe feciorul meu Lisandru ?“

— „Ba l-am văzut dormind coala pe muchea cea de deasupra lacului“. Baba grăbi și ajunsese la amiazi pe muche. Prin tufișurile din apropiere fluerau melancolic sturzii și mierlele. Boii zăceau și rumegau sătui.

— „Paicule și Fiscule, unde mi-ați lăsat pe feciorul meu Lisandru ?“ Fiscul răspunse : „Hăi stăpâna noastră să știi că feciorul tău, a dormit aci unde-i iarba tăvălită, dar a venit zâna lacului și l-a tras în apă !“

Alergă baba la lac și când ajunse la marginea lui, ieși din mijlocul apei o broască mare oprindu-se în fața babei.

— „Broască bună, nu mi-ai văzut pe feciorul meu Lisandru?“

— „Oac... oac... oac... feciorul tău e'n lac!“
— răspunse broasca și buștiuluc în apă.

Atunci baba chemă zâna din apă ca să-i dea băiatul. Chemă și plânse mereu, dar totul în zadar, că zâna nu-și făcea milă de biata babă.

În cele din urmă văzând baba că nu-i chip să-și mai revadă odorul începu a blestema, smulgându-și părul din cap:

„Dare-ar Dumnezeu să dea ca nimic să se aleagă din balta ta! Apa să-ți sece până'ntr'un strop și prăpastie seacă să se aleagă de împărăția ta. Nici picior de om, — nici glas de pasăre și nici pânțece de șarpe să nu mai străbată în întunecul prăpastiei. Să dea bunul Dumnezeu ca iad să se aleagă de lacul tău!“

Dumnezeu a ascultat-o! Abia a plecat baba și lacul s'a prefăcut numai decât în o râpă mare și urâtă!

Azi dela câți-va kilometri depărtare, vezi o râpă albă — văroasă și urâtă ca o rană deschisă în pământ în locul lacului, iar muchii de lângă el îi zice „Muceha Lacului“.

CRUCEA - DEALULUI ȘI PĂRĂUL - BALAURULUI

Ci-că mai demult era în Cărpiniș un băiat sărac cu numele Ioan.

Isprăvindu-i-se bucatele și-a cumpărat o mierță de grâu și una de porumb și-a plecat la râu, la moara din Căpâlna, căci morile din valea Cărpinișului, macinau numai în timpul ploilor.

Cum mergea singur îngândurat, după ce a trecut Vădișorul, apoi tufarii Reciului a ajuns în hotarul Dealului. Deodată auzi niște cântece frumoase minune mare. Glas de vioară, de țimbală, de clarinet, niște cântece cum nu mai auzise el, decând i-a lăsat Dumnezeu urechile.

Cântecele se auzeau tot mai tare și mai cu farmec din ce mergea. El își iuți pașul în spre locul de unde venea melodia cea dulce și când fu în dreptul căii ce duce la Marga, apăru înaintea lui o ceată de fete gîngăse și frumoase, acoperite cu un voal transparent. Erau „Bunele Domnului” (ielele). Jucau sburdalnice abia atingând pământul.

El s'a speriat. S'ar fi întors înapoi, dar s'a rușinat de slăbiciunea lui. Se încurajase singur. „Hai înainte! Ce va fi — va fi. Înainte!”

Una din zâne băgând de seamă spaima lui, se apropie de el și-i zise: „Tinărule nu te teme! Apropie-te de noi, că nu-ți facem nimic și de vei ști cum să ne cinstești cu vorba, și noi te vom cinsti pe tine!”

Ioan a prins curaj. S'a gândit cum să le cinstească mai bine cu vorba și zise: „Trăiască-vă Dumnezeu Bunele Domnului! Sporească-vă Dumnezeu jocul!”

— „Și tu să trăiești!” răspunse zâna voioasă. „Și ție să-ți sporească Dumnezeu făina, de unde vei lua să nu se mai gate și să cunoști toate animalele ce vorbesc în limba lor și acum ascultă sfatul meu. Dacă vei ajunge acasă, făina de porumb să o golești într'un coș, iar cea de grâu într'alt coș și coșurile îndată se vor umplea până sus. Tu te vei însura și dacă te va întreba nevasta ta, sau altcineva, că de ce nu se mai gată făina din coș, tu să nu spui! Când vei spune, atunci să te gătești numai de sicriu și de colaci!”

Zâna abia a isprăvit vorba și „Bunele Domnului” s'au ridicat în aier și au perit peste Marga.

Ioan a coborât coasta Căpâlniei și măcinând la râu s'a întors către casă. Dupăce a trecut locul unde s'a întâlnit cu ieiele, potecul ducea peste un părau. Ajuns în părau, iată lângă picioarele lui într'o baltă o dihanie, care își întinse botul către el și începu a mugii.

Era un pui de balaur.

Ioan se ferii repede, dar puiul de balaur, zise în limba lui: „Nu fugi că nu-ți fac nimic! Pune-ți desăgii cu făină aci după tufă și vino cu mine în pădure să căutăm o scorbura”.

Ioan așa a făcut. Plecară amândoi și găsiră un arbore nalt, gros și buturos.

„Uite aici!” zise puiul de balaur „mă bag eu, iar tu să astupi scorbura cu o aschie și peste 3 ani să vii să mă desfaci! Atunci eu voi fi mai mare și mai frumos! Dar ție să nu-ți fie frică de mine. Să te da-i numai la o parte ca să-mi faci loc!”

Ioan astupă gura scorburei, cum a zis puiul de balaur, apoi se duse la tufă, luă desăgii pe umăr și plecă către casă.

Ajuns acasă goli făina în coș așa dupăcum îi spusese zâna. Își căută o fată potrivită pentru el, se însură și trăiră fericiți.

Trecu zi după zi, săptămână după săptămână, ba trecură luni după luni, făcură mâncări, făcură pâne și făina nu se mai isprăvi. Nevestei i-se păru lucru cam ciudat și într'o zi întrebă: „Ce poate fi cu făina noastră măi bărbate, de nu se mai isprăvește? Părinții mei decând ne-am luat noi, au fost de atâtea ori la moară; iar noi tot luăm și coșul nu se mai goleşte. Tu știi ce știi, trebuie să-mi spuți și mie!”

— „Tu muere fii cuminte!” zise el. „Nu începe cu iscoade de ale tale! Pară-ți bine că nu se găță..., taci molcom și nu mă supăra cu vorbe de astea. Ne are Dumnezeu de grije!”

Soția văzându-l că s'a supărat nu l-a mai întreat.

Dupăce s'au împlinit 3 ani, Ioan se duse la scorbura unde a închis puiul de balaur. Bătu cu muchea toporului în buturugă și întrebă: „Aci ești?”

— „Aici!” răspunse balaurul din buturugă.

— „S'au împlinit trei ani!?”

— „Implinit!”

Ioan desfăcu aschia. Atunci ieși de acolo un balaur mare, gros și lung acoperit cu sute de solzișori, ca niște bănuți de argint. Capul îi sclipea ca soarele, de petrii scumpe. El șueră odată apoi se ridică greoi în aier ca un sul și zise: „Acum Ioane mă duc să mă scald în iezer, unde-i și mama mea”.

Apoi se înalță către cer vărsând foc din nări. Ioan se uită la el până trecu dealurile apoi se întoarse acasă și spuse și nevetei sale istoria cu balaurul.

Nevasta ascultă și tăcu... Dar parecă avea ceva. O rodea ceva la inimă. O gâdilea sub limbă să vorbească. Incepu iar să-l ispitească pe bărbat.

— „Măi bărbate dacă ții tu la mine, să-mi spui acum, ce-i cu făina noastră, de noi tot luăm și nu se mai isprăvește?”

— „Tu muere fii cuminte și dă-mi pace!”

— „Ba nu, că tu știi ce știi și mie nu-mi spui”.

— „Nu știu nimica! Pară-ți bine că nu se isprăvește!”

— „De nu-mi vei spune, nu voi mai mânca cu tine dintr'un blid și zi bună cu mine nu vei mai avea cât om fi noi și om trăi!”

Azi hâr, mâne hâr, poimâne pricină, dincolo gâlceavă, — ca atunci când i-se face muerii de cap.

Ioan supărat și amărât de atâta neînțelegere dela o vreme s'a hotărât să-i spună.

Dar când să-și caște gura să-i spună, a cântat cocoșul în prag: „Cucurigu... Cucurigu-u... Cucurigu-u...!” Ceiace însemnă în limba cocoșului: „Dar ție îți este frică de o muere? Pune mâna pe o sburătură și zi: „Asta știu, asta îți dau!”

Ioan a înțeles ce a cântat cocoșul. A luat o bătă și a început a împlăti nevasta zicând: „Și cocoșul știe cânta, dar și eu ție ți-oi da. Na!” Plosc! Trosc!!! Și-i trase o sfântă de bătaie, — soră cu moartea!

Muirea suferi și tăcu, dar pace nu se făcu. Pricina se ținea lanț și muiera era tot morocănoasă.

Trecu un an de traiu rău și Ioan se gândi să facă pace în familie și să-i spună muierii taina cu făina, că doar n'o fi chiar primejdie de moarte. „Ascultă muiere, uite îți spun” îi zise într'o zi Ioan și îi spuse tot secretul. — Atâta i-a trebuit!

În dimineața următoare Ioan a fost mort.

Soția regretă greșala, dar n'o mai putu îndrepta.

L-a înmormântat, l-a jelit și nu l-a uitat multă vreme pe Ioan, mai ales că coșul cu făina secase până în fund.

Secretul se lățise în întreg satul.

* * *

Pe locul unde au jucat „Bunele Domnului”, în hotarul Dealului, în dreptul cu calea ce duce la Marga, pe unde trec cărpinișenii la moară, s'a ridicat o cruce de piatră. Această cruce s'a mă-

cinat cu timpul rămânând din ea numai o bucată, care și astăzi este înfiptă în pământ. La locul acela îi zice: „Crucea Dealului”.

Puțin mai încoace, la păraul peste care treci, i-a rămas numele „Păraul Bălaurului”.

CE PĂȚESC OAMENII CARI LUCRĂ SEARA ÎNSPRE SĂRBĂTORI.

În amurgul serii țircovnicul a tocat la biserică, vestind că se apropie zi de sărbătoare. Glasul clopotului lovindu-se de încrețiturile dealurilor se răsfânge și răspunde îndoit. Creștinul credincios părăsește lucrul și se închină, făcându-și cruce. „Maica Domnului fii-ne de ajutor! Mâne se ține liturghie!”

La Ioana Savului seara s'au strâns fetele la șezătoare ca să toarcă. Cele mai bune de gură întrețineau animația și nu bănuiau că le paște ciasul rău.

Torceau fetele și cântau. Pe la ora 10, la ușe: Cioc, cioc, cioc! „Bucuroși de oaspeți?!” strigă cineva de afară.

O fată puse mâna pe clanță și se uită cu un ochiu de jumătate prin crepătura ușii.

— „Sunt feciori, fetelor! Deschidem?”

— „Lasă-i să între!” strigară toate.

Ușa se deschise și veniră șapte flăcăi chipeși, voinici, îmbrăcați de sărbătoare și în pălărie cu pene de colie. Se încinge o veselie. Feciorii glumeau cu fetele, — le jucau, cântau și săreau.

Iar o fată ce era mai aproape de ușe, a văzut că flăcăii, au copite la picioare. S'a speriat și nu a știut cum să le dea de știre la celelalte că feciorii sunt năzdrăvani. A început a cânta și în cântec spunea vorbe din cari să priceapă fetele

că flăcăii sunt năzdrăvani. Să le spună mai respicat nu cuteza de feciori. Torcea și cânta. Dar fetele nu înțelegeau și jucau ca vârtelnița. Iar fata cum sta aplecată și flăcăii saltau, a băgat de seamă că flăcăii aceștia au și coadă pe sub cămăși.

Acum nu mai putea de frică. Torcea pe puteri și isprăvindu-și caerul a voit să-și ia seara bună și să meargă acasă. Dar flăcăii au sărit la ușa și nu au lăsat-o.

— „Lăsați-mă că viu iar, n'am de gând să mă duc de tot”!

Dar înzadar feciorii nu voră să o lase. Se jura în chip și fel fata ca să scape:

— „Vă las fusul și furca aici..., mă duc numai să-mi aduc alt caer”.

Flăcăii luându-i furca și fusul s'au înduplecat s'o lase.

Fata scăpată nu avea gândul să se mai întoarcă. Era bună bucuroasă că a scăpat. Fugi în vecini la o mătușe. Strigă de la fereastră: „Mătușe deschide-mi!”

— „Dar ce-i draga mătușii de mă scoli noaptea?”

— „Deschide, deschide și aprinde lampa!”

Ajunsă în casă povesti cu groază mătușei sale, ce a văzut în șezătoarea fetelor și cu ce greutate a scăpat de acolo.

— „Fata mea n'ai știut tu să nu torci seara înspre sărbătoare? Să te culci la mine că de fetele acelea nu va fi bine!”

Bătrâna incuie ușa și luă toate oalele și cânceauăle din cuier și le puse jos pe pământ cu gura în jos. Numai un cânceu de pe cuptor la uitat cu gura în sus. Acum se culcară.

Feciorii năzdrăvani în șezătoare au jucat fetele până le-au omorât.

Ioana de spaimă, a fugit afară și copiii ei au rămas în pat culcați.

Feciorii le-au spart pânțelele cu copitele și scoțându-le mațele, le-au înșirat prin cuiere, făcând tot mățișoare prin cuișoare.

De aici veniră feciorii la ușa mătușii. Dar ușa era încuiată.

„Deschide mătușe să luăm fătuța!” Fata de frică trase straiul pe cap și se ghemui după spațele mătușii. Dupăce au strigat de 3 ori feciorii de afară, văzând că mătușa nu are de gând să deschidă au zis: „Sai hârb de pe cuptor și deschide la călător!” Cânceul rămas din uitare cu gura în sus, sări jos și o luă către ușe să descuie.

Atunci mătușa sări din pat, îl călcă în picioare și-l sparse.

Feciorii văzând că nu mai au nici o putere asupra fetei, au plecat. Iar bătrâna a zis către fată: „Am scăpat! ...Cât îi fi tu și-i trăi, să știi:

*Seara înspre sărbători,
Să nu mergi la șezători;
Nici cu furca nici cu acul,
Că de nu, te duce dracul!”*

DARNUS (DARNOSA).

De mult trăiau în Cărpiniș doi oameni. Numele lor l-am uitat. Dar știu că erau oameni de frunte, harnici și cinștiți. Cu lucrul câmpului erau cei dintâiu. Fiind bărbatul un mare pomicultor, nu avea nimeni grădină frumoasă ca el. Nucile se învecheau în podul casei lor. Merele și perele țineau până veneau cele nouă. Bucatele treceau din an în an. Aveau și înțelegere în casă. Ba aveau de toate..., ce să vă mai spun, un singur lucru le lipsea; nu aveau copii.

După câțiva ani de căsnicie, Dumnezeu le împlinise dorința că erau oameni credincioși. Trăiau din truda lor și nu înșelau pe nimeni.

Femeia născu o fetiță frumoasă cu ochi albaștri ca seninul cerului și părul galben ca raza soarelui. Mama în cântece o culca și în cântece o scula și nu era fericire ca fericirea lor.

Cu copila în trocuță subsuoară, femeia îi ajuta bărbatului la săditul pomilor, că era bucuria ei, când vedea pomii nîși de flori și toamna încărcăți de rod.

— „Ia să încerc și eu“, zise ea, — „de-s bună de mână, să pun un pom!“

— „Ca să știm care l-ai pus tu, să-l pui la grădina ta, deasupra Vădișorului“, zise bărbatul.

Grădina aceasta o moștenise dela o rudă de a ei din comuna Deal.

Așa făcură. Bărbatul săpă groapa și soția puse mărul cu mâna ei. Mărul se prinsese, crescuse și se făcu puternic și aducea roade în tot anul. Dar nu mâncase de multe ori poame din el, că la câțiva ani după aceia muierea murise.

Bărbatul o jelise mult, dar nu putea să o uite. Noaptea o vedea în vis și ziua eră abătut cu gândul la soție. De multeori se ducea la mărul muierii, rupea câte un măr, mușca din el și-l uda cu lacrimi.

Supărarea îl dusesese în mormânt.

Fetița Anuța, — vai sărmana era abia de doisprezece ani. Ajunsese în grija unui unchiu rău de suflet, apucător și lacom cu numele Darnus.

El nu se trăgea din familia fetiței, era un venetic însurat în comună cu o soră de a mamei fetiței.

Copii nu avea. De fetiță nu-l durea și o trimitea să pască oile.

*Merinde nu-i dădea,
Ghetele i-se rupea,
Nici opinci nu-i cumpăra,
Mai mult desculță o purta.
Și când o muștra
Fetița suferea,
Și mereu slăbea
De numai umbră era,
Sărmănica vai de ea.*

Păștea oile, pe toate văile și când era singură își aducea aminte de iubiții ei părinți și ruga pe Dumnezeu cu lacrimi ferbinți:

*S'o ia din lume
Ch'nul să i-l curme.*

*

Când se apropiase toamna, unchiul opri fetița acasă să culeagă poamele din grădină. Ea umpluse polițele pivniței cu mere și pere galbene și roșii. Prunele mari și dulci ca smochinele, coapte pe coșer le îndesă în oale pentru iarnă.

La tătutul nucilor, unchiul se sui în nuci și scutură, iar fetița trebuia să le adune. Nucile umplură gardul. Fetița le adunase toate dinprejur, dar pe cele din gard nu le putu.

— „Fată leneșă și rea, cele din gard pentru ce nu le culegi?”

— „Nu le ajung cu mâna unchiule!” răspunse fetița.

— „Suie-te pe gard!”

— „Sunt desculță și mă înțapă ghimpii!”

— „Ei asta-i acuma, leneșo!” și începu s'o bată fără milă. Fetița ce putu alta decât să plângă și înainte de a feri cu mânuțele ghimpii, unchiul cel rău o împinsese pe gard.

Sărmana fetiță! Părul cel auriu i-se încurcase și se smulsese prin măceși. Mănuțele și picioarele străpunse de ghimpi stropiră cu sânge tufițele verzi din apropiere și lacrimile îi cădeau pe obraz ca niște boabe de mărgăritar.

În urma acestor suferințe fetița în scurt timp murise. Unchiul ei lacom se bucura și puse mâna pe averea ei. Acum trăia în tihnă. Un singur lucru îl supăra..., amintirea fetiței. Conștiința îl muștra și el voia să o uite de tot.

Dar minune dela Dumnezeu că părul fetiței în loc să se scuture de pe măceș se prinsese de el și crescuse pe el. Iar sângele se trase în coaja tufiței și se lățise până sus, — și unde au ajuns lacrimile fetiței pe pământ, au răsărit niște floricele albe și frumoase.

Primăvara când veni unchiul să privească grădina și să se desfăteze de vederea ei, dădu cu ochii de părul fetei în măceș, iar tufița roșă de sânge și sub tufiță se clătinau de vânt lăcrămioarele.

Tare se mâniase și zise: „Uite aceasta măciulia a fetei nici acum nu s'a scuturat și nici sângele nu s'a spălat! Nu vreau să le mai văd!!“ Tăie îndată măceșul și tufița înroșită. Lăcrămioarele le călcă ca să nu mai rămână nici urmă de fapta lui urâtă.

Dar Dumnezeu nu-i ertă greșala lui și măciulia fetei crescuse în măceși pe păraie și râpi și sângele fetiței înroși toate tufițele din prejur, iar grădina se umpluse de lăcrămioare. Unchiul îngrozit și speriat se apucă să le taie, dar nu le putu stârpi, căci unde strivia una se iveau două și trei în loc.

De grădina cu mărul muierii, nu se mai îngrijise nimeni. Toate se prăpădiseră. Doar mărul mai rămase și la umbra lui ședeau muerile din comuna Deal torcând și nălbindu-și pânzele udate în pâraiașul din apropiere.

Mustrat de conștiință Darnus înnebunise. Mereu vedea sângele înaintea lui. Nu știa unde să se ascundă. Rătăcea prin păduri. Intră într'un dos întunecos, unde era un părau sec și se spânzură de o cracă. Nimenea nu știa ce se făcuse. Cadavrul lui de ploi și călduri putrezise, răspândind un miros greu pe părau în jos.

Niște vecini găsindu-l l-au îngropat. Neamul lui se stinse. Azi nu mai este nimenea în comună cu acel nume, numai „dosului” i-a rămas numele: „Dosul lui Darnus”.

Iubite cetitorule! Mărul de care am povestit s'a uscat. Femeile nu mai șed la umbra lui cu pânzele. Inchisoarea grădinii s'a stricat. Locul e pustiu, dar poienii i-a rămas numele: „Mărul muierii”.

Urmele păcătosului Darnus, nu s'au șters. Tu-fița și astăzi este roșă de sânge și se numește: „Sângerel”.

„Măciulia fetei”, vei vedea-o mai pe toți măceșii și unde vei găsi lăcrămioare, aduți aminte de suferința fetiței și bagă de seamă să nu fii lacom ca Darnus, ca să nu pățești ca el sau ceva și mai rău.

GHICITORI.

Ce crește cu rădăcina în sus?

(*Stoia*).

Nici în casă, nici afară, nici în cer, nici pe pământ?

(*Ferestra*).

Ce merge și stă?

(*Orologiu*).

Sunt trei mobile în casă ; una zice : de-ar veni noaptea ! Alta zice : de-ar veni ziua ! A treia zice : vie ce-a veni, mie tot atâta mi-i.

(Uşa, patul şi orologiu).

Ce e sfânt şi n'are suflet ?

(Crucea).

Cine a murit de 2 ori ?

(Lazar).

Ce merge dimineaţa în patru picioare, la amiază în două şi seara în trei ?

(Omul cu copil, iunel şi moşneag, cu băta).

GHICITORI DE NUMĂR.

Cumpără pentru 20 Lei : 20 ouă, între cari să fie ouă de găină, de raţă şi de găscă. Oul de găină va costa 50 bani, cel de raţă 2 Lei, iar cel de găscă 3 Lei.

Câte ouă vei avea de găină, câte de raţă şi câte de găscă ?

(Deslegare : 14 ouă de găină, 5 de raţă şi 1 de găscă).

*

În războiul, în teritoriul ocupat de turci, armatele turceşti „recvirau” cele trebuincioase dela locuitori, uneori pe nimic, alteori pentru un preţ mic de tot.

Comandantul turc, întinzând unui ofiţer 100 Lei, i-a dat următorul ordin : Să-mi recvirezi pentru 100 Lei 100 vite cornute, plătind viţelul cu 50 bani, vaca cu 5 Lei şi boul cu 10 Lei.

Ofiţerul a executat porunca. A doua zi a dus 100 vite, pentru 100 Lei.

Socotiţi câţi viţei, câte vaci şi câţi boi.

(Deslegare : 90 viţei, 9 vaci şi 1 bou).

Un om, întâlnind o femeie ce mîna o ciurdă de găște la târg, o întrebă: „Unde duci această sută de găște?”

Femeia răspunse: „Nu-s o sută! Dacă ar fi încă pe atâtea găște și jumătate și a patra parte și încă una..., ar fi tocmai 100”.

Câte găște au fost?

(Deslegare: 36).

*

Preotul unei comune, împreună cu soția sa și 2 copii, Mircea și Tiberiu, făcură o plimbare pe malul unei ape. Dîncolo de apă era o câmpie ispititor de frumoasă, presărată cu flori. Ei se hotărîră să treacă apa și să continue excursiunea. Din nenorocire pe marginea apei era legată o luntriță, dar atît de mică, încît nu puteau trece toți deodată pe ea, decît sau numai preotul, sau numai soția lui, sau numai tinerii Mircea și Tiberiu. Ce era de făcut? Nu era ușor de deslegat! În sfârșit după multă bătaie de cap, au găsit deslegarea și au trecut. Anume cum?

Iată cum: Întîiu au trecut tinerii Mircea și Tiberiu. Mircea se reîntoarse și Tiberiu rămase dîncolo. Acum trecu soția preotului și Tiberiu se reîntoarse. Mircea și Tiberiu trecură iarăș dîncolo. Mircea se reîntoarse și Tiberiu rămase pe țarmul celalalt. Apoi trecu preotul și se reîntoarse Tiberiu. În sfârșit trecură tinerii Mircea și Tiberiu și toată familia se văzu pe câmpia cea cu flori.

ZICĂTURI POPORALE (FRÂNTURI DE LIMBĂ).

Bucură-te Bucure, cum s'a bucurat Bucuroaie, de bucuria lui Bucurel, că s'a întors Bucurel bucuros din București.

Fanfara Cărpinișulul.

Stanca, sta'n castan, ca Stan.

Capra neagră în piatră calcă, piatra'n patru părți se creapă. Crepe capul caprei în patru, precum s'a crepat piatra în patru.

OBICEIURI

COLINDE

Unele din cele mai frumoase obiceiuri ale tineretului erau colindele la Crăciun. Cu câtă nerăbdare așteptau copiii Crăciunul, cea mai frumoasă și sgomotoasă sărbătoare a poporului dela sate și cu câtă sârguință învățau câteva cuvinte de colindă, până chiar și cei mai mititei, ca să meargă la colindat.

Adunați în grupuri, mergeau din casă în casă și cântau:

<i>Bună ziua, om bun!</i>	<i>Poame dulci și faine?</i>
<i>Azi e ajun de Crăciun.</i>	<i>Pere nuci și cu mere,</i>
<i>Dai-ne, dai-ne,</i>	<i>Colăcei și pogăcele?</i>

Pentru colindă căpătau colaci, nuci și alte poame.

Intre copiii mai mari, de școală, pe cei mai isteți îi alegea învățătorul și îi făcea „lrozi”.

USPĂȚUL FECIORILOR.

Cu mult mai frumoase și minunate erau colindele feciorilor, cari, organizați încă înaintea postului Crăciunului, se pregăteau de mari serbări.

Fiindcă aceste colinde, astăzi sunt pe cale de a se stinge, vreau să le trec ca să rămână pe aceste foi, căci ele sunt niște mărgăritare ieșite

din sufletul poporului cărpinișan, vrednice de a le lăsa urmașilor, ca mărturie culturală a timpului trecut.

Colindele acestea feciorii le învățau unul dela altul, de regulă dela cel mai bătrân, care la timpul său încă le-a auzit dela alții. Ca loc de întrunire aveau o gazdă. Aici se întâlneau în toată seara. Încă din toamnă și-a adus aici fiecare fecior 2 sau 3 ferii de vin, pe care, adunat în o bute și sigilat, îl păstrau în pivnița gazdei. Aproape de Crăciun își alegeau dintre ei căpeteniile, sub a căror conducere să se facă colindele și să se aranjeze uspățul feciorilor la Crăciun. Capul lor era „vătaful”, iar al doilea „vice-vătaful” sau „juratul”. Aceștia erau de regulă cei mai frunțași, cei mai chipeși și isteți. Apoi alegeau un „pristav”, care îngrijea de fete. După aceea alegeau un „crășmar”, care avea să îngrijească de vin, și pe urmă un „colcer” sau „bucătar”, care îngrijea pregătitul mâncărilor la uspăț.

Dar fiindcă feciorii din partea sudică a satului, porecliți „văroreni”, nu se uneau bucuros cu feciorii din partea nordică, porecliți „căpușeni”, se formau două grupuri, cu căpetenii și gazde deosebite. „Vărorenii” se numeau „feciorii cei din sus”, iar „căpușenii”, „cei din jos”.

Apoi cereau lemne pentru uspăț. Primarul le arăta doi fagi seculari. Dela el feciorii plecau în grup, în pădure, cântând:

*„La ce mănăstire mare,
Biserici cu nouă altare
Slujba-i sfântă, — cine-o cântă?
Cântă nouă popi bătrâni
Și cu nouă dieci!
Grăi popa cel mai mare,*

*Cătr'un diac cel mai mic:
Să lovească toaca'n ceriuri,
Toaca'n ceriuri de trei ori,
De trei ori, în trei locuri!
Clopot galben mi-l trăgea,
Creștinii mi-l auzea,
La biserică venea.
Cu lumini și cu prescuri
Și cu dalbe 'nchinăciuni“.*

După aceea urmau diferite alte cântări și în pădure, între cântece vesele, își tăiau lemnele și le cărau acasă la gazdă. Dupăce s'au asigurat de lemne, se ducea „juratul“ și tocmea muzicanții. „Colcerul“ numea o „colceriță“ sau bucătăreasă, pentru gătitul mâncărilor și cumpăra un vițel de tăiat.

În ajunul Crăciunului, de cu seară, porneau la colindat. Întâi mergeau la preot. Aici cântau:

<i>Sus, la bolta cerului,</i>	<i>Cari din voi vă veți afla</i>
<i>— Domn din cer —</i>	<i>Să-mi împliniți voia mea?</i>
<i>La porțița raiului —</i>	<i>Să loviți toaca în ceruri,</i>
<i>Multă vorbă-i adunată!</i>	<i>De trei ori și în trei locuri!</i>
<i>Dar de cine-i adunată?</i>	<i>Și să trageți clopot mic,</i>
<i>Dar de sfinți de cei mai sfinți,</i>	<i>Clopot mic și destoinic!</i>
<i>De negri călugărei</i>	<i>Și să cânte cocoșei,</i>
<i>Și de albi apostolei.</i>	<i>Să deștepte preoții.</i>
<i>Mult vorbesc și sfătuiesc</i>	<i>Să, mânece la altare</i>
<i>Și pe Domnul pomenesc.</i>	<i>C'avem mâne cea zi mare,</i>
<i>Dar el, Domnul, unde-o fi,</i>	<i>Cea zi mare, a lui Crăciun,</i>
<i>Sub cea lume, sub cel soare?</i>	<i>A lui Crăciun, celui bătrân!</i>
<i>Nici cuvântul nu-l sfârșise;</i>	<i>Părinte te veseleşte,</i>
<i>Domnul fuse și sosise,</i>	<i>Și pe Domnul preamărește!</i>
<i>Și din grai așa grăise:</i>	<i>Și o 'nchinăm cu sănătate!“</i>

(După fiecare vers, refrenul: „Domn din cer!“)

Apoi „vătaful” vornicea: „Bună seara, preacinstite părinte! Seara din azi-seară e seara ajunului, mâne e ziua Crăciunului. Să v'o aducă Dumnezeu cu pace și cu sănătate și cu multe iertări de păcate. Iar într'alt an, când vor umbla feciorii satului, pe la toate casele creștinilor și vor veni și pe la d-voastră, să vă găsească cu o mie de părți, mai bărbați și bogați, precum sunteți d-voastră acum!”

După vornicit „vătaful” întreba: „Pe cine aveți mai mare în casă?” I-se răspundea: „Mai mare în casă știm pe Dumnezeu, după Dumnezeu vă știm pe D-voastră!”

„Dar pe care-l aveți mai mititel, să ni-l dați cu numele înainte, să-l veselim cu'n cântecel frumos, cum e legea și obiceiul pela satul nostru. Aveți?” Dacă preotul avea băiat, îi spunea numele. De exemplu: „Ioan!”

Feciorii îl cântau:

*„Pe sub vița viii,
Voinicel ca Ioan bun.
Pe sub foaia răchiții,
Ioan calul potcovește.
Potcovește, zugrăvește,
Cu potcoave de aramă,
Cu cuie de sârmă dalbă.
Ioan Calul că și-l joacă,
De răsună lunca toată.
Strigă-o fată din cetate*

*Cu turnuri și ziduri 'nalte;
Tinde, mire, sulița,
Să-ți mai dau cheița,
Ca să descui porțița.
Și să intri în cetate,
În cetate-a doua parte,
Să fii domnul cetății,
Al cetății și țării,
Ioane te veselește
Și nouă ne mulțumește”.*

(Refrenul: „Voinicel ca Ioan bun”, după fiecare vers).

De cumva preotul avea o fată, îi da numele, ca să-l cânte. De exemplu: „Felicia!”

„Ce ți-s ochii argințați?
 Felicio, fată bună
 În rouă limpede scâldați?
 Și sprincene aurite,
 De măestru zugrăvite?
 Pe zăbrea că m'am uitat,
 Trei scânteii au scânteiat,
 Ca de fete de'mpărat.
 Dar eu vouă spune-voi,
 Că și eu că mi-am avut,
 Doi părinți ca și doi sfinți

Și trei frați, ca buni bărbați.
 Unul bătea aurul,
 Unul bătea argintul.
 Unul bătea filostrasul.
 Să fii dragă junilor
 Ca vinul boierilor.
 Felicio te veselește
 Și nouă ne mulțumește
 Și nașterea lui Hristos
 Să ne fie de folos!”

(Refrenul: „Felicio, fată bună”, după fiecare vers).

Dupăce isprăveau, feciorii luau de pe masă cînstea ce li-se pusese: un colac, o bucată de carne de porc și bani, pentru care „vătaful” mulțumea astfel: „Măi, feciori frați! Să luați în nume de bine de cătră preasfințitul părinte, că ne cînstește cu o cînste mare și frumoasă, ca cînstită să-i fie fața dumnealui în împărăția cerului. Iar dumnealui, de unde a luat și a golit, Dumnezeu să împlinească cu suta și cu mia, să nu se cunoască. Iar d-voastră să trăiți și frumos să-i mulțumiți!”

De aicea se duceau și colindau la primar:

„De roagă se roagă,
 De jupânul jude,
 De toate să lase
 Dumbrăvile sale.
 Că mi-am auzit
 Și mi-am oblicit.
 Că mi iarbă multă,
 Multă și măruntă.
 Trânsa cine-o paște?
 O turmă de ciute,
 Multe și mărunte.

În mijlocul lor
 Cerb în trestior,
 În chișița lui
 Arme voinicești
 În carnele lui
 Bortă de aur.
 În buzele lui
 Păhar de argint.
 Arme voinicești
 Fi-vor junilor.
 Bortă de aur

Fi-va fetelor.

Păhar de argint

Fi-va meselor.

Și mi-o ia spre bine

Jude, om creștine,

Și noi o'nchinăm

Spre dalbă sănătate".

(După fiecare vers refrenul: „Hop, jupânul jude“).

De cumva primarul avea băiat sau fată, îi cânta, asemenea preotului. Dupăce au vornicit și mulțumit pentru colac, carne și bani, porneau din capătul satului și colindau pe rând toate casele, întrebând mai înainte la fereastră: „Lăsați feciorii satului?“ Dacă li-se răspundea: „Da!“ atunci intrau și cântau colinda următoare:

*Scoală om bun nu dormi,
Că nu-i vreme de dormi,
Că-i vreme de pomenit.
Că cocoșul a cântat
Ziori dalbe-a răvărsat.
Printre ziori și ziua,
Printre ziuă stelele.
Printre stele și luna,
Printre lună și-un luceafăr.
Lucafărul tipărit,
Tot de slove ocolit
Și de tatăl sfânt tocmit.
Nime'n lume nu-l vedea
Făr trei crai din Persida.
Vreți, fraților să-l vedeți?
Daruri scumpe să-i duceți.
Cacum la noi a venit
Mesia cel prorocit.
Magii în grabă au plecat.
Pe la Irod s'au băgat
Și așa l-au întreat:
— „Dar, cinstite împărate*

*Înălțat și luminate,
Știi Măria Ta nu știi
Că s'a născut împărat,
Domn mare și minunat,
Impărat la lumea toată?“
— „Ba adevărat nu știu,
Dar așa cărțile scriu!
Mergeți voi și vă'nchinați
Și de cumva il aflați;
Pe la min'vă înturnați.
Să merg și eu să mă'nchin.
În smeritul Vifleim“.*

*Ei Domnului s'au rugat,
Apoi mari daruri i-au dat.
Daruri mari de liturghii;
Aur, smirnă și făclii.
Domnul din grai a grăit:
— „Faceți calea ocolit!
Nu mergeți pe la Irod,
Că are un gând nărod.
Pomeniți numele meu*

Și măriți pe Dumnezeu; Și om bun te veselește
 Că eu mari daruri voi da, Și pe Domnul preamărește.
 Lumea voi răscumpăra!" Și o'nchinăm cu sănătate!"

„Bună seara, ♪bade Nicolae! Seara din azi-seară etc....” și celelalte ale „vornicitului”, pentru colac, carne și bani, dupăce au cântat și pe cel mai mititel din casă.

Mai pe urmă se încheia colindatul la gazdă. Aici cântau:

„La această casă,	Floarea vinului,
La această masă	Floarea mirului!
Oare cine-mi șede?	Mult se tot mustrează,
De șezut îmi șede:	Ca să adeverează
Întâi corn de masă	Care-ar fi mai mare?
Domnul Dumezeu!	Floarea grâului
Al doi corn de masă	Ea din grai grăia:
Cine mi-ți mai șede?	Că eu sunt mai mare!
De șezut îmi șede:	Că din min se fac
Ioan Sântion!	Mândre prescurele,
Al trei corn de masă	Mândri colaci albi.
Cine mi-ți mai șede?	Floarea vinului
De șezut îmi șede:	Ea din grai grăia:
Petru Sâmpetru!	Ba, eu sunt mai mare!
Al patra corn de masă	Că pe min' mă țin
Cine mi-ți mai șede?	În cele pivniți tari
De șezut mai șede:	La cei domni mai mari.
Jupânul găzdarul!	Floarea mirului,
În mijloc de masă	Ea din grai grăia:
Cine mi-ți mai șede?	Ba, eu sunt mai mare!
De șezut mai șede:	Că unde sunt eu
Cele trei flori sfinte	Prunci se botează
Din rai răsădite.	Și se'ncreștinează.
Floarea grâului,	Și o'nchinăm cu sănătate”.

(Tot la al doilea vers refrenul: „Hop, Jupânul gazdă!”)
 Urmau celelalte ale „vornicitului”.

Uspățul se începea a doua zi după Vecernie și seara erau invitați și căpeteniile satului și fruntașii comunei. A treia zi după amiazi ieșeau la „Lăzărești“, (un loc mai larg, în mijlocul satului, unde se împreună strada Tiliș cu strada principală. Numirea după familiile Lazăr, cari locuiau în aceea stradă) unde se făcea „hora“, în strada largă. Înainte mergeau „poznașii“, măscăricii, „țurca“ și „măhălăile“, cari făceau glume și hazuri. După ei urmau feciorii și fetele cu muzica, fiind în frunte „vătaful“ cu plosca în mână, atârnată de patru brâne.

La „Lăzărești“ se aduna întreg satul, să privească. Fiecare avea acolo pe cineva. A patra zi, după amiazi întreg alaiul dela uspăț, fete și feciori, împreună cu muzica, cercetau pe acei fruntași, cari a doua zi au fost oaspeții lor. Aici erau uspătați de regulă cu un ciubăr de vin, pentru care făceau în curte un joc, — și „găzdarul“, de nu era prea bătrân, vesel de aceea cinste se arunca împreună cu soția sa în vârtejul jocului. Petrecerea ținea până se isprăveau mâncările și beutura.

Celelalte obiceiuri în mare parte sunt de caracter general și le aflăm și la alte comune din jur. Așa de exemplu:

Udatul fetelor la „Sânzâiene“ și punerea unei cununi de „Sânzâiene“ în aceea zi pe poartă și pe casă. Prinderea de „veri“ la Săn-Toader (2 Martie). Obiceiul feciorilor de a pune „armindenii“ noaptea în spre ziua a doua de Rusalii, la poarta fetelor ce le au dragi.

Poate de caracter local și caracteristic este obiceiul junilor de ași lua rămas bun dela feciori, înainte de cununie. Anume: în seara premergătoare cununiei, după ce junele cu fata, împreună cu nașii s'au întors dela preot acasă (dela buna-

invoire), se aud sunete de corn și bucium din toate colțurile satului, iar feciorii toți și fetele vin alai la casa mirelui. Acesta îi primește cu vin și muzică. Apoi feciorii și fetele joacă în casă jocul de rămas bun. În clipa despărțirii fiecare strânge mâna mirelui și-i urează: „Să fii mire într'un ceas bun și cu noroc!”

Mireasa își ia rămas bun dela fete în seara primă după uspaț. Ea dă o cină, numită „pogace”, la care sunt invitate numai fetele. Ca pâne, pe lângă mâncările ce se pun la masă, se mânâncă „pupăza”, un colac pregătit de mireasă. Mireasa după uspaț, se învelește cu „propoada”, iar femeile, la prima întâlnire o întâmpină cu cinste în bani, strângându-i mâna și zicând: „Cinstit port frumos, să-l porți sănătos!”

Prinderea de „frați de cruce” între doi pretini se practică așa:

Se creastă amândoi la deget și lasă să picure dela fiecare câte trei picături de sânge pe un miez de pâne, pe care îl cufundă într'un pahar cu vin. Apoi amândoi sorb vinul și mânâncă miezul, zicându-și unul altuia cuvintele: „Să-mi fii frate (sau soră) până la moarte!”

Acest legământ îl țin cu tărie până la ultima suflare.

MIȘCAREA POPULAȚIUNII.

Extras din protocolul parohial despre cununii, nașteri, morți și numărul sufletelor dintre anii 1900—1935.

În intervalul de 35 de ani cuprins în acest extras, cade și războiul mondial, care schimbă brusc, mersul obicnuit al mișcării populației, din care cauză l-am împărțit în 3 tabele.

TABELA I.

Anul	Căsătorii bisericești	S'au născut			Din aceștia sunt nelegiuiți			Au murit			Nu- mărul sufle- telor
		copii	copile	total	copii	copile	total	băr- bați	femei	total	
1900	10	23	17	40	—	—	—	13	17	30	987
1901	6	17	11	28	—	—	—	5	9	14	1001
1902	7	16	17	33	—	—	—	15	7	22	1012
1903	4	21	18	39	1	1	2	9	7	16	1035
1904	5	15	14	29	—	—	—	11	11	22	1042
1905	8	15	18	33	—	1	1	13	8	21	1054
1906	5	10	22	32	—	3	3	14	10	24	1063
1907	9	16	11	27	1	—	1	17	22	39	1090
1908	5	27	12	39	2	—	2	11	15	26	1096
1909	15	13	18	31	1	—	1	19	14	33	1094
1910	8	25	15	40	1	—	1	11	13	24	1110
1911	6	13	11	24	—	—	—	16	17	33	1114
1912	8	14	18	32	—	2	2	10	15	25	1121
1913	8	15	21	36	—	—	—	11	9	20	1137
SUMA OTALĂ	104	240	223	463	6	7	13	175	174	349	

În tabela I. care cuprinde perioada de înainte de război în 14 ani s'au încheiat 104 căsătorii bisericesti, dând media anuală 7'4.

Suma nașterilor este 463 din cari 13 sunt nelegiuiți. Nașterile cele mai dese sunt în anii 1900 și 1910 (40). Iar cele mai puține în anul 1911, când se scoboară la 24. Media anuală a nașterilor este 33'0.

Suma morților este 349, dând media anuală de 24'9.

Scăzând morții din născuți avem un spor de 114 cu media anuală 8'1.

TABELA II.

Anul	Căsătorii bisericești	S'au născut			Din aceștia sunt nelegiuiți			Au murit			Nu- mărul sufle- telor
		copii	copile	total	copii	copile	total	băr- bați	femei	total	
1914	7	10	21	31	1	1	2	15	23	38	1132
1915	—	9	13	22	1	1	2	19	8	27	1135
1916	—	9	8	17	2	—	2	16	10	26	1132
1917	—	8	6	14	1	—	1	34	20	54	1100
1918	3	5	8	13	1	1	2	37	25	62	1060
1919	14	12	9	21	2	—	2	14	7	21	1062
1920	18	11	22	33	1	4	5	9	15	24	1071
SUMA TOTALĂ	42	64	87	151	9	7	16	144	108	252	

În tabela II., care cuprinde perioada războiului, se schimbă fața tabloului întreg. Cununiile și nașterile scad, în schimb cresc morții și nașterile nelegiuite. În 7 ani, avem 42 căsătorii. În anii 1915, 1916 și 1917 nu obvin căsătorii deloc. Dar anii 1919 și 1920 compensează în parte pierderile din anii sterili dând un procent urcat. Media anuală a căsătoriilor este 6'0.

Icoana cea mai tristă o găsim în anul 1918, când nașterile se scoboară la 13, iar morții, durere se urcă la 62. Aceasta mortalitate neobicinuită, pe lângă război a cauzat-o boala numită: „Gripa spaniolă”, care a secerat mai ales copii, dar și oameni în floarea tinereții cu deosebire femei. Ca preot îngropător în acel an, nu odată am condus mai mulți morți din o familie în aceeași zi deodată la groapă. Într'un caz am plecat, cu 3 cosciuguri din aceeași familie (Victoria, Maria și Traian Martin), mama și 2 copii. Într'alt caz, am condus două cosciuguri cari conțineau fiecare câte 2 copii (Ana,

Elisaveta — Gheorghe și Ioan Nicoară) spre cimitir pentru vecinică odihnă.

Nașterile nelegiuite în 1920 se urcă la 5, ceva nemai pomenit în istoria Cărpinișului. Suma totală a nașterilor în acești șapte ani e 151 din cari 16 sunt nelegiuiți (9 băeți și 7 fete). Media anuală a nașterilor este 21'5, iar la nelegiuiți 2'2.

Suma morților e 252. Scăzând nașterile din morți în șapte ani avem o perdere de 101 suflete. În loc de creștere acum avem o perdere anuală de 14'4.

TABELA III.

Anul	Căsătorii bisericești	S'au născut			Din aceștia sunt nelegiuiți			Au murit			Nu- mărul sufle- telor
		copii	copile	total	copii	copile	total	băr- bați	femei	total	
1921	18	16	17	33	—	—	—	8	7	15	1089
1922	5	17	14	31	1	2	3	20	10	30	1090
1923	9	17	18	35	3	1	4	14	11	25	1100
1924	4	18	12	30	—	—	—	11	8	19	1111
1925	21	13	16	29	1	—	1	19	9	28	1112
1926	9	15	19	34	—	—	—	13	15	28	1118
1927	10	24	15	39	4	—	4	13	10	23	1134
1928	11	16	26	42	—	1	1	11	13	24	1152
1929	7	12	13	25	—	—	—	8	13	21	1156
1930	6	20	18	38	—	3	3	12	9	21	1173
1931	10	16	15	31	1	1	2	15	14	29	983
1932	10	18	19	37	1	1	2	11	15	26	994
1933	11	18	16	34	—	1	1	17	11	28	1000
1934	7	13	20	33	—	1	1	14	10	24	1009
TOTAL	138	233	238	471	11	11	22	186	155	341	

În perioada de după război revenim cu încetul la normal. Ba mai mult, dupăcum se poate vedea din tabela III., avem o creștere îmbucurătoare pe toate terenele. Media atât la nașteri cât și la căsătorii este mai urcată, chiar și ca în perioada de înainte de război.

Mortalitatea încă este mai scăzută ca în perioada de înainte de război.

Avem 138 căsătorii cu media anuală de 9'8. Suma nașterilor e 471 cu media 33'6, iar suma morților 341 cu media anuală 24'3.

Scăzând morții din născuți ne rămâne un spor de 130 cu media anuală 9'3.

Recensământul oficial al populațiunii din anul 1931, a găsit în loc de 1173 cum arăta statistica veche, numai 983 suflete, restul fiind stabilite în alte comune și în America.

RAPORTURI CUMULATE LA CĂSĂTORII, NAȘTERI ȘI MORȚI

Căsătorii bis.	tab. I.	104 : 14 = 7'4	media anuală
"	" tab. II.	42 : 7 = 6'0	" "
"	" tab. III.	138 : 14 = 9'8	" "
Nașteri . .	tab. I.	463 : 14 = 33'0	media anuală
"	tab. II.	151 : 7 = 21'5	" "
"	tab. III.	471 : 14 = 33'6	" "
Nașteri neleg.	tab. I.	13 : 14 = 0'9	media anuală
"	" tab. II.	16 : 7 = 2'2	" "
"	" tab. III.	22 : 14 = 1'6	" "
Morți . .	tab. I.	349 : 14 = 24'9	media anuală
"	tab. II.	252 : 7 = 36'0	" "
"	tab. III.	341 : 14 = 24'3	" "

LITERATURA POPORANĂ. POEZIA.

Poporul român din Ardeal, din cele mai vechi timpuri, lipsit de școli și intelectuali secolii de-a rândul, dacă nu a fost în stare să desvolte o literatură cultă, asemenea altor popoare libere, — totuș are o literatură poporană bogată, cu o mulțime de poeți anonimi.

Toate produsele literare poporane laolaltă, formează un tezaur național al nostru al tuturor, la care a conlucrat întreg neamul.

Aceste poezii de multeori sunt așa de frumoase, încât nici cel mai mare poet, nu le-ar putea scrie mai frumos.

Fiindcă nu-mi este scopul de a trata poezia poporană a neamului în genere, în capitolul acesta voi avea în vedere numai produsele poporane cărpinișene.

Mai jos voi lăsa să urmeze poezii, parte cântate, parte scrise de tinerii noștri de aici:

Mândro, la voi în grădină;
A prins dorul rădăcină.
Eu m'am dus să'l duc la noi;
Nu îl lasă șapte foi.
Eu m'am dus să'l duc acasă;
Șapte rădăcini nu'l lasă.
Eu mă plec să'l bag în sin,
Șapte rădăcini îl țin.

Dumbravă cu foiachiu
Așteaptă-mă dor că viu
De-ași veni cât de târziu.
Așteaptă la stâlpul porții
De-ași veni la miezul nopții.

Când te duci mândro la boi ;
 Abate-te pe la noi,
 C'am un păr cu pere moi,
 Să le mâncăm amândoi.

Măi bădiță, măi din deal,
 Ce vii seara la pălan ?
 Că mi-a spus măicuța bine,
 Că nu mă dă după tine.
 Și mi-a spus și tatăl meu,
 Că nu mă dă'n neamul tău.
 Neamul tău e de rușine
 Și mă face și pe mine.

Când m'apropiu de-al meu sat
 Cunosc câinii pe lătrat
 Și cocoșii pe cântat
 Și badea pe fluerat.

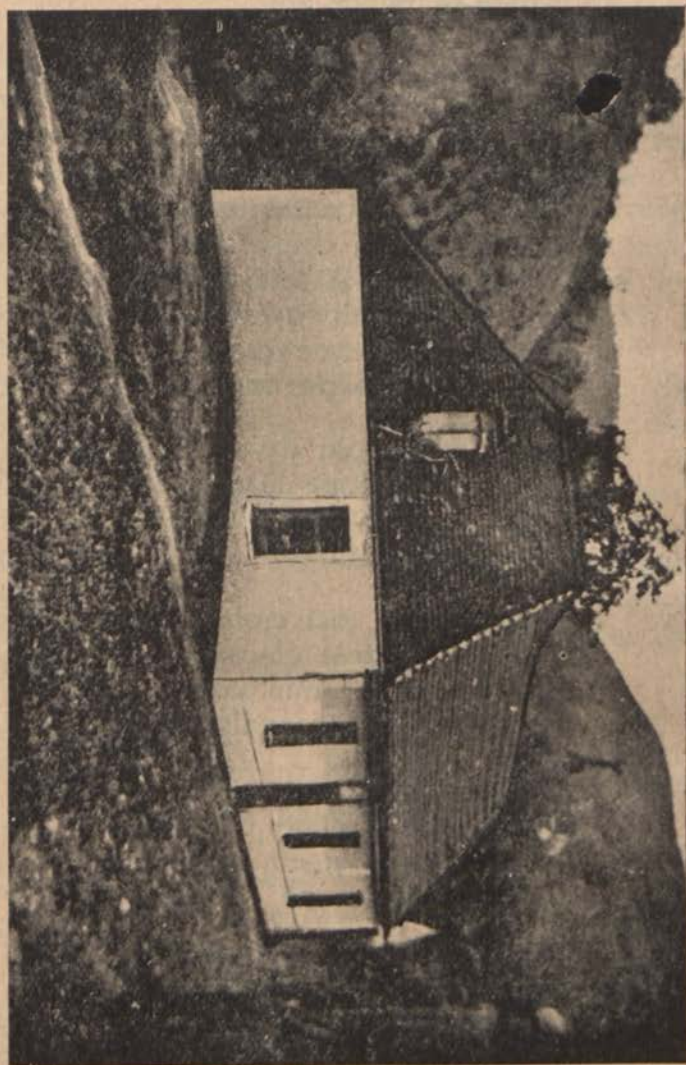
Astă var'am fost cioban,
 Mi-au zis fetele ciocan.
 La vară m'oi pune iară
 Și mi-or zice nicovală.

U-iu-iu cireșe dulce,
 Fă cu ochiul când te-i duce.
 Fă cu ochiul și cu geana,
 Să nu te priceapă mama.

Foaie verde de pe baltă,
 Bine mi-am trăit odată.
 Dar s'a 'ntors foaia pe tău
 Și-a trecut binele meu.

Crește-ți flori cât gardurile
 Și-astupați pârlazurile !
 Crește-ți flori și înfloriți,

Localul de manifestații culturale*) și de joc al tineretului.

*) Dela anul 1934 manifestațiile culturale se țin în școala cea veche, care a fost prefăcută în casă culturală, creîndu-i-se o sală mare, cu dimensiuni de 7 m. lățime și 12 m. lungime.

Că mie nu-mi trebuți ;
 Dacă voi n'ați înflorit,
 Când mie mi-ați trebuit.

Vai badiul meu dor ți-o fi,
 N'am cale nu pot veni.
 Nici pe cine-ți porunci,
 Făr' pe lună voie bună
 Și pe vânt câte un cuvânt.

Străină's Doamne străină,
 Ca și mierla din grădină.
 Dar nici mierla nu-i străină,
 Căci mai are un frățior,
 Pe cucul cel gălbior.
 Și când mierla e bolnavă,
 Vine cucul de-o întreabă ;
 Ce ți-e ție mierlo dragă ?
 Dar eu când voi bolnăvi
 La min' n'are cin' veni,
 Să mă 'ntrebe că ce mi ?
 Că n'am pe nime cu drag
 Să mă 'nrebe de ce zac ?
 Căci pe cine mi-am avut,
 S-a dus de pe aici de mult.

Auzi mândro pasărea,
 Cum ne cântă patima ?
 Patima ce s'o pățim,
 Ca noi să ne despărțim,
 De ne-om despărți 'ntro seară,
 Ne vom împreuna iară
 De ne-om despărți 'ntro noapte,
 Ne vom iubi pân' la moarte.

Ce mi mie drag în lume :
 Cărarușa prin pădure,

Pardosită cu alune!
 Alunele's mărunțele,
 Eu cu badea merg pe ele.
 Alunelele s'au spart,
 Dragostea ni s'a stricat.

Săracile fetele,
 Că ele-s ca florile,
 Dar bădițul, feciorul,
 El e ca grădinarul.
 Se preumblă și tot tace,
 Rupe floarea carei place.

Măi bădiță, strugur bun,
 Rupe-te-aș și nu mă'ndur!
 Te-aș lăsa dar te-i usca;
 Ori te-a rupe galbina.
 Că galbina-i mănioasă,
 Și pe maica dujmănoasă;
 De ce m'a făcut frumoasă;
 Dar facă-te și pe tine,
 Mai frumoasă decât mine!

Bade pentru D-ta,
 Două fete m'ar mânca.
 M'ar mânca' m'ar scoate'n drum,
 Și m'ar face foc și scrum.
 Dar cu scrumul ce să facă?
 Să-și ungă ochișorii.
 Să le placă feciorii.
 De iar unge cum iar unge
 Cu ai mei tot n'or ajunge.
 Că ai mei i-a uns maica,
 Cu peană de mierlă verde,
 Să fiu dragă cu-i mă vede.

Cu peană de liliac
 Să fiu dragă badii 'n veac.
 Cu peană de mierlă neagră,
 Să fiu dragă lumii 'ntreagă.

America-i țară bună;
 Țară bună și bogată,
 Și de bani e încărcată.
 Tot la bani cu numerii mari,
 Se silește fiecare.
 America-i țară bună,
 Căci primești banii la lună.
 Dar și bani-s cu amar,
 Că trași ca boii la car.

CĂINȚA PENTRU NEASCULTARE DE PĂRINȚI,
 ESTE EXPRIMATĂ ÎN MOD PLASTIC ÎN POEZIA
 DE MAI JOS

Cin'n'ascultă de părinți,
 Iși varsă lacrimi ferbinți.
 Nici eu n'am ascultat,
 Tot năvală le-am vărsat.
 Dar de lacrimi nu bag seamă,
 Că le-oi șterge c'o năframă.
 Dar mi-e milă de obraz,
 Că rămâne fript și ars.

De s'ar afla cineva,
 Să-mi îmbune inima,
 N'ar ști cere cât i-aș da.
 El ar cere două sute,
 Eu i-ași da cu trei mai multe.

Rău e Doamne, dacă nu-i

Norocul, la timpul lui
 Rău e Doamne ducă n'ai,
 Adevărul, cui să-l dai.
 Te-ai plânge cătr'un străin,
 Până mâne-i satul plin.

Maică, când m'ai măritat,
 Mai bin' să mă fi' ngropat.
 Când mi-ai făcut lepedeu,
 Să-mi fi făcut copârșeu
 Când mi-ai făcut prochoghiță,
 Să-mi fi făcut cruciuliță,
 Când mi-ai făcut desăguți,
 Să-mi fi făcut colăcuți.
 Din cămașa cea de mire,
 Să fi pus giolgiu pe mine.

SATIRE

Câte flori sunt pe pământ,
 Toate merg la jurământ;
 Numai floarea soarelui,
 Șede'n poarta raiului
 Și judecă florile,
 De ce-și dau miroasele,
 La toate mucoasele?

Toate fetele s'adună,
 La o gură de părau;
 Vorbesc pe mândra de rău,
 Vorbească săca-le-ar gura,
 Căci ca mândra nu-i nici una!

Pentru o țâr de loc de casă,
 Luai fata cea rămasă.

Pentru o țăr de loc^u de șură,
Luai fata știrbă 'n gură.

Mă dusei la târg la Vinț,
Să-i cumpăr la știrba dinți.
Mă dusei la târg la Deva,
Să-i cumpăr la știrba ceva.
Știrbo, știrbo de-ai muri,
Nici un lucru rău n'ar fi.

Nevasta care iubește,
Spală noaptea și cârpește,
Peste zi se primenește.

Harnică-i nevasta mea,
Harnică dracu s'o ia.
Că din treizeci de fuioare,
Și-a făcut o spălătoare.
Și din patruzeci de lâni
Și-a făcut mănuși în mâni.
Dimineața când se scoală,
Dă cu mâinile prin oală.
Nici ochii nu-i deschide
Dă cu mâinile prin blide.

CÂNTECE DIN RĂZBOIUL MONDIAL.

Nu-mi pare rău că mă duc,
Da-mi pare rău după plug,
După plug și după boi,
După părinții-amândoi.
După plug și după junci,
După frații mei cei dulci.
După plug și după vaci,
După frații mei cei dragi;

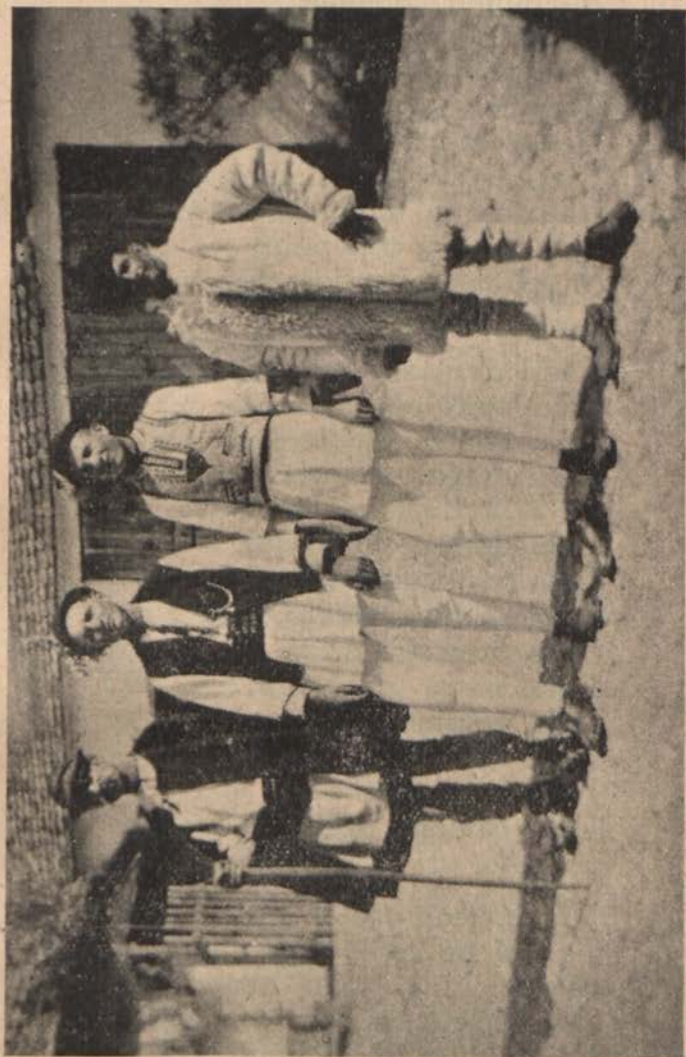
Pace bună cap de sat,
 N'am nădejde de 'nturnat.
 Pace bună, cap de țară,
 N'am nădejde să viu iară.

Nu-mi pare rău că am plecat
 Da-mi pare rău ce-am lăsat.
 Nu-mi pare rău de avere,
 Da-mi pare rău de muiere.
 Nu-mi pare rău de moșii,
 Da-mi pare rău de copii.

Săraci feciori ardeleni,
 Insurați și junișeni
 Cum stau toți în lagăr greu
 Impușcând din puști mereu.
 Cu puștile piramidă,
 În borneauă fără pită.

Poți-mă, maică, jeli
 Dacă-am trecut toți munții,
 Poți-mă, maică, cânta
 Dacă-am trecut Dunărea,
 Podul la Italia.
 Că eu, maico, voi muri
 Pe munții Italiei.
 Fără lumină de său,
 Fără om din satul meu.
 Fără lumină de ceară
 Fără om din a mea țară.
 În loc să tragă clopotile
 Teleanul dă cu tunurile
 De răstoarnă dealurile.

Munți Carpați cu brazi frumoși
 Acum puteți fi făloși,

Port de bărbați.

Că de când este război
 Is toți adunați în voi.
 Și-adunați cu miile,
 Ca să-și verse sângele,
 Pe toate păraiele.
 Trenule, n'ai avea parte
 De șiroafe și de roate
 C'ai dus feciorii la moarte.
 I-ai dus pe toți împodobiți
 Și i-ai adus toți răniți
 Și tot de cei schilăviți.

Când de-acasă am plecat
 Ziua bună mi-am luat
 Dela floarea din fereastră,
 Dela drağa mea nevastă.
 Dela fir de tămâiță,
 Dela dragile fetiță.
 Dela foaia de scumpie
 Dela scumpa mea moșie.
 Dela foicica lată,
 Dela mamă, dela tată.
 Dela grădina cu flori,
 Dela frați, dela surori.
 Dela foița de mac,
 Dela oamenii din sat.

Vin măicuță de te uită
 La noi pe câmpul de luptă
 Și vezi lunca toată neagră
 De sângele cari se 'nchiagă.
 Căi tot negură și fum
 Și liniște nici decum.
 Și-s tot rând de tufe mari
 Și morminte de tunari.

Și-s tot rând de tufe mici
 Și morminte de voinici.
 Și-s tot rând de pomișori
 Și morminte de feciori.

CÂNTEC DE RĂZBOL

DE LUCA CIORAN,

Foaie verde ca iarba
 Scri'sam din Galiția.
 Frunză verde de săcară
 Plecai cu trenul din gară;
 Dimineața până'n zori
 Podobit pe pept cu flori.
 Patru zile ne-am tot dus
 Fără să găsim vre-un Rus.
 De Luni fu o săptămână
 N'am lăsat pușca din mână.
 Ne-am tot dus ziua și noapte
 Ori pe viață ori pe moarte.
 Intr'o Luni de cătră seară
 Veneau gloanțe cu sfială.
 Iar Marți am intrat în foc:
 Veneau gloanțele potop.
 Dar și noi pușcam într'una
 Că mergeau gloanțele una.
 Cădeau Ruși, cădeau ai noștrii
 Erau cu miile morții.
 Trecu zile, săptămâni
 Că luam curechiu în mâni,
 Să mâncăm să nu murim,
 Iară pe Rus să-l răsbim.
 Luptam alături de moarte
 Prin roiuri de gloanțe foarte

Dar într'o zi însemnată,
 Intr'o Vineri dimineată,
 În făcutul zorilor
 Pe câmpul durerilor
 Unde vream să ne 'ntâlnim
 Ca pe Ruși să îi sdrobim;
 Auzii un glonț turbat
 Ca un șerpe veninat.
 Vine-un glonț de cositor
 Mă lovește'n tr'un picior
 Tocmai în piciorul drept
 Când să pun mâna pe pept.

Dela opt de dimineată,
 Pân' la doi intramează,
 Zăcui într'un șanț pușcat
 Cu sânge amestecat.
 Dar mi-am legat ranele
 Negăsind spitalele.
 Frunză verde foi de nuc
 Când la spital am ajuns
 Veneau gloanțele de tun
 Ca și-un bălaur nebun;
 Iar unde ele exploda
 Nimica nu rămânea.

Foicică de cicoare
 Rana la picior mă doare.
 Vai Rusule blăstămat
 Că'n mare rău mai băgat.
 Galiție țară amară,
 Nu vreau să te mai văd iară.

EPISTOLA ACASĂ.

DE NICOLAE VLAD.

Eu vă scriu niște scrisori
Să cetați la sărbători:

Ziua de sfânt Nicolae
Ardeau căsi cu flăcăraie
De gloanțele tunului
Chiar în țara rusului.
Ardea și biserica
In guvernul Moscova.
Și civilii toți fugea,
Ca să-și scape viața.
Iși duceau și vitele
Cum se duc furnicile.

Foicică de alun,
Chiar în ziua de Crăciun,
La voi trag clopotile —
Aici bat tunurile.
Pe când trage de ieșit
Noi cu puștile-am pornit,
Când puștile-au încetat
Crumpene'n șeică¹ am tăiat
Și de prânz ne-am apucat.
Floritică de cicoare
Crumpene fără de unsoare.
Foicică de răchită
Și le-am mâncat fără pită.
Cu prânzul când am gătat
Ne-apucam de păduchiat.

Foicică iedera
Mă gândeam la casa mea,
Mă gândeam la min'acasă,

¹ Cartofi în gamelă.

La părinți și la nevestă.
 Azi e anul la Crăciun —
 Nu bubuia glonț de tun
 Ci era liniște 'n țară,
 Nu ca astăzi: foc și pară.
 Feciorii erau acasă
 Cu copul cu vin pe masă —
 Jucau și se veseleau
 Grija tunului n'aveau —
 Purtau pene din ferești
 Și ieșiau la Lăzărești
 Cu fanfară de țigani
 Cum e legea la romani.
 Și cu frunză din tufiș
 Cum e legea'n Cărpiniș.

Mult mă'ntreabă inima
 Ce poate fi cu lumea
 De s'au strâns toți la un loc,
 Ca să dea cu rusul foc.
 Vai de mine ce-i pe aici —
 Plinu-i câmpul de voinici
 Și unu-i pușcat prin mână
 Iar altul pe la inimă.

Pune, Doamne, pace'n țară,
 Să mă'ntorc acasă iară
 La sălașul meu iubit
 Ce-i de mine părăsit,
 La nevasta mea iubită
 Ce-i de mine părăsită.

Bate vântul frunza'n plop,
 Doamne, pe aici ce potop.
 Doamne, c'n'ma blăstămat

De-am ieșit dintr'al meu sat.
 De am plecat din Orăștie,
 Aici, în țară pustie,
 Unde nu-i frunză de prun,
 Numai gloanțele de tun.

Păsărică din părau
 Sboară, dragă, 'n satul meu
 Și spune-i la măicuța
 Că eu sunt în Rusia,
 În gubernul Radomska.
 Eu atuncia, voi veni
 Când viile-or înfrunzi.
 Foaie verde rosmalin,
 Pe la sfântul Constantin,
 Să fiu la uscat, la fân.

Eu această poezie
 Am scris-o pe o câmpie,
 Și câmpia-i lângă sat
 Scris de-o șarje decorat
 Cu medalia de argint —
 Mulțămim la Domnul sfânt.
 Foaie verde de tufiș —
 Nicolae Vlad din Cărpiniș.

Am tras chin și mult năcaz
 Și-am pus stele¹ la grumaz.
 Și deaicia mai departe
 Iară vă voi scrie carte.

¹ Stele = gradație la miliția austro-ungară.

SCRISOARE DIN RĂZBOL

DE IOAN ANGHEL.¹

Foicică ruptă'n zece
 În anul patrusprezece
 Peste nouă sute și o mie
 Tocmai la sfântul Ilie
 Primii o poruncă aspră
 Să lăsăm lucrul de acasă
 Să lăsăm vetrele noastre
 Și să ne'nștințăm la oaste
 Că Rusul a dat năvală
 Să între la noi în țară,
 Iară către sudul țării
 Au făcut năvală Sârbii.
 Sârbii și Montenegreni,
 Cari sunt oameni vicleni.

Eu degrabă am plecat
 Și tot lucrul l-am lăsat
 Și am venit la Orăștie
 Să mergem la bătălie.
 Aici am stat două luni
 Și câteva săptămâni.
 Așteptam după poruncă
 C'a să ne trimită'n luptă;
 Să ne mâne la hotar
 Să sdrobim pe mândrul țar.

Când poruncă am căpătat
 Ne-am pregătit de plecat
 Cu steaguri naționale,
 Și aveam bucurie mare
 Că vedeam așa mărit
 Trei colorul nost hulit.

¹ Mort în spitalul militar din Viena.

Port de femel.

Cum mergeam pe strada mare
 Auziam mii de strigare :
 Să trăiască regele,
 Țara și națiunile !

Ne era mai mare drag,
 Când vedeam și-al nostru steag
 Fâlfâind frumos în vânt
 Și de mine teamă având.
 Acum eram cu toții frați
 Tocmai ca adevărați.

Apoi sus pe tren ne-am pus
 Și-am mers prin Ardeal în sus.
 Mergea trenul ca nebun,
 Când deodată stă în drum.
 Căci un taur rătăcit.
 Din ciurdă fiind fugit
 Văzând trenul că vine
 A sărit la el în șine.
 Pe sârmanul dobitoc,
 Il sdrobi trenul pe loc.
 A fost aceasta întâmplare
 Lângă Gherla oraș mare.
 Apoi trenul iar porni
 Fără de-a se mai opri.

Noaptea pe la doisprezece
 Am ajuns la Rodna veche.
 Și de aici ne-am tot dus
 Pe apa Someș în sus ;
 Până'n creerii munților,
 În vârful Carpaților.

De aici am scoborât
 Spre miază noapte răsărit,

Tot prin dealuri și păduri
 Netăiate de săcuri.
 Pe jos era neaua mare
 Și deasupra ploa tare
 Și am mers până la un sat
 Cărlibaba l-a chemat.

Aici două zile am stat
 Drumul de l-am reparat
 Apoi iară am plecat
 Tot prin dealuri și păduri,
 Pe foarte rele drumuri —
 Căci drumurile umblate
 Erau de ruși ocupate.

Am mers prin Bucovina
 Pân la Ustie—Putila,
 Unde am trecut granița.
 Marșul îl făceam cam tare
 Cătră Cosov oraș mare.
 La orașul Zablatov,
 Unde Rușii aveau loc
 Fiindcă ei și-au făcut
 Cortele de mai de mult;
 Noptea pe la zecé ceas
 Am ajuns lângă oraș,
 Pe un deal ne-am așezat.
 Sus am pus tunurile
 Mai în jos cumpăniile
 Făcute șvarmlinie.

Dar foarte besnă era,
 De nimic nu se vedea
 Și din nori ploaie ploa.
 Bătea foarte rece un vânt
 Noi stam culcați la pământ
 După Muscali spionând.

Deodată ne-am trezit
 În a puștilor pocnit,
 Și începură toți a da
 De văile răsuna
 Pușcau unii către alții
 Crezând că au venit Cazacii.

Dimineața am scoborât
 La orașul pustiit
 Că Rușii au avut știri
 Cum se vede din civili,
 Că noi suntem trupă mare
 Nu pot să ne steie 'n cale.

În oraș dac'am intrat
 Țigări multe am căpătat,
 Că Muscalii au fost spart
 O fabrică de tabac.
 Iar liniile ferate
 Erau foarte rău stricate.
 Vedeai case ruinate
 Ce erau de foc stricate.

Puținel aici am stat
 Și la Sniatin am plecat
 Și mergeam cu mare teamă
 Să nu ne bage de seamă;
 Căci era bură foarte,
 Nu putea-i să vezi departe,
 Iară ne-am băgat în noapte.

Aici calea ne-a ținut
 Și focul s'a început
 Așa de bură era
 De noi nu puteam vedea,
 Nu vedeai nimic de loc
 Numai foc și iară foc.

Și porunc'am căpătat
 Să punem baioneta auf
 S'asa'n oraș am intrat
 Pe Ruși afară i-am dat;
 Când și când pușcam în vânt
 Și „Ura“! tare strigând,
 Rușii s'au înspăimântat
 Și orașul l-au lăsat.
 De aicia s'au retras
 Până la altul oraș
 Unde au fost pregătiți
 Și mai bine întăriți.

TOPOGRAFIA
 OCT. L. VESTEMEAN
 = SIBIU =
 STR. AVRAM IANGU 16 — TELEF. 304

Apoi porunc'am căpătat
 Pe alt drum ne-am înturnat —
 Și am tot marșeluit
 Iar la casă am sosit.
 Aici am stat două zile
 De s'a făcut pregătire.
 Apoi poruncă am primit
 Spre Muscan iar am pornit.

Drumul era tare rău
 Și marșul îl făceam greu.
 Cu greu ne-am apropiat
 Unde a fost așezat,
 La orașul Delatyn
 Am ajuns cu mare chin.

Civili cum ne văzură
 Focuri îndată făcură,
 Iar călăreții noștri 'ndat
 La focuri au alergat
 Și pe civili i-au legat —
 Și apoi și-au primit plata
 După cum le-a și fost data,

Căci ei au fost înțeleși
Prin focuri să dea dovezi;
Așa să le facă știre
Că a noastră trupă vine.

Apoi se începu iar focul
De se cutremura locul.
Așa vuiiau tunurile
De răsunau dealurile.
Ropotitul puștilor,
Sberatul răniților
Se auzea răsunător,
De te umplea de fior.

Două zile am tot dat
Unde era așezat,
Dar ori cât de tare am dat
Din loc nu s'a mișcat.
Căci avea întărituri
Și tune acoperituri.

Un părau să nu fi fost
Ne-ar fi umblat tare prost,
Că buraca s'a rărit
Și dușmanul ne-a ochit
Și începură greu a trage
De gândeați că tot se sparge.

Așa veneau șrapnelele
Ca și rândunelele.
Vedeam fum ieșind din tun
Și așteptam glonțul nebun,
Care pe mulți i-a omorât
Dar pe mai mulți i-a schilăvit,
Morți, răniți cu sutele
Pe amândouă părțile.

Rușilor gândul le-a fost
 Ca să'nchidă drumul nost.
 Dar al trupei comandant
 A priceput acel sfat,
 Și ne-a scos pe alt drum,
 Unde era loc mai bun.
 Am plecat cu toată miliția
 De am părăsit Galiția.

Galiție țară rea
 Multă sărăcie'n ea,
 Că și dacă avem bani
 Mergeam cu ei la jidani
 Și de vrei a cumpăra:
 Pită sau altceva
 Cerea prețul îndoit,
 Că vedea că-i de perit.
 Erai silit de a da
 Intreită chiar plata,
 Spre ați stâmpăra foamea,
 Căci așa e învățat
 Jidănașul blăstămat.

La Ruteni intram în casă
 Nu vedeai nimic pe masă;
 Căci acolo pe la ei
 Nu se fac numai crumpei
 Ș'apoi, baraboï cu lapte
 Aceleas a lor bucate.

Din Galiția ne-am tras
 Iară la munții Carpați.
 Un sublocotenent dela el
 Indrăsneț ca un cățel,
 Ca cerșitor s'a îmbrăcat
 Și'n tabără ne-a intrat.

A crezut că așa poate
 Ca să spioneze toate.
 Ai noștri seamă au luat
 L-au prins și l-au spânzurat
 Ca să fie de mirare
 C'a umblat la spionare.

Veni anul cincisprezece
 Tot cătană mă găsește.
 Și mai târziu după aceia
 Am plecat la Colomea.
 Colomea oraș mare
 Cu tot felul de mâncare.
 Jidovii 'n stradă ieșeau
 Cu mâncare ne'mbiau
 Cu rachiu și cu pită
 Și nu era tare scumpă.
 Dupăce ne-am înmulțit
 Toate celea sau scumpit.
 Pe pită de cinci bănuți
 Cereau zece și mai mulți.
 În Colomea cât am stat
 Tot la șanțuri am lucrat.

La învierea Domnului
 Bucuria omului
 Nici atunci noi nu am stat
 Căci ne-a trimis la lucrat.
 Dar ne-am dus la un creștin
 Ca aci să odihnim
 Și cerând la creștin paști
 Precum suntem învățați,
 Sfânta pită am gustat
 Pe Dumnezeu am lăudat
 Că ne-am văzut în viață
 La învierea lui măreață.

Dar când fu a doua zi
 Iară poruncă sosi
 Ca noi de aici să plecăm
 În alt loc să mai lucrăm.
 Și ajunsem la un sat
 Frontinca fiind chemat.

Crenguță de lemn uscat,
 Scrisă de un om însurat
 Măgheran frumos din peană
 Care acuma sunt cătană
 Și Ioan Anghel mă cheamă.

SCRISOARE DIN RĂSBOL

DE NICOLAE VLAD.¹

Aceasta carte draga mea
 Soție, dela mine
 Primind-o, bine s'o păstrezi
 Și'n sân s'o porți cu tine.

Că nu e carte așa în vânt
 De petrecut soție:
 E testament, prin care-ți las
 A mea avere ție!

Anume după moartea mea
 Pământurile mele
 Și vii, și toate ce am eu:
 Să fie ale tale...

Iar tu în schimb cât vei trăi
 Să nu-ți fie alene
 În fiecare an să faci
 Lui Nicolae pomene.

¹ Mort pe câmpul de luptă.

Apoi la cei săraci și goi
 În dar le dă bucate
 Și șapte liturghii să'mparți
 La popi în șapte sate.

De una însă te mai rog
 Să nu fii întristată
 Și iartă-mă soția mea
 De ți-am greșit vre-odată!

Că eu simțesc că n'ajung viu
 O altă dimineață
 Fiindcă'n toată clipa stau
 Cu moartea față'n față.

Și rău ce'mi pare nu că mor
 O moarte tot mi dată:
 Imi pare rău că n'am trăit
 Mai mult noi laolaltă.

Și ce frumos am început
 Cu traiul, tu ții minte?
 Și câte planuri, ne urzeam
 Pe zeci de ani nainte.

Și iată cum se prăbușesc
 De acum pentru vecie,
 Acele planuri și nădejdi
 Iubita mea soție.

E înzadar poate așa
 Ni dată cine știe,
 Că eu să mor, tu să trăești
 Trudită și pustie...

Și cine-o ști dac'o să mor
 Cu popi vor să mă'ngroape?
 O cum nu ești tu scumpa mea
 De mine mai aproape!

Nu te'ntrista când vei primi
 Tu vestea morții mele,
 Ascultă-mă, nu mă boci
 Purtând haine de jele.

E de prisos să jeluești
 Un vis care dispare,
 Că lumii ce-o să-i pese atunci
 De jalea ta cea mare?

O, daca-i ști iubita mea
 Ce chinuri mă 'npresoară
 Acum când scriu și gândul meu
 Trudit la tine sboară...

Mă doare că eu mor pe aici
 Și tu rămâi de mine,
 Dar Dumnezeu e bun și el
 Griji-va și de tine.

Acuma te sărut cu dor
 Și drag scumpă soție,
 Și aceasta carte am scris-o eu
 Pribeag în țări străine.

Aici sfârșesc scrisoarea mea
 Un glas de tun mi-o curmă,
 Și aceasta carte ce-o trimit
 E poate cea din urmă.

SCRISOARE DIN CAZARMĂ.

DE IOAN DÂRZU.

Foaie verde trei granate,
 Cui trimit acasă carte,
 Dumnezeu să-i facă parte:
 De noroc și sănătate,
 De noroc și alte multe
 Și de mine să nu-și uite.

Foaie verde fir de fir
 De te-ai face trandafir.
 Eu trandafir mă numesc,
 Dârzul Ioan, mă iscălesc.

ÎNSUȘIRILE ETNICE ALE POPORULUI CĂRPINIȘAN.

Poporul inteligent din fire este foarte harnic, blând și umil. Pacinic, milos și răbdător. Însă scos din răbdare nu cunoaște margini în mânia, asemenea unui râu de munte, care spulberă toate zăgăzurile. Ca exterior în genere de statură mijlociu. La față și trup mai mult slab decât gras, din cauza traiului greu ce-l duce.

În vechime purta barbă, musteță și părul lung pe umeri. Azi își tunde capul, barba și musteța.

E darnic și ospital la casa lui, vioiu și comunicativ, însă orice învoire o primește cu neîncredere.

ÎNSUȘIRI DE LIMBĂ.

În graiu în multe cazuri pronunță consoanțele înmuiate.

Uneori pe „mi“ îl pronunță ca „nyi“, sau „myi“, — pe „mie“ ca „nyie“, — pe „pi“ ca „chi“, pe „vi“ și „bi“ ca „ghi“.

Exemplu:

Milă = nyilă, — lumină = lumyină, miere = nyiere, — pită = chită.

Dacă pi este la mijlocul cuvântului, atunci între p și i intercalează și un chi. De pildă: lupchi, napchi, stupchi. Vin = ghin, — albine = alghine.

La începutul cuvântului între z și l, s și l, mai pune și un c, sau g.

Exemplu:

Zglot, scloiú, sclab, sclutit.

Pe sbe îl pronunță ca jghi. Sbeară = jghiară.

PROBĂ DE LIMBĂ.

Dăi la copchil o țir de chită să plece la iş-coală. La sclugă bagă-i un dărab de sclănină și-l dereaptă la ghie. Babu a jgherat pe ghite de a cârligat caru. Calu s'o încurcălit (încurcat) în pripon. Lelea își coasă beata (guler) la iie (cămașe). Lângă flori nyiroasă ghine. Măncă nyelul la iarbă ca la nyere. O pălărie face doi zgloți. Am văzut un sclăbănog și nyi-sa făcut nyilă.

ANEXE.

RĂZBOIUL MONDIAL.

La anul 1914 izbucnise războiul mondial care atrase în sine aproape toate țările din Europa și multe popoare din alte continente.

Țările învrăjbite se împărțiră în 2 grupuri mari: „Antanta” (cu Franța, Anglia, America, Rusia, Italia, România, Sârbia și alte), și „Puterile Centrale” (cu Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria).

Războiul se termină cu înfrângerea „Puterilor Centrale”, încheindu-se pacea la 4 Iunie 1920 la Versailles lângă Paris și după propunerea d-lui Woodrow Wilson, președintele Statelor Unite din America, țările se aranjază după naționalități. România primi Ardealul dela Ungaria, Bucovina dela Austria și Basarabia dela Rusia.

Fazele războiului mondial precum și influința lor asupra comunei Cărpiniș, nu le pot arăta aici, ci le rezum în câteva cuvinte.

Soldații cărpinișeni cari până la adunarea dela Alba-Iulia din 18 Noemvrie 1918 st. v., când se hotărâse alipirea Ardealului de patria mămă, erau sub stăpânirea ungurească, — și de aci înainte sub stăpânire românească, au luptat și căzut pe diferite fronturi. Unii au murit în spitale militare sau în lagăre de prizonieri în țări străine, iar alții au încetat din viață, abia acasă întorși bolnavi, istoviți din luptă, dupăce și-au văzut cu ochii visul neamului implinit.

La înmormântare, preotul rostindu-și predica.

Eroii căzuți:

1. *Ioan Radu* de 29 ani, a căzut în luptă, la Kirov în Galiția la 10 Octomvrie 1914.

2. *Nicolae Bălgrăzan* de 27 ani, a murit în lupta de lângă Petricau, în Polonia Rusiei la ? Dec. 1914.

3. *Dumitru Lazar* june de 26 ani, a căzut pe frontul dela Nord la 2 Aprilie 1915.

4. *Gheorghe Radu* june de 24 ani, a murit la 29 Iulie 1915, în spitalul militar din Sebeș (jud. Alba).

5. *Gligor Nicoară* de 35 ani, a căzut în lupta din jurul Ivangorodului la 23 August 1915, la Sucnodol în Rusia, lăsând după sine soția cu 4 orfani.

6. *Nechit Bordean* june de 19 ani, a căzut la ? Septemvrie 1915, lângă Dorogostaly în Rusia.

7. *Nicolae Vlad* de 29 ani, a dispărut într'o luptă groasnică în noaptea de 11 Octomvrie 1915, lângă comuna Scuraț în Galiția.

8. *Vasile Lavu* de 35 ani, a căzut în 12 Oct. 1915, la Svidrej în Rusia.

9. *Dumitru Nicoară* june de 29 ani, a murit sfâșiat de tun la 12 Decemvrie 1915, în Galiția.

10. *Andrei Lavu* de 36 ani, a căzut în Galiția la 21 Dec. 1915, lăsând după sine soția îndurerată cu 4 orfani.

11. *Ioan Sterca* june de 21 ani, a murit la 26 Mai 1916, în Michnosocisna gub. Mink în Rusia.

12. *Constantin Plitea* june de 19 ani, a căzut lovit de granată la 22 Iulie 1916 și a fost îngropat în cimitirul militar din Campana lângă Toneza în Italia.

13. *Nicolae Muntiu* de 31 ani, a murit pe frontul italian, la ? Septemvrie 1916.

14. *Ioan Fulea* june de 20 ani, a căzut pe frontul italian la ? Octomvrie 1916.

15. *Ioan Anghel* de 32 ani, a murit la 16 Martie 1917, în spitalul militar din Viena, lăsând după sine soția și o fetiță.

16. *Ilie Martin* june de 22 ani, a căzut pe frontul italian, la ? 1917.

17. *Vasile A. Cerciu* june de 21 ani, a încetat din viață la 5 Aprilie 1917, în urma ostenelelor suferite pe front.

18. *Constantin Cunțan* june de 19 ani, a căzut pe frontul Italiei, la 25 Mai 1917.

19. *Vasile Crăciun* de 40 ani, a căzut în luptă la 19 Iulie 1917, la Niksik în Montenegro.

20. *Vasile I. Cerciu* june de 20 ani, a murit la 17 Sept. 1917, în urma unui morb contractat pe front.

21. *Ștefan Dârz* de 27 ani, a căzut în luptă la 25 Nov. 1917, la Col dela Beretta lângă Cismon în Italia, rămânând după sine soția cu o fetiță.

22. *Ioan Nicoară* de 34 ani, a decedat la ? 1917 în spitalul militar din Sibiu, lăsând după sine soția îndurerată cu 2 copii.

23. *Gheorghe Schiau* de 38 ani, soldat în oastea României, a murit de tifos exantematic, la Iași în ? 1917.

24. *Ioan Lavu* june de 30 ani, a încetat din viață la ? 1918, în spitalul militar din Seghedin.

25. *Dumitru Fulea* june de 28 ani, a căzut pe frontul Italiei la 26 Octomvrie 1918, străpuns de 12 gloanțe.

26. *Gheorghe Dobrotă* june de 20 ani, a murit pe frontul Italiei, la ? 1918.

27. *Ioan V. Anghel* june de 27 ani, a murit în urma ostenelelor îndurate pe câmpul de luptă, la 27 Noemvrie 1918.

28. *Ioan Lupean* june de 20 ani, a căzut în luptă contra Rușilor, la ? 1918.

29. *Ilie C. Cerciu* june de 26 ani, a căzut pe frontul Italiei, la ? 1918.

30. *Ioan Popa* de 40 ani, a încetat din viață la 2 Mai 1919, în urma unui morb dobândit pe câmpul de luptă.

31. *Aron Martin* june, a căzut în anul 1919 în luptele de la Tisa.

32. *Nicolae Popa* june de 27 ani, a murit la 5 Mai 1919 în Ungaria, zdrobit de un tren militar.

33. *Nicolae Muntiu* june de 25 ani, fiul parohului I. Muntiu sen., înbolnăvindu-se de tifos exantematic a încetat din viață la 26 Decembrie 1919, în spitalul militar din Gyula lângă Békéscsaba.

34. *Aron Muntiu* de 28 ani, un alt fiu al parohului I. Muntiu sen., a murit acasă la 30 Dec. 1919, de un morb de plămâni câștigat pe câmpul de luptă.

35. Fratele său mai mic: *Vasile Muntiu* de 23 ani a încetat din viață în anul 1920, în urma suferințelor îndurate în luptă.

MORȚI ÎN CAPTIVITATE.

36. *Nicolae Gaja* în etate de 35 ani, a murit la 28 Decembrie 1916, în lagărul de prizonieri din Samarkand, Toskoe Gubern în Rusia, lăsând după sine soția cu 4 copii orfani.

37. *Ioan Lazar* în etate de 34 ani, a încetat din viață la 30 Dec. 1916, în lagărul de prizonieri din Samarkand Toskoe Gubern în Rusia, lăsând după sine soția și o fetiță.

38. *Nicolae Presecan* în etate de 35 ani, a încetat din viață la 23 Ianuarie 1917, în Siberia rusească, Gub. Iekaterinoslav, Iurieski Zavod.

39. *Petru Anghel* de 36 ani, a murit în 1917 la un loc cu N. Presecan, lăsând după el soția cu 4 orfani.

Cetirea evangheliei la ușa cîmîtirului.

ALIENAȚI.

În anul 1915 se întorc din oaste, alterați la minte următorii doi soldați:

Gligor Crăciun al lui Nicolae și

Gligor Crăciun al lui Vasile, ambii veri din frați.

INVALIDIZII.

1. *Ioan Plitea* de 29 ani, se întoarce de pe câmpul de luptă, cu ambele picioare amputate.

2. *Dumitru Lavu* june de 21 ani, se întoarce din război cu piciorul drept amputat.

3. *Ioan Fulea* june de 22 ani, rămâne ciung la mâna dreaptă din cauza exploziei unei granate.

4. *Andrei Șofan* june de 24 ani, se întoarce dela marină cu ambele picioare paralizate.

5. *Nicolae Doroșteiu*, se întoarce de pe câmpul de luptă cu ambele picioare paralizate.

CUVÂNTĂRI OCAZIONALE ROSTITE DE AUTORUL CĂRȚII.

*Cuvântare rostită în biserica din Cărpiniș, la
sfințirea clopotelor în anul 1921.*

Iubiți creștini!

Biserica noastră creștină ortodoxă română, din timpurile cele mai vechi, își cheamă credincioșii săi la slujbă prin glasul sfintelor clopote. A fost un timp însă pe vremea persecuțiunii creștinilor, când credincioșii, de frica păgânilor, se adunau în peșteri și în crepăturile pământului fără sgomot, în tăcere, să-și săvârșească rugăciunile lor.

De acelea vremuri de urgie ne apropiasem și noi, în timpul marelui război, când prin luarea clopotelor dela biserica noastră, sfioși, fără șgomot, pe lângă glasul unui mic clopoțel și a toacei, cu inima plină de groaza zilelor ce vor să vină, ne duceam la sfânta biserică, singura noastră ocrotitoare. Deși sufletele noastre erau cuprinse cu teamă, credința nu ne-a părăsit. Duhul sfânt din cer s'a pogorât asupra noastră și din smeriți ne-a făcut vârtoși, din fricoși încrezători, din săraci pe urma războiului ne-a făcut bogați. Bogați în dărnicie, căci asemenea văduvei din evanghelie, am dat aproape și cel din urmă ban, pentru aducerea altor clopote.

Și iată, clopotele înaintea noastră așteaptă să fie sfințite și atârinate în turn, ca de acolo cu mai mare faimă să ne cheme la sânul bisericii. Priviți-le și vă apropiați de ele cu drag, căci în glasul lor nu este înșelăciune, ci credință și adevăr. Rugămintea noastră de astădată către ele să se îndrepte, ca ele ca organe sfinte ale bisericii, căreia îi vor sluji din momentul acesta, să ne mijlocească cererile dela Domnul.

Veniți aproape în jurul lor și împreună cu mine să ziceți: De voi clopotelor, mă apropiu cu glas umilit și vă adresez aceasta rugăciune smerită:

Voi clopotelor, cu glasul vostru sfânt, să ne duceți rugăciunile noastre în cer.

Voi clopotelor cu glasul vostru cel sfânt, să ne treziți din buimăceala păcatelor.

Voi clopotelor cu glasul vostru cel sfânt, să dați mulțămită lui Dumnezeu pentru rodurile cele bogate ce ni le-a trimis pe pământ.

Voi clopotelor cu glasul vostru cel sfânt, să ne chemați la plecarea genunchilor pentru scăparea noastră din robia de veacuri.

Voi clopotelor cu glasul vostru cel sfânt, în mers spre groapă să ne plângeți când alții nu ne-or plânge.

Voi clopotelor cu glasul vostru cel sfânt, să risipiți norii încărcăți cu grindină și să ne apărați hotarul.

Voi clopotelor cu glasul vostru cel sfânt, să ne duceți vestea împrejur că suntem un popor creștin iubitor de lege și neam.

Iar Tu, Părinte ceresc, îndreaptă-ți privirea spre noi, fiii tăi și ne fă o turmă de oi blânde și ascultătoare, ca să pășim pururea pe cărările Tale. Amin.

Vorbirea de deschidere a ședinței festive și de inaugurare a cercului tinerimei adulte Sf. Gheorghe din Cărpiniș, ținută la 5 Aprilie 1926.

Iubită tinerime, Oameni buni, — Simțesc o mare bucurie când vă pot spune că am înființat, cu tinerii din comuna noastră, feciori și fete, o societate frumoasă, numită: Cercul tinerimii adulte Sf. Gheorghe din comuna Cărpiniș.

Ceea ce m'a îndemnat să înființez cercul tinerimii noastre, este voința de-a ajuta la îngrijirea desfășurării vieții religioase și culturale a parohienilor acestei comune, voința de-a le îndrepta mintea spre lumină și adevăr, ca să vadă limpede drumul greu al vieții pe care trebuie să meargă.

Fiind lucrarea pornită o lucrare creștinească, am ales ca patron pe Sf. Gheorghe, care în frageda vârstă a tinerețelor fusese lumină între semenii săi. Frumos, curajos în războaie, conducător ager de oșteni, biruitor în lupte, bun și milos cu cei asupriți, neobosit la lucru, cuviincios la pur-

tare, deștept și luminat, evlavios și neclintit în credința creștină, înainte cu 16 veacuri, pe vremea domniei împăratului Dioclețian, Sf. Gheorghe a suferit moarte de martir pentru Hristos. El va fi steaua călăuzitoare a noastră și pilda de urmat a fiecărui tânăr din cercul nostru. Spre el să ne ațintim ochii nostri pururea. Să ne desăvârșim sufletul în toate direcțiile vieții, să ne îmbogățim inima cu însușiri alese de care nici odată să nu fim săraci.

Pentru a răspândi cât mai multă lumină am pus la dispoziția cercului tinerimii câteva sute de cărți, din biblioteca școlară și parohială, să cetească; am abonat câteva foi care iarăș se vor putea ceti cu mare folos.

Munca de primeneală și de luminare o urmăm cu tinerimea, căci ea are trebuința mai mare de lumină, — și altă avere mai mare decât aceasta nu i se poate da.

În schimb, tinerimea societății va avea să iubească biserica, legea și neamul. Va avea să aducă prinosul de cinste și supunere pentru Capul încoronat al țării; să miluiască pe cei necăjiți. Va avea să nu chinuiască animalele, va avea să cinstească bătrânețele, și să se salute chiar și ei între ei. Beția, certele, vorbele rele s. a., le va ocoli, ca lucruri care fac mare rușine satului întreg. Tinerimea să fie cumpătată la mâncări și băuturi, — așa au fost și strămoșii noștri romani, pe vremuri stăpânitorii unei lumi întregi. Tinerii nostri să muncească pământul primit dela părinți cu drag; iar când țara va fi în primejdie, să alerge cu toții la locul de onoare, — așa au fost strămoșii noștri daci. Să fim vrednici fii ai lor.

Dela acest cerc să pornească orice lucru bun în comună. Noi, conducătorii și înființătorii, ne vom sili să dăm din partea noastră tot ce putem, ca

acest cerc să crească și să înflorească. Ne vom îndrepta toată luarea aminte asupra acestor tineri, cari azi mâne vor fi conducători, ca să-i lumina-m, să le facem bine, ca apoi binele să se reverse asupra întregii comune.

Dați-ne ajutor iubit popor, să întărim cercul tinerilor, căci fără ajutorul vostru munca noastră va fi mai grea și cu puțin rod. Tot ceea ce doriți fiilor voștri, aceea le dorim și noi, ca să-i facem fericiți.

A iubi sfânta biserică și a veni la slujbe regulat, a fi harnic și cinstit, a iubi paserile, animalele și pe oameni, a nu te certa, a te purta cuviincios, a cinsti pe bătrâni, a ajuta pe nevoiași, a te cultiva și învăța, a asculta de capul țării și de conducători, înseamnă a te cinsti pe tine însuși.

Cercul tinerimii își va avea jocul lui, va aranja chiar și petreceri, cu producții teatrale și alte adunări în care să arate ce sunt în stare să facă cu mintea lor.

Vom ținea la sărbători ședințe literare, cu recitări, cântece și conferințe, ținute din partea mea și a domnilor învățători, cari cu căldură s'au îndatorat să ajute nobila noastră muncă. Vom deschide sala de lectură a cercului tinerimei, cu ziua de astăzi. Sala va sta la dispoziția tuturor locuitorilor din comună ca hrană sufletească, având cărți și foi în toate Duminecile și sărbătorile, în edificiul școlii, care va servi ca început al casei culturale. Vom înlătura tot ce e urât, rău și străin de neamul nostru, și vom sprijini și lăuda tot ce e bun, frumos și adevărat.

Dumnezeu să pogoare binecuvântarea sa asupra lucrărilor noastre, cari să aducă la vremea lor roadele dorite.

*Cuvântare rostită la serbarea arborilor și a paserilor
rilor ținută la 20 Mai 1930.*

Azi prăznuim, iubită tinerime, sărbătoarea arborilor și a paserilor. Am ieșit aici la pădure, sus pe culmea de munte, la umbra copacilor, să alergăm și să culegem flori de pe covorul verde de iarbă, să ascultăm ciripitul paserilor, să bem din apa izvoarelor și să respirăm aerul inviorător al codrilor.

Copii și copile, priviți ce frumoasă și veselă e pădurea din jurul nostru! Fiecare arbore, atins de o adiere de vânt, își pleacă brațele încoace și încolo, le întinde către noi, pare c'ar zice: „Vino, sezi la umbra mea“.

Inchipuți-vă ce pustiu și trist ar fi locul acesta, dacă n'ar fi pădurea, dacă am tăia și prăpădi arborii.

N'ar mai fi poenile frumoase, ci locul s'ar surpa, s'ar schimba în râpi întunecate și primejdioase. Inșă pădurea nu lasă să cadă potopul vrăjmaș de ploaie, căci îl prinde cu frunzele și crengile ei și îl picură încetișor. Iar arborii, cu rădăcinile în firicele sute și mii, în lung și'n lat prin pământ, țin locul și nu-l lasă să se risipească.

Pădurea așadar nu e numai frumoasă, ci ea ne aduce și foloase de neînchipuit.

Ce foloase ne aduce?

Ascultați și veți înțelege.

Coperișul caselor în cari intrați, podelele casei pe care călcați, patul în care vă culcați, masa pe care mâncați, scaunele și băncile pe care ședeți, lăzile și coșurile în care adunați bucate, fereasta prin care vă uitați..., sunt tot darurile pădurii. Căruțe și cară, unelte cu cari lucră părinții voștri, sunt câștigate din pădure.

Iarna, când cade zăpada și crește sloiul la streșină, iar vântul urlă la ferestre, ce am face dacă nu am avea lemne să ne dea căldură?

Frunzele care slujesc de hrană; caprelor și vacilor noastre, cât lapte nu ne aduc zi de zi.

Pădurea ne mai dă și alte foloase. Prin ploie ne adapă pământul. Nu ați băgat de seamă că ploile se lasă mai întâi pe păduri și apoi de acolo se împrăștie peste fânațe, holde și vii. Dacă n'am avea păduri, norii ar fi atrași în alte părți, iar izvoarele ar seca, iarba n'ar mai crește, holdele și plantele s'ar usca.

Pădurea ne-a lăsat-o Dumnezeu să ne aducă nouă oamenilor mare folos. Cât rău face acela care taie arborii tineri, care curăță coaja de pe copaci și nimicește pădurea! Ce rău face acela oamenilor și ce păcat înaintea lui Dumnezeu!

Copii, să iubiți pădurea! Pe fiecare arbore să-l grijiți ca pe un altoi și ca pe un pom din grădina voastră.

Noi astăzi suntem oaspeții pădurii. La cuvintele și cântecele ce vor suna astăzi aici, văile și arborii ne răspund la fiecare. Așai-i-i! Auzit-ați ecoul?

Dar afară de ecou se aude cântecul paserilor. Ele sunt aici acasă, își au cuibul în crengile arborilor. Ele sunt locuitorii pădurilor. Ce veselie fac prin cântecul lor!

Paserile se hrănesc cu viermi, omide și muște. Paserile mai mari și mai tari scormonesc cu ghiarele pământul și scot viermii și gândacii cari rod rădăcinile ierbii și ale copacilor. Altele, cu ciocul tare, bat trunchiul și scot de sub coaje insecte ce rod inima arborelui, pasărea îl scapă de peire. Alte paseri saltă vesele de pe creangă pe creangă și adună omidele.

Aceste paseri vin din pădure până în grădiniile noastre, curăță și pomii noștri, ca să poată da poame dulci și sănătoase.

Câmpia și holdele, cucuruzele și viile sunt străbute de pasările mari și mici, cari lucrează cu zor în folosul nostru.

Pentru toate aceste, noi cu ce să le răsplătim? Suntem datori să le cruțăm, căci au lucrat pentru noi.

Cât rău fac copiii cari iau ouăle din cuib, prind puii și-i chinuesc! Acei copii fac oamenilor mare pagubă, și mare păcat înaintea lui Dumnezeu. Grijiiți dar, de arbori și de paseri, ca să faceți bine oamenilor și să vă iubească Dumnezeu.

*Cuvântare rostită în cimitirul din Cărpiniș la
ziua eroilor din anul 1930.*

Iubiți creștini, — Ziua eroilor o prăznuim astăzi cuprinși de fiorul sfânt al cucerniciei și al recunoștinței, când ne gândim la ostașii noștri scumpi, cari au căzut în luptele vitejești din marile războaie al neamurilor.

Țara noastră a jertfit în acest război sute de mii de viteji.

Mulți dintre fiii Ardealului nostru își dorm somnul de veci acoperiți de zăpada Siberiei de miazănoapte; alții, răpiți de lavine, și prăbușiți în fundul prăpastiilor, pe coastele stâncoase ale Sârbiei și Muntenegrului, iarăș alții dispăruți în valurile râului Isonzo, sau în alte locuri străine.

Câți vor fi risipiți pe câmpii, peste cari a trecut plugul, sau a crescut iarba, fără să-i fi adunat cineva într'un cimitir îngrijit...

Pentru toți acești eroi am înălțat azi calde rugăciuni, către Cel Atotputernic.

Noi îi prețuim și ne plecăm cu adâncă smerenie la amintirea lor; căci, prin jertfirea lor, am dobândit țara aceasta dragă și frumoasă.

Pomenim azi și pe scumpii noștri eroi cărpiși: Vlad, Anghel, Cunțan, Gaja, Muntiu, Lupșean și ceilalți 39 la număr, sângerați pe fronturi sau întorși răniți și stânși din viață la casa lor din sat.

Drept pomenire și recunoștință v'am așezat crucea de lângă calea ce duce la sfânta biserică: Calea eroilor noștri.

Am ieșit aici, la mormintele voastre, deși trupurile unora dintre voi sunt departe, pe alte plaiuri. Am venit la crucile voastre să stăm cu gândul țintit la voi, noi frații, părinții, surorile, rudeniile voastre...

Vă zărim mereu în dorurile și visurile noastre, ca în vremea când erați încă cu noi.

Și acum, voi, sufletele vitejilor națiunii, priviți de dincolo de mormânt la urmașii voștri, luminați-ne mintea, să ne putem reculege și întări după atâtea sbuciumări și jertfe, ca să putem păstra în veci această țară întregită, pe care ați răscumpărat-o voi cu vrednicia voastră.

Veșnică și binecuvântată să vă fie amintirea!
Amin.

Cuvântare rostită la Sft. Vasile 1925, în biserică din Dobârca, la conferința cercului religios Gârbova, pentru a îndemna credincioșii de acolo la zidirea unei biserici noi, în locul celei actuale de lemn.

Am venit, iubiți creștini, la voi în sfânta biserică să săvârșim o rugăciune; iar voi ați venit să vă luminați cu lumina sfintei scripturi; căci lu-

mină și adevăr este biserica, iar cuvintele evangheliei sunt mântuitoare de suflet.

Biserica trebuie să o cinstească și iubească fiecare creștin, pentru că ea este cea mai înaltă școală de pe lume. Aici, în biserică, se învață iubirea, blândețea, smerenia, înfrânarea, curățenia, iertarea, îndelungă răbdarea, facerea de bine, și toate virtuțile creștinești. Ce școală de pe lume ne poate învăța, lucruri mai bune, mai frumoase și mai folositoare?!

Biserica ne-a dat oameni de seamă, dascăli folositori omenirii, pe cari îi onorăm ca pe sfinți.

Serbând ziua sfântului Vasile cel Mare, ne va fi de folos, să cunoaștem viața și faptele lui, ca să ne fie nouă bună călăuză și model de viață și făptuire.

Sfântul Vasile s'a născut la anul 330 d. H. în Cesarea Capadochiei, în Azia mică. Pe tatăl său l-a chemat Vasile, pe mamă-sa Emilia, amândoi creștini evlavioși și bogați. Vasile a învățat toate școlile de pe timpul său. El cunoștea numai două căi: Calea spre școală și calea spre biserică. Ajuns om învățat, s'a făcut avocat, — și nu i-a plăcut advocatura; mai mult i-au plăcut învățăturile bisericii. S'a călugărit și a trăit 6 ani în pustie. Aici a muncit, scriind cărți cu legi pentru viața călugărilor. S'a sfințit de preot, iar prin mintea lui luminată și dragostea învățată cătră biserică ajunge episcop în Cesarea Capadochiei.

Ca episcop învață pe cei neștiutori, mângăie pe cei necăjiți, ajută pe cei lipsiți și toată averea lui și-o cheltuiește zidind spitale și școli.

Pe vremea aceea se lățiseră învățăturile preotului eretic, Arie, care zicea că Isus Hristos nu este de o ființă cu Tatăl, ci numai o făptură a Tatălui, — precum și alte învățături greșite.

Împăratul ținea la învățăturile lui Arie și prigonea pe toți cari nu erau arieni. A chemat și pe sfântul Vasile la sine, și i-a zis: — Pentruce nu te supui poruncilor împărătești?

Vasile a observat: — Întrebarea aceasta eu nu o înțeleg.

Împăratul a zis: — Pentruce nu te supui învățăturilor lui Arie?

Vasile a răspuns: — Dacă tu, împărate, ai avea un ostaș care în război s'ar lupta cu vitejie pentru tine, iar ajuns la dușman nici acolo nu se va lăpăda de tine, — și dacă acel ostaș se va întoarce iarăș, în tabăra ta, oare nu-l vei îmbrățișa de bucurie și nu-i vei da, ca răsplată, bogății neprețuite?

— Ba da!

— Oare cum aștepti tu dela mine, care sunt ostaș credincios al lui Hristos, și am luptat cu vitejie, iar acum ajuns în fața dușmanului să mă lapăd de stăpânul și Domnul meu?...

Atunci împăratul l-a întrerupt: — Îți voi lua averile!

Sfântul Vasile a zis: — Celce n'are averi, n'are ce pierde.

— Te voi exila! — a strigat împăratul.

— În tot locul sunt pe pământul Domnului, — zise sfântul Vasile.

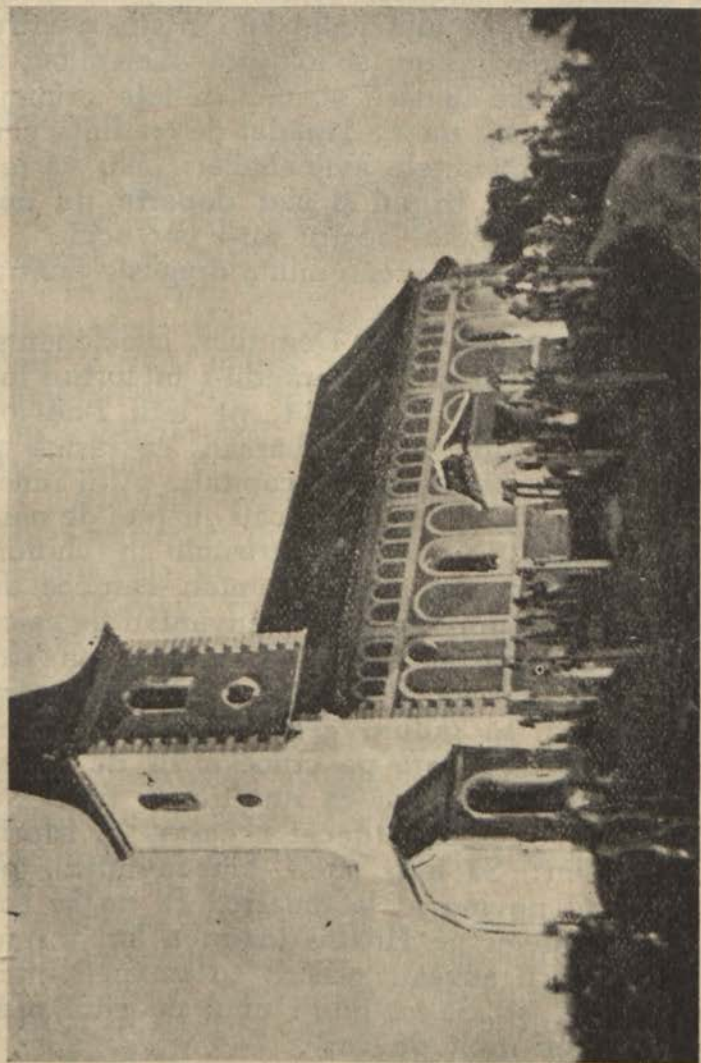
— Te voi chinui!

— A pătimi pentru fiul lui Dumnezeu este laudă.

— Te voi omori!

— Moartea pentru mine este binefacere, căci mă voi împreuna mai curând cu Hristos în fericirea cerească, pe care eu de mult o doresc.

Împăratul, mirat de răspunsurile lui, i-a dăruit viața.

Biserica renovată la anul 1936.

Acest sfânt și-a jertfit odihna, averea și viața pentru biserica lui Hristos. Acest sfânt, în marea sete după adevăr, a luat jugul lui Hristos pentru a fi plăcut lui Dumnezeu și folositor oamenilor; a disprețuit onorurile lumești și, nici în fața primejdiei celei mai mari, nu s'a lăpădat de credința cea dreaptă; el știa cuvintele evangheliei: „Nu vă temeți de ceice ucid trupul și mai departe nu pot face nimic, căci sufletul vostru nu-l pot ucide“.

Creștinii cei vechi aveau multă dragoste pentru Hristos.

Impărații păgâni Nero, Domițian, Dioclețian și alții au prigonit creștinii, omorându-i în torturi înfricoșate. Pe unii i-au răstignit, pe alții i-au îngropat de vii. Alții au fost vărsați cu rășină și aprinși. Alții ferestruți, sau decapitați. Alții despoiați de piele de vii, ori îmbrăcați în piei de oaie și aruncați leilor. Și mureau creștinii în chinuri grozave, dar în ceasul morții, cântau cântece de preamărire lui Dumnezeu și binecuvântau pe ceice îi trimeteau la moarte. Ei nu se supărau pe păgâni, ci îi iertau, căci dragostea cea mare către Hristos, îi făcea să îndure cele mai mari chinuri pentru Mântuitorul, care pe cruce a zis de iudeii călăi; „Părinte iartă-le lor că nu știu ce fac!“

Pildă mai frumoasă decât aceasta, în istoria lumii nu găsim: Să ierți și să binecuvintezi, pe ceice te trimit nevinovat la moarte. Ei nu se supărau, căci vedeau pe Hristos înaintea lor, îl simțeau aproape, îi auzeau glasul: „Rămâneți întru dragostea mea“ și „Să vă iubiți unul pe altul, precum și eu v'am iubit pe voi“.

Dar, dacă Isus Hristos ne-a lăsat dragostea nouă, unde este dragostea noastră? Pentru ce e invidie și răutate? Pentruce sunt neînțelegeri între feciori și tată, între soră și soră, neam și neam?

Pentru ce se leagă doi soți înaintea altarului pe viață și până la moarte, și peste puțin timp se desfac, călcându-și jurământul? Pentru ce se războiește țară cu țară? — Pentru ce?

Pentru că lipsește dragostea. Nu avem destulă dragoste.

Și oare dragostea nu se poate câștiga? Ba da, se poate, aici, în biserică.

Aduceți-vă, iubiți creștini, sufletul vostru în biserică ca să se roage, să învețe iubirea. Aduceți-vă sufletul vostru în biserică, să vorbească cu Dumnezeu, uitând grijile lumii. Atunci răutatea va peri, și veți aduce roade îmbelșugate, asemenea sfântului de care am vorbit, și asemenea altor creștini buni, pe cari biserica îi preamărește în cântările sale.

Ascultați evanghelia, ascultați apostolul, ascultați rugăciunile din strană, și înțelegeți că fiecare cuvânt este un adevăr.

Creștinii vechi aveau mare dragoste pentru biserică. Când păgânii au oprit pe creștini să-și zidească biserici, ei au săpat în întunerecul pământului la mari afunzimi, și-au întocmit biserici în pământ, largi, și aveau chiar uliți. Unele din uliți se afundau și se încrucișau, formând oraș sub pământ. Aceste locuri se numeau catacombe. Aici se rugau ei, în întunerecul nopții, la lumina făcliilor de ceară și rășină.

Aceste erau bisericile și locuințele lor. În păreții stradelor săpau morminte și îngropau acolo morții lor, punând o lespede de piatră cioplită cu chipul lui Hristos sau al Maicei Domnului.

Câtă trudă, câtă cheltuială de timp și de averi, au îndurat acești creștini pentru biserică lui Hristos!

Oare aceeaș grijă o purtăm noi, iubiții mei pentru bisericile noastre ca vechii creștini pentru catacombe?

Iată biserica voastră, zidită din lemn, slăbită de vremuri, cariată, se clatină din încheieturi...

La muncă deci!

Strângeți cu zor, de pe acum, cu mână darnică materialul și tot ce e necesar pentru una nouă.

Grupați-vă cu încredere în jurul preotului vostru, ca vechii creștini în jurul lui Petru, care noaptea la luminile făcliilor de ceară în catacombe, le împărtășia mângăere, sfaturi și cuvântul mântuitor al sfintei scripturi.

O rugăciune la liturghia lui Sft. Ioan ne spune: „Ale Tale, dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate”.

De veți avea înțelegere adevărată, credință în suflet, dragoste în inimi, râvnă spre această lucrare înaltă, — nădăjduesc că în curând biserica voastră se va ridica falnic privind spre cer către Isus, Fiul lui Dumnezeu, care la ceasul morții voastre vă va primi cu cuvintele: Veniți binecuvântații părintelui meu, și moșteniți împărăția care este gătită vouă dela începutul veacului! Amin.

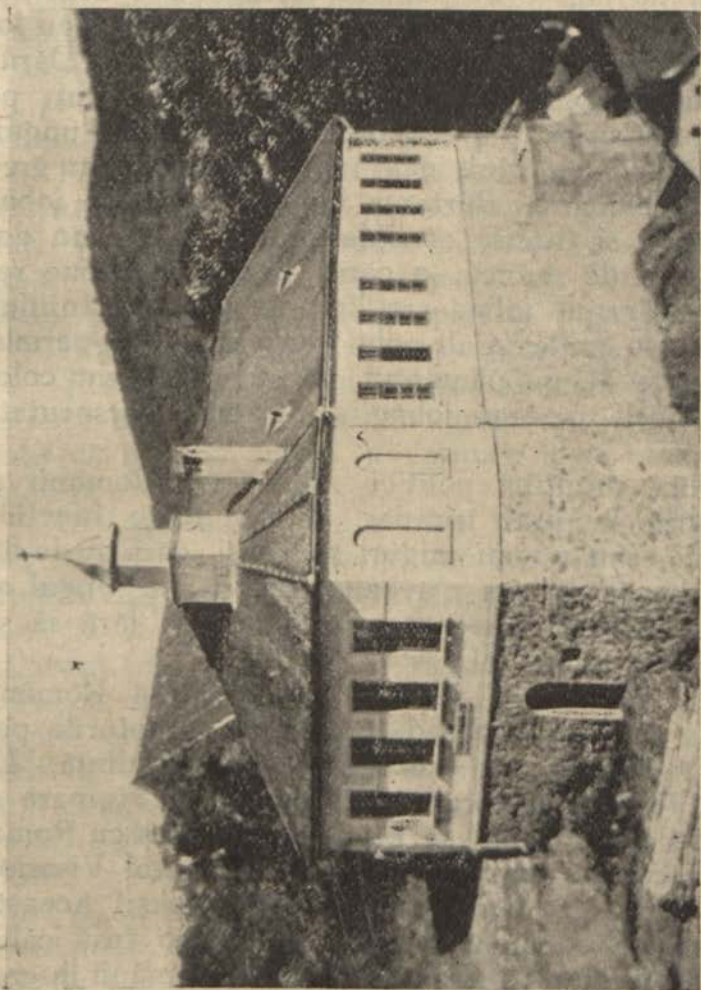
Cuvântare rostită la 31 Martie 1935 cu ocazia împlinirii a 150 de ani dela revoluția lui Horia.

Iubiți creștini,

Acum trei zile, la 28 Februarie s'a împlinit 150 de ani, dela moartea de martiri a eroilor români Horia și Cloșca capii revoluției dela anul 1784 și 1785.

Cine au fost acești eroi, veți înțelege din cuvintele ce urmează.

Poporul românesc din Ardeal și-a pierdut libertatea pe la începutul veacului al IX-lea d. Hristos, când Ungurii venind din Asia, sub Arpad au cucerit Ardealul și au pus stăpânire peste Români.

Școala primară.

Nemeșii și grofii unguri așezându-se aproape în fiecare sat, și-au tăiat pe seama lor porții mari de mii de jugăre de pământ, formându-și domenii, iar pe țărani români din comunele acelea i-au iobăgit, supunându-i la fel de fel de robote. Dările cele multe puse asupra lor și zilele de lucru pe cari trebuiau să le facă grofului sau nobilului ungur, i-au sărăcit cu totul, încât își tânjeau viața cu greu de azi pe mâne. Purtarea nobilului față de iobag era crudă și tirană, considerându-l ca pe un dobitoc bun de muncă, a cărui libertate trebuie redusă. Țăranul iobag era lipit de glia pământului. Nici să se mute la alt nobil vecin nu-i era permis. Comunele de pe pământul crăesc, unde erau colonizați Sașii nu erau iobăgite, dar erau persecutate de Sași.

Nici drepturi politice nu aveau Românii și plângerile lor erau înzadar, căci în toate funcțiile statului erau numai unguri sau sași, cari nu le făceau dreptate, căci n'aveau milă de ei. Jugul acesta apăsător l-au purtat sute de ani, fără să se poată scutura de el.

Le mai amări sufletul și pricina că Românii după ce au fost deposedați de toate drepturile politice și sociale, au fost loviți și în credință. La anul 1700, au fost ruși în două, prin teroare și o parte a fost silită să primească unirea cu Roma.

O contra acțiune a pornit călugărul Visarion Sarai la 1744, care se pare a fi ispășit aceasta îndrăzneală cu moartea. A continuat-o însă călugărul Șofronie din Cioara, întărind Românii în credință străbună și răscolindu-le sufletele contra nobililor unguri.

La anul 1780 urmă ca împărat al Austriei și rege al Ungariei, Iosif al II-lea, fiul lui Maria Tezezia. Om milos cu sentimente nobile și iubitor de

dreptate. Ca să cunoască lucrurile din țară, dela începutul domniei lui a întreprins o călătorie prin Ardeal, nebăgând în seamă nobilimea trufașe ungurească și nici burghezimea egoistă și lacomă săsească. A stat însă de vorbă cu poporul român și cu preoții lui. Starea jalnică a poporului român, l-a înduioșat și a promis că-i va ușura soarta.

Ajuns acasă împăratul s'a exprimat, că pentru fericirea țării, la care toți locuitorii contribuiesc cu dări și soldați, va înfrâna puterea nobilimii maghiare și a burghezimii săsești, ca să apere pe bietul țăran de volnicia tiranică a oligarhilor.

Nobilimea maghiară se umpluse de mânie.

Țăranii români din Ardeal auzind de bunele intenții ale împăratului, au prins curaj și au socotit că a sosit timpul să scuture jugul robiei feudale și politice maghiare.

În fruntea mișcării a pășit Vasile Nicola Ursu din Albac, numit și Horia, fiindcă știa hori (cânta) frumos. El însoțit de Ioan Cloșca din Vaca (căsătorit în Cărpiniș) și alții delegați ai țăranimii, a călătorit de patru ori la Viena, spunând împăratului că dacă nu li-se va ușura soarta, românii își vor face singuri dreptate. Ultima dată a călătorit la Viena la sfârșitul anului 1783, însă negăsind acasă pe împăratul, l-a așteptat până primăvara, când se întoarse din Italia. În timpul acesta Horia, la Viena ajunsese în atingere cu o societate secretă, a cărei membrii numindu-se frați de cruce erau jurați să se ajute unii pe alții. Se pare că aceștia l-ar fi însuflețit pe Horia și i-ar fi dat și bani să înceapă revoluția.

Intors acasă Horia cutreeră toate satele din munții apuseni, îndemnând țăranii să-l urmeze, arătându-le o hârtie de pergament cu drepturile Românilor și o cruce aurită pe care spunea că le-ar fi primit dela împăratul.

Țăranii au primit cu bucurie vorbele lui și când au auzit că abuzurile față de Români au ajuns până acolo încât preoților ort. români li-s'a confiscat și vinul de cuminecătură, inima tuturor era determinată pentru revoluție, așteptând numai sosirea ceasului.

Prima adunare au ținut-o în comuna Brad unde au hotărât că Duminică în 31 Octomvrie 1784 să se strângă toți în biserica din comuna Mesteacăn pentru începerea revoluției.

Sute și sute de țărani fiind strânși în aceia zi în comuna Mesteacăn, după ascultarea slujbei la biserică, au ales ca comandant pe Gheorghe Crișan din Cărpiniș, care avea să-i învețe exercițiul militar în limba românească, căci în tinerețe a fost soldat la Unguri. După ce au depus cu toții jurământul și au primit crucea ca steag, au plecat la luptă. Pe drum Crișan a făcut exerciții militare cu țăranii și spre seară au intrat în comuna Curechi.

Prefectul județului prinzând de veste de aceasta mișcare, a plecat în grabă, însoțit de 2 primpretori și câțiva soldați ca să prindă capii revoluției, iar mulțimea să o împrăștie. Dar flacăra revoluției fiind aprinsă, cine era în stare să o potolească? Din Mesteacăn însă prefectul spre norocul lui s'a întors acasă și a însărcinat pe primpretori să urmărească pe răsculați. Târziu noaptea le-a și reușit să prindă pe Crișan, dar câțiva țărani trezindu-se și urcându-se în turn, au tras clopotele bisericeii și mulțimea alergând, a eliberat pe Crișan, ucigând pe agresori și soldați.

A treia zi Marți, trecând în Criștior au ucis 17 nobili unguri. Pe soțiile și ficele lor numai așa le-au cruțat, dacă au trecut la religia ortodoxă, s'au îmbrăcat românește și s'au cununat cu țărani români.

În 5 zile întreg Zarandul a fost cuprins și averea nobililor unguri devastată. În județul Hunedoara au devastat 232 de curți nemeșesti.

Sașii din Orăștie trimiseră vești, că vor să trăiască în bună înțelegere cu țărani români.

Inercarea răsculaților de a cuprinde Deva nu reuși. În aceasta luptă 72 țărani români au fost tăiați și 44 prinși de unguri și omorâți fără nici o cercetare. Dar le-a reușit răsculaților să cuprindă Roșia, Câmpenii și Abrudul.

Oștirea răsculaților era împărțită în 3 cete, sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. Până când Crișan opera în județul Hunedoara ceilalți 2 se îndreptară unul spre Nordul Ardealului către Cluj, iar celalalt pe Mureș în jos către Banat.

Nemeșii unguri își puteau scăpa viața numai cu fuga din bună vreme.

Împăratul Iosif al II-lea fiind înștiințat despre răscoală, trimisese o armată să o potolească. Comandantul oștirilor împărătești, întâlnindu-se cu Horia cel tinăr și cu Cloșca, au încheiat un armistițiu la 12 Noemvrie cu condiția că împăratul le va face dreptate.

La 10 zile împăratul a ordonat încetarea cruzimilor față de țărani și amnestie pentru toți răsculații.

Țărani nefiind mulțumiți cu atâta au declarat, că lor le trebuie drepturi, nu iertare și mai bine vor muri cu toții în luptă, decât să se întoarcă iarăș în starea de mai înainte. Au reluat lupta din nou.

La Mihăileni însă au pierdut 85 de oameni. Dar au învins în 3 locuri; la Râmet, Brad și Lupșa.

Armata imperială însă începuse a-i împresura din toate părțile. Horia la 14 Decemvrie, dăduse poruncă oamenilor să se întoarcă la casele lor, că armata împăratului sosise până în munți și ei nu-și pot îndrepta mișcarea împotriva împăratului.

El se retrase împreună cu Cloșca în pădurea Scorocet de lângă Cluj, unde au fost prinși prin trădare și închiși în temnița din Alba-Iulia, împreună cu Crișan care a fost prins în munții apuseni.

Toți trei au fost condamnați la moarte. Crișan însă s'a strangulat în temniță cu nojițele opincilor, înainte de pronunțarea sentinței.

La 28 Februarie 1785 au fost executați în modul cel mai înfiorător. Intâi Cloșca apoi Horia au fost trași și zdrobiți pe roată. Trupul lor a fost despicat în 4 bucăți, iar inima scoasă și îngropată la rădăcina unui arbore. Sentința aceasta a fost executată și asupra trupului mort al lui Crișan.

Împreună cu Horia și Cloșca, au mai fost trași și zdrobiți pe roată și preotul din Criștior, Constantin Turcin și 2 căpitani de ai lui Crișan, Marcu și Adam.

La priveriștea aceasta îngrozitoare, la care s'au strâns o mulțime de unguri, au fost siliți să asiste și 2515 țărani români din 419 sate, aduși de organele administrației ardelenene.

Victimele revoluției au fost din partea Ungurilor 121 oameni uciși, rămânând 38 văduve cu 77 orfani, iar din partea Românilor 349 uciși, 243 văduve și 580 orfani.

Revoluția aceasta pentru Români însă, n'a adus roadele dorite. Impăratul Iosif al II-lea totuși a dat ordin ca nemeșii Unguri să se poarte mai omenește cu iobații români.

Iubiți creștini, v'am arătat pe scurt revoluția dela 1784—1785. Aniversarea de 150 de ani a acestei revoluții și a eroilor mucenici ai națiunii Horia, Cloșca și Crișan și a tuturor Românilor căzuți în lupte, o facem astăzi. Ei și-au vărsat sângele, pentru câștigarea drepturilor politice, economice și sociale ale neamului românesc și pentru apărarea credinței străbune ortodoxe, fără să fi

avut fericirea, a vedea aceste visuri ale neamului împlinite.

Pentru aceasta li-se cuvine vecinică recunoștință.

Iar noi creștinii români de astăzi, datori suntem să mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a învrednicit să culegem rodirile sămânate de ei.

Din idealismul lor să ne însuflețim, ca să lucrăm pentru înfrățirea tuturor Românilor, prin credință și întărirea patriei iubite, în care azi noi suntem stăpâni. Amin.

ÎNCHEIERE.

La compunerea monografiei m'am servit de următoarele izvoare:

1. Tolnai Világtörténelme. Budapest vol. VI.
2. Sachsengeschichte de F. Teutsch 1899.
3. Beleuchtung de W. Bruckner 1863.
4. Die Ursprüngliche Rechtslage der Rumänen in Siebenbürger Sachsenlande 1912 de G. Müller.
5. Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor de pe pământul crăiesc de: Dr. Ilarion Pușcariu, Ioan de Preda, Dr. Lucian Borcea, Dr. Ioan Lupaș, Dr. Ioan Mateiu și Dr. Silviu Dragomir 1913.
6. Istoria desrobirei religioase a Românilor din Ardeal în secolul XVIII, vol. I. apărut la 1920 și vol. II. apărut la 1930.
7. Statistica Românilor din Ardeal din anii 1760—1762 de Dr. Vergil Cioban, 1926.
8. „Să se facă lumină”, Biserica Românilor din Ardeal în veacul al XVIII-lea de Mateiu Voileanu, apărută la 1926.
9. „Contribuțiuni la istoria bisericească din Ardeal” de Mateiu Voileanu, apărută la 1928.
10. Datele privitoare la războiul mondial le-am cules dela oficiul comunal și parohial și din comunicările parohienilor mei.

AUTORUL.

CUPRINSUL.

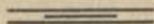
	Pag.
1. Introducere	2
2. Originea Cărpinișului	5
3. Stărpirea pădurilor	11
4. Comuna este bântuită de foc	12
5. Biserica	14
6. Preoții Cărpinișului	22
7. Parohia Cărpiniș cu filia Reciu și Gârbova	36
8. Istoricul școlii	37
9. Învățătorii Cărpinișului	44
10. Cărpinișul din punct de vedere geografic, politic și administrativ	49
11. Dealurile și apele comunei	52
12. Suprafața comunei	54
13. Ramii de cultură, economia, industria și comerțul	54
14. Întreprinderi, reuniuni și mașini	56

VIAȚA SUFLETEASCĂ A POPORULUI:

15. Religiozitatea	59
16. Credințe deșarte, superstiții	60
17. Legende	67
18. Ghicitori	84
19. Zicături populare	86
20. Obiceiuri, colinde	88
21. Mișcarea populațiunii	96
22. Literatura poporană	102
23. Insușirile etnice ale poporului	130

A N E X E :

24. Războiul mondial	132
25. Cuvântări ocazionale	138
26. Încheiere	159

ILUSTRĂȚIUNI.

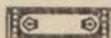
	Pag.
1. Vederea principală a comunei	9
2. Biserica	15
3. Parohul I. Muntiu și fiul său preotul I. I. Muntiu între fruntașii comunei făcând lectură	33
4. Școala primară zidită la anul 1913	38
5. Biserica, școala cea nouă și în mijloc școala cea veche	43
6. Primăria comunală	50
7. Șipotul din mijlocul comunei	53
8. La cules de vii	57
9. Șipotul dela crucea Nesului	71
10. Fanfara Cărpinișului	87
11. Localul de manifestații culturale și de joc al tîne- retului	104
12. Port de bărbați	111
13. Port de femei	119
14. La înmormântare, preotul rostindu-și predica	133
15. Cetirea evangheliei la ușa cimitirului	137
16. Biserica renovată la anul 1936	149
17. Școala primară	153

REPRODUCTION OF
1911

E r a t a.

Lă pagina	11	rândul	21	de jos în sus,	cetește	Est	în loc de	Ost.
" "	11	"	21	"	"	"	"	Est.
" "	34	"	19	"	"	"	"	capo'doperă.
" "	34	"	2	"	"	"	"	1921.
" "	40	"	26	"	"	"	"	seu.
" "	41	"	18	"	"	"	"	Sigilul parohial.
" "	45	"	29	"	"	"	"	răspund.
" "	62	"	3	"	"	"	"	li-sa.
" "	64	"	26	"	"	"	"	trece.
" "	64	"	29	"	"	"	"	zice.
" "	75	"	17	"	"	"	"	da-i.
" "	108	"	21	"	"	"	"	prochoghită.
" "	114	"	17	"	"	"	"	întramează.
" "	115	"	32	"	"	"	"	epistolă.
" "	120	"	25	"	"	"	"	mine.
" "	121	"	4	"	"	"	"	ploa.
" "	125	"	7	"	"	"	"	aceleas.
" "	132	"	9	"	"	"	"	1 Decemv. 1918
" "		"		"	"	"	"	18 Nov. 1918. st. v

BIBLIOTECA „ASTRA”
S I B I U

